

04 **Utviklingspolitikk:**
Høyre sier nei til regimet i Addis

10 **Bistandsbransjen:**
Tilbyr Afrika-pakke, samler inn tusener

36 **Økonomisk vekst:**
Afrikas ledere meler sin egen kake

SVs fordelings-
minister har
avlagt eksamen

Side 12

BISTANDSAKTUELT

NR 3 – APRIL 2013 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Nytt håp i Mogadishu

12
siders
tema

Etter tjuve år med politisk kaos, vold og militant islamisme preges Somalias hovedstad endelig av håp. Norge øker nå bistanden til landet. – Somalia står helt øverst på min prioriteringsliste, sier utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås.

Side 16 – 27

Bryllupsforberedelser i en leir for internt fordrevne i Mogadishu. Etter at opprørsgruppen al-Shabaab ble drevet ut, har titusener strømmet til hovedstaden.

FOTO: ESPEN RØST

B-POSTABONNEMENT

Millioner mangler i stiftelsens regnskap

Side 6

Aktuelt

Utviklingsminister Heikki Holmås vil snu mer av den norske bistanden mot land som har en positiv utvikling av menneskerettigheter, demokrati og fordelingspolitikk. **Les mer på side 12**

Leder

Fordeling

Det er mye positivt å si om den nye stortingsmeldingen om fordelingspolitikk som regjeringen har framlagt. Meldingen gir en god analyse av nye internasjonale utviklingstrekk mellom og internt i land. Dette er utviklingstrekk som også må få betydning for innretningen av norsk utviklingspolitikk.

I MELDINGEN presenteres også tanker om hvilke tiltak Norge bør støtte og finansiere med sikte på å støtte en bedre og mer rettferdig fordeling i verden. Meldingen nevner blant annet internasjonalt samarbeid med ulike fordelingspositive aktører, samarbeid med lavinntektsland som ønsker bedre fordeling, støtte til organisasjoner i sivilsamfunnet (herunder arbeidslivsorganisasjoner), støtte til menneskerettigheter og demokrati og støtte til oppbygging av skatte-, trygde- og velferdssystemer.

DEN VRANGVILLIGE «tanten i Akersgata» – Aftenposten – framstiller på sin side sistnevnte tiltaksforslag som om Norge nå skal bli en fattigkasse for resten av verden. Det er det selvsagt ikke snakk om. Snarere dreier det seg om å tilby norsk ekspertise og erfaring fra den nordiske modellen til land som ønsker å bygge opp egne velferdssystemer. Med denne typen skyggeboksing avskjærer avisen en interessant debatt, både om betydningen av kontantstøtteordninger i utviklingsland og en debatt om en ny kurs for deler av norsk utviklingspolitikk.

Som bistandstiltak betraktet ser vi klare paralleller til gode norske initiativer som Skatt for utvikling og Olje for utvikling, samt tiltak for å styrke anti-korrupsjonseenheter i ulike land. (For ordens skyld, Aftenposten: Skatt for utvikling og Olje for utvikling betyr ikke at Norge betaler skatten eller oljen for ulike utviklingsland.)

SAMTIDIG SOM DET ER GRUNN til å gi regjeringen gode karakterer for et interessant politikk-dokument, er det også svakheter i tenkningen om norsk innflytelse på andre lands fordelingspolitikk. Vi har vanskelig for å se at lille Norge, med sine tross alt beskjedne økonomiske bidrag, vil ha stor politisk betydning i denne sammenhengen.

UTVIKLINGSMINISTEREN går samtidig langt i å drive politisk retorikk ut i det paradiske når han kommer med bombastiske utsagn som at «trickle down-teorien er beviselig stein død». Hvis dette er riktig må man undre seg hvorfor de rødgrønne gjennom flere år har økt bidragene til det statlige investeringsfondet Norfund og bidrar med annen støtte til infrastruktur- og næringslivsinvesteringer.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

30 land bruker norsk helse-datasystem

Et norsk dataprogram brukes nå av helsemyndigheter i over 30 utviklingsland. Det er en av flere suksesser i norsk satsing på global helse.

Av Hege Opseth

Helsedepartementene i mer enn 30 utviklingsland har tatt systemet i bruk. Det kan på sikt gi bedre og mer effektive tjenester til befolkningene, tilsammen hele 1,3 milliarder mennesker. Prosjektet styres fra Institutt for informatikk ved Universitetet i Oslo

Dette er bare ett av flere vellykkede prosjekter som trekkes fram i den nye rapporten «Norske aktøvers engasjement for global helse». 48 ulike norske organisasjoner og institusjoner er på en eller annen måte involvert i den norske satsingen på global helse. Rapporten forteller om hvordan de har jobbet med globale helsespørsmål.

Variert innsats

Bidragene avslører mange kjente og mindre kjente suksesshistorier innen norsk satsing på global helse.

Her er noen smakebiter:

■ Laerdal Global Health har utviklet kurs for fødselshjelpere. Målet er å redde flest mulig nyfødte som ikke klarer å puste selv. 100 000 fødselshjelpere fra 50 land er kurset. En forskningsrapport fra åtte sykehus i ett av Norges viktigste bistandsland, Tanzania, viser at dødstillene er nær halvert på disse sykehusene.

■ Health Development International (HDI-Norge) er en liten organisasjon som jobber for å redusere mødredødelighet i forbindelse med fødsel og fødselsskader i avsidesliggende områder i Niger. 250 000 mennesker er ved hjelp av enkle midler nådd gjennom prosjekter, og mødredødeligheten har gått kraftig ned.

■ Mobile helsetjenester er den nye teknologien som kan spille en viktig rolle i forbedring av helsetjenester i avsidesliggende områder. Telenor

111 land fikk norsk

Brasil toppet listen over de største mottakerlandene for norsk bistand i 2012.

Av Hege Opseth

DEN NORSKE BISTANDEN var i 2012 på 27,6 milliarder kroner. Dette er en økning på én milliard kroner sammenlignet med 2011. Bistanden utgjorde 0,93 prosent av Norges brutto nasjonalinntekt (BNI). Det er litt lavere enn i 2011 da den var på 0,96 prosent, viser de ferske tallene over all norsk bistand i 2012.

Brasil er det største mottakerlandet for norsk bistand. Til sammen mottok landet over 1,2 milliarder kroner – en økning på over 200 prosent fra året før. Hovedårsaken er investeringer i vannkraft via Statens

investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, Norfund. I tillegg er det store utbetalinger til Brasil via Amazonasfondet.

Amazonasfondet er en resultatbasert finansieringsordning hvor Norge betaler Brasil for redusert avskoging. Norge lovet i 2008 Brasil inntil en milliard dollar innen utgangen av 2015 forutsatt at landet kunne vise til fortsatt fremgang.

Stabilt høyt nivå

– Tallene viser først og fremst et stabilt og høyt nivå på norsk bistand.

Norge skaper økte forskjeller i verden hver eneste dag.»

Nupi-forsker Øyvind Eggen

■ ETIOPIA

Kjøp en murstein!

Adopsjonsforum bygger skole for 600 barn i Etiopia og trenger hjelp. Ikke til hamring og spikring, men nesten – i form av pengestøtte til hver enkelt bygningsdel, inventar og undervisningsmateriell. Alle kan bidra; med et vindu, en bok, en pult eller en murstein. På kampanjesiden på nett kan man selv se hvor langt byggingen har kommet.

Norge har de siste årene satset mye på helse globalt. I en ny rapport listes det opp mange vellykkede prosjekter. Bildet er fra en klinikk for reproduktiv helse i Sør-Sudan. FOTO: KEN OPPRANN

Group satser tungt på dette for å forebygge alvorlig sykdom gjennom helseinformasjon. Samtidig er det etablert systemer for å rapportere til departementer for sykdomskontroll.

■ Barnehelse og vaksinasjon er en sentral del av Norges satsing for å nå FN's tusenårsmål. Gjennom støtte til Den globale vaksinealliansen (GAVI) har Norge gjennom årene bidratt til immunisering av totalt 325 millioner barn. GAVI har bidratt til å

forebygge over 5,5 millioner dødsfall siden oppstarten i 1999.

■ Gjennom støtten til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) er det forventet at ti millioner mennesker vil bli reddet i perioden fra 2012–2016. Mellom 2002 og 2011 fikk 3,3 millioner mennesker behandling mot hiv, 8,6 millioner ble diagnostisert og fikk behandling mot tuberkulose, mens 230 millioner malarianett ble delt ut.

Lars Grønseth, seniorrådgiver i Norad.

Tradisjonsrik frivillighet

Publikasjonens formål er å gi en samlet oversikt over hva norske aktører gjør – som en respons på stortingsmeldingen om global helse som ble lagt fram i 2012

– Det norske helseengasjementet er stort og favner bredt. Det omfatter store og små frivillige organisasjoner, fagmiljøer og privat sektor. Engasjementet har ofte pågått over mange år, oppsummerer seniorrådgiver for global helse, Lars Grønseth i Norad.

Han har også vært redaktør for rapporten. Ifølge Grønseth har hensikten med rapporten vært å vise hvilke resultater som er oppnådd, men også hvilke utfordringer og muligheter arbeidet byr på.

Arbeidet med rapporten har blitt gjennomført av en redaksjonsgruppe bestående av representanter fra Norad, Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet. ■

opsethmedia@gmail.com

bistand – Brasil topper

Noe av det interessante i år er at Brasil topper listen, ikke bare på grunn av utbetalinger i forbindelse med redusert avskoging, men investeringer i vannkraft, sier Norad-direktør Villa Kulild.

Det pågår nå en debatt om hvorvidt penger til klima- og energiprojekter bør regnes som vanlig bistand og inngå i bistandsprosenten eller om midlene bør komme i tillegg. I statistikken for 2012 regnes det inn som bistand.

Mindre budsjettstøtte

Det var en økning på en milliard kroner i bistandsmidlene fra året før. Dette skyldtes i stor grad økte utbetalinger til energisatsing og skogbevaring. Statens investeringsfond for utviklingsland, Norfund, investerte alene 1,2 milliarder kro-

ner i energisektoren.

Til sammen gikk det i underkant av 2,3 milliarder kroner til energiutvikling. Skogbevaring, inkludert de nesten 400 millioner kronene som ble utbetalt til Brasil, fikk nesten to milliarder kroner.

Bistanden til Amerika økte med 700 millioner kroner sammenlignet med 2011. Dette skyldes i all hovedsak de økte overføringene til Brasil.

Bistanden til Afrika gikk ned med 500 millioner kroner. Noe av dette skyldes redusert budsjettstøtte. I 2008 fikk utvalgte land i Afrika over 800 millioner kroner i budsjettstøtte, i 2012 var dette redusert til 355 millioner kroner.

Røde Kors fikk mest

Totalt mottok norske frivillige organisasjoner 3,7 milliarder bistandskro-

ner av bistandsbudsjettet i 2012, både langsiktig bistand og nødhjelpsmidler. De «fem store» bistandsorganisasjonene – Røde Kors, Flyktningshjelpen, Kirkens Nødhjelp, Folkehjelpen og

Redd Barna – dominerer, som vanlig, listen. Disse fem er kanal for drøyt 2 milliarder kroner tilsammen. ■

KILDE: NORAD «NORSK BISTAND I TALL» WWW.NORAD.NO

Topp ti

111 land fikk bistand fra Norge i 2012. Dette er de ti som fikk mest (i millioner kr). Endringer fra 2011 i prosent:

Brasil	1248	(+ 207%)
Afghanistan	735	(- 5%)
Palestina	623	(- 1%)
Tanzania	539	(- 16%)
Mosambik	501	(+ 6%)
Sør-Sudan	428	(+ 27%)
Malawi	404	(+ 8%)
Uganda	306	(- 33 %)
Zambia	302	(- 32 %)
Vietnam	270	(+ 12%)

Bistanden til Afrika gikk ned med 500 millioner kroner.»

Mest penger

Disse organisasjonene fikk mest penger (i millioner kr):

Norges Røde Kors	587
Flyktningshjelpen	501
Kirkens Nødhjelp	407
Norsk Folkehjelp	354
Redd Barna Norge	175
Digni	164
Regnskogfondet	114
CARE Norge	101
Atlas-alliansen	80
Utviklingsfondet	73

4 **Aktuelt**

■ NØDHJELP

10 000 000

blanke kroner er ekstrastøtten fra norske myndigheter til Leger Uten Grenser. Norge ga over 60 millioner kroner til organisasjonens prosjekter i Afrika, Asia og Latin-Amerika i 2012.

Høyre vil kutte i Etiopia-bistanden

Etiopia må regne med kutt i norsk bistand dersom det blir en borgerlig regjering til høsten. Det fastslår Høyres handels- og utviklingspolitiske talsmann Peter S. Gitmark. **Av Gunnar Zachrisen**

På kort sikt vil det helt åpenbart bli endringer i Etiopia-bistanden dersom Høyre tar over. Vi vil umiddelbart iverksette en gjennomgang av bistanden til landet med sikte på å skille ut hvilke deler av bistanden som støtter regimet og hvilke som tjener det etiopiske folket, sier Gitmark.

Ifølge stortingsrepresentanten vil det være naturlig å stanse eller fryse den delen av bistanden som er mest *regimeunderstøttende*. Han levner ingen tvil om at Høyre er svært kritisk til det sittende regimet i Etiopia, en regjering den rødgrønne regjeringen har hatt nær kontakt med både på bistandsområdet og utenrikspolitisk.

Autoritært

– Dette er et illegitimt og autoritært regime som jevnlig begår overgrep mot menneskerettighetene. Opposisjonelle kastes i fengsel, sivilsamfunnet er pålagt store begrensninger og det er begrensninger på ytringsfrihet, sier Gitmark.

«Dette er et illegitimt og autoritært regime som jevnlig begår overgrep mot menneskerettighetene.»

Peter S. Gitmark,
Høyres utviklings-
politiske talsmann

Han karakteriserer den rødgrønne regjeringens holdning til Etiopia som en «puddelholdning», der Norge har strøket Etiopia etter hårene. Gitmark viser blant annet til statsminister Jens Stoltenberg og tidligere utviklingsminister Erik Solheims samarbeid med den tidligere (nå avdøde) statsministeren Meles Zenawi.

Under klimaforhandlingene i Durban i desember 2011 inngikk regjeringen en avtale med Meles i Etiopia om å gi opptil 350 millioner norske kroner i året til skogbruk, energi- og landbruksprosjekter. Dette ville i så fall innebære en kraftig økning i den norske statlige bistanden til landet. Samtidig reduserte Sverige sin bistand til landet.

Nei til regimestøtte

– Det er viktig at hele vår bistand virker positivt for demokrati og menneskerettigheter. Vi må ikke bidra til å legitimere styret i Addis, eller å bygge opp barrierer for et mulig regimeskifte og demokratisering av landet, sier Gitmark.

Etiopia har i flere år vært en vestlig bistandsyndling i Afrika som følge av gode resultater for økonomisk vekst og i arbeidet for FNs tusenårs-mål. Norsk bistand til Etiopia var i fjor på 228 millioner kroner (tall fra Norad). I 2011 var bistanden på 163 millioner kroner, fordelt på sekkeposter som godt styresett og sivilsamfunn (27 prosent), helse og sosi-

Etiopiske opposisjonelle i USA roper slagord mot den etiopiske regjeringen under en demon-

al (20 pst.), økonomisk utvikling og handel (16 pst.) og miljø og energi (15 pst.). Inneværende års statsbudsjett legger opp til hovedsatsingsområder som skog, klimatilpassing/landbruk og energisamarbeid, samt menneskerettigheter og styresett.

Tiltale

Det internasjonale sivilsamfunnsnettverket Civicus tar i en pressemelding 19. mars avstand fra ulike udemokratiske handlinger i Etiopia de siste par månedene, blant annet vedtak om å reise tiltale mot flere uavhengige journalister og tvangsmessig avregistrering av tre sivilsamfunnsorganisasjoner.

8. februar i år reiste Høyesterett i landet tiltale mot (avisredaktøren) Temesghen Desalegn, sjefredaktør i avisen Addis Times for blant annet å sette ut falske rykter og injurier. Myndighetene har tidligere trukket tilbake avisens lisens fordi den hadde rapportert om statsminister Meles Zenawis sviktende helse.

Færre fattige

Samtidig har forskningsinstitusjonen Development Initiatives nylig utgitt en rapport der den gir gode karakterer til Etiopia for effektiv fattigdomsbekjempelse. Andelen fattige har falt med 9 prosentpoeng i perioden 2004-2011, men det er samtidig en økning i gruppen av de aller fattigste. Minst 10 prosent av befolkningen lever fortsatt i kronisk fattigdom, på tross av at landet er en av de raskest voksende ikke-oljebaserte økonomiene i Afrika.

– Rapporten viser at Etiopia på flere områder gjør betydelige framskritt på det økonomiske området, for eksempel innen jordbruk, men at situasjonen ikke er så rosenrød som det den norske regjeringen tidligere har gitt inntrykk av. En del marginaliserte grupper og minoriteter er foreløpig ekskludert fra å nyte godt av den økonomiske veksten, sier Gitmark.

Rapporten berømmer Etiopia for klare framskritt også på områder som utdanning og helse. ■

Peter S. Gitmark,
Høyres utviklings-
politiske talsmann.

Les mer
på nett

tinyurl.com/
c5bvb5c

«**Det er maktstrukturer som skaper fordelingen i et land. Å «løfte folk ut av fattigdom» har jeg ingen tro på. Folk må slåss seg selv ut av fattigdom.»**

Heikki Holmås, utviklingsminister

■ NØDHJELP

Krever tilgang

Leger Uten Grenser krever tilgang til medisinsk hjelp for befolkningen i Den sentralafrikanske republikk etter at opposisjonsgrupper har tatt kontroll over hovedstaden Bangui. – Skadde og syke pasienter må få den livreddende behandlingen de trenger, sier Nils Mørk, kommunikasjonssjef for Leger Uten Grenser.

strasjon foran Det hvite hus i Washington 23. februar i år. FOTO: SCANPIX/AFP/JEWEL SAMAD

Etiopias nye statsminister Hailemariam Desalegn kan ikke regne med noe varmt forhold til Norge dersom Høyre overtar regjeringmakten til høsten.

FOTO: SCANPIX/XINHUA/MENG CHENGUANG

Mange fallgruver for ildsjelorganisasjoner

Sviktende bærekraft, mangelfull forståelse av lokale konsekvenser og svake muligheter for økonomisk kontroll. Dette er noen av hovedproblemene ved ildsjel-bistand gjennom miniorganisasjoner, mener Redd Barna og Plan Norge.

Av Gunnar Zachrisen

Gunnar Andersen, utenlandssjef i Redd Barna.

Bjarte Birkeland, programsjef i Plan Norge.

BISTAND TIL BARN er en sektor med særlig stort engasjement fra enkeltmennesker, og innimellom velger de å starte opp egne små organisasjoner. Begge organisasjoner sier det er mange positive effekter og erfaringer med slik bistand, men de understreker viktigheten av langsiktighet og profesjonalitet dersom man skal skape gode resultater. I verste fall kan ildsjelorganisasjoner uforvarende påføre lokalsamfunn og individer skade.

– På sektorer som utdanning og helse har vi veldig strenge krav i Norge, med fokus på opplæring av kvalifiserte lærere og helsepersonell. Jeg ser ingen grunn til at vi skal stille lavere krav til nordmenn som engasjerer seg på de samme sektorene ute, sier Redd Barnas utenlandssjef

Gunnar Andersen.

Han mener at dette «likebehandlingsprinsippet» bør være en viktig retningslinje for nordmenn som skal engasjere seg i utviklingsarbeid internasjonalt.

Både Plan og Redd Barna trekker fram langsiktig bærekraft som noe av det vanskeligste for ildsjelorganisasjoner. – Prosjekter som står og faller på få personer blir også sårbare overfor uforutsette hendelser. Det vil kunne gå ut over prosjektenes langsiktige bærekraft, sier Plan Norges programsjef Bjarte Birkeland.

Bistandsveteranen Gunnar Andersen har i sin karriere sett eksempler både på prosjekter som har hatt langsiktighet og prosjekter som plutselig har bråstoppet.

– Prosjekters bærekraft er en utfordring for alle. Det er her vi oftest ser de tydeligste konsekvensene av manglende profesjonalitet i bistandsengasjement. Igangsettelse av prosjekter skaper forventninger om aktivitet og forbedringer av folks liv. Da er langsiktighet en forutsetning, sier Andersen.

Andre risikofaktorer ved miniorganisasjoner som trekkes fram av de to barneorganisasjonene er å sikre barn mot overgrep fra voksne ansatte, mangel på lokal forankring, svake lokalkunnskaper og sviktende forståelse av ringvirkninger. De nevner også fare for korrupsjon og mangelfulle rutiner for rapportering og evaluering.

På den positive siden trekker begge programsjefer fram ildsjelers evne til å mobilisere engasjement både i givende og mottakerland. ■

Ildsjel-bistand var et av hovedtemaene i Bistandsaktuelt nr. 2-2013.

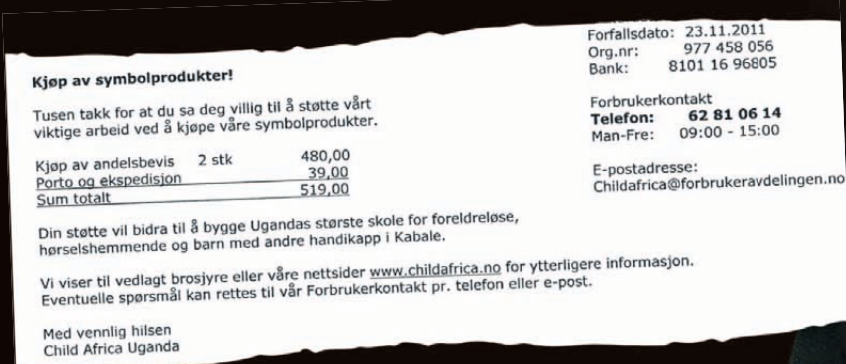
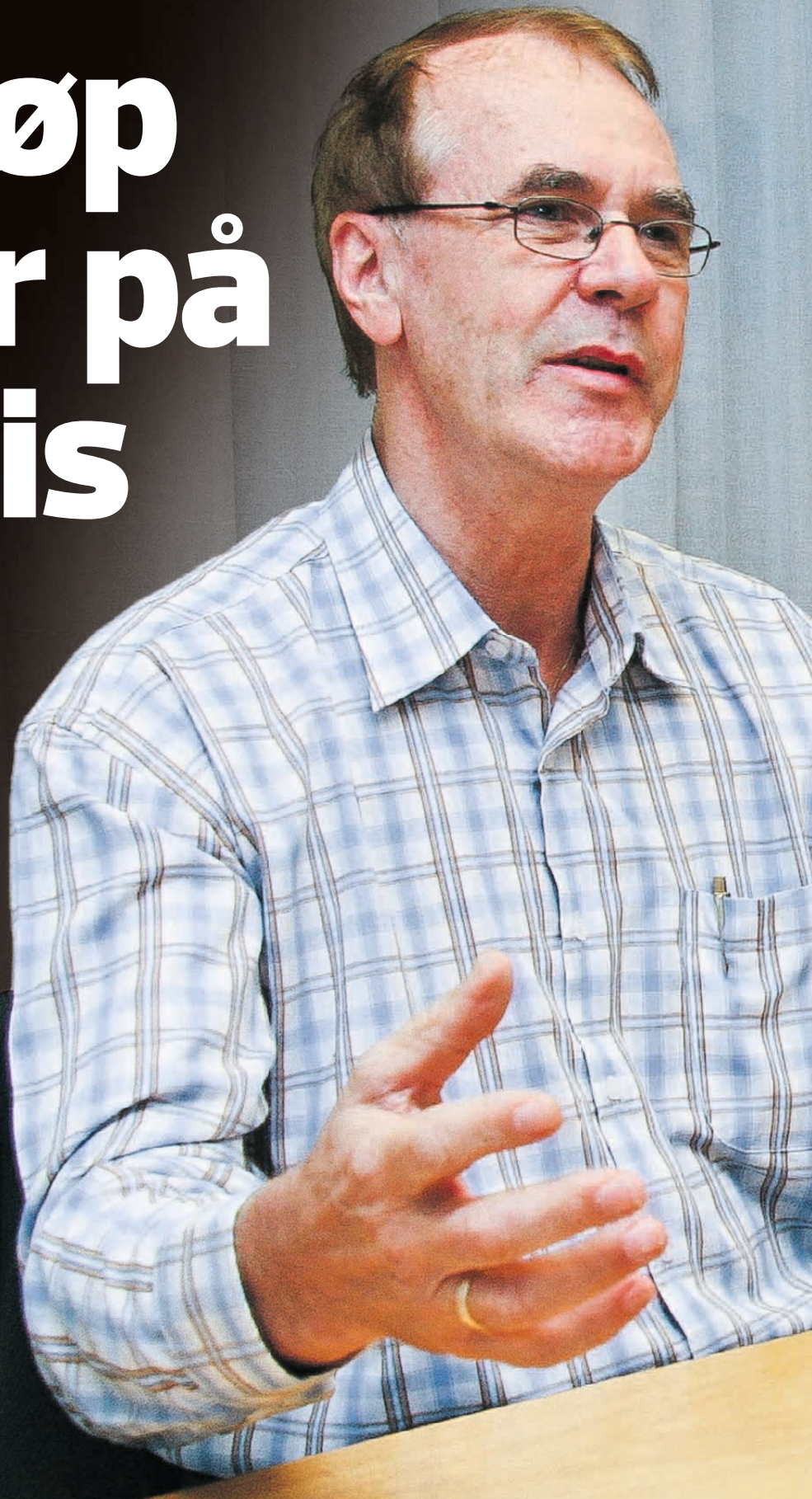

6 **Aktuelt**

Norskugandisk stiftelse:

Millionbeløp forsvinner på mystisk vis

Rundt 2,6 millioner kroner mangler i hjelpeorganisasjonen Child Africas regnskap. Gjennom flere år har Child Africas egenkapital i Uganda blitt gradvis redusert. Styreleder Rino Solberg avviser at organisasjonen er blitt tappet for penger.
Av Tor Aksel Bolle

Aggressivt telefonsalg av postkort hvor mesteparten av overskuddet har gått til telefonsalgfirmaet og noe til Child Africa har gitt millioninntekter til Child Africa. Minstepensjonisten som fikk denne regningen fikk 7 regninger og flere purringer fra Child Africa i løpet av ca et halvt år. Hun ble etter hvert redd for å ta telefonen.

Child Africa samler inn millionbeløp gjennom telefonsalg i Norge. Overskuddet i Norge sendes videre til Uganda. Her skal pengene brukes til å bygge og drive skoler, lover organisasjonen.

Men Uganda-avdelingens regnskap for årene 2007–2011, som Bistandsaktuelt har fått utlevert av Child Africa, har et overraskende innhold: Egenkapitalen ved regnskapsårets slutt det ene året stemmer ikke med egenkapitalen for regnskapsårets begynnelse det neste året.

Fra 31. desember til 1. januar forsvinner plutselig store beløp, og de mystiske egenkapital-reduksjonene gjentar seg år etter år. Avvikene forklares ikke i regnskapet, noe som er helt i strid med grunnleggende regnskapspraksis i Norge, forklarer en revisor med fartstid fra blant annet revisjonsfirmaet Pricewaterhouse Coopers. Denne revisoren har bistått

Bistandsaktuelt i regnskapsanalysen.

For eksempel hadde Child Africa i 2009 en egenkapital på nærmere 2,9 millioner kroner ved årets slutt. Men 1. januar er egenkapitalen med ett redusert til 1,7 millioner kroner. Bistandsaktuelt analyse av regnskapene for perioden 2007–2011, viser at drøyt 2,6 millioner kroner er blitt «borte» på denne måten.

Ifølge revisorfirmaet PWC skyldes en reduksjon av egenkapitalen som regel at noen har tatt utbytte (se egen sak), noe som selvsagt ikke er vanlig å gjøre i stiftelser.

Takket være gavmilde nordmenn har Child Africa i Uganda gjennom flere år fått store beløp overført fra moderorganisasjonen i Moss. Dette har bidratt til store årlige overskudd. I 2007 hadde barneorganisasjonen et overskudd i Uganda på om lag 1,3 millioner kroner, året etter 1,8 millioner kroner og i 2009 1,1 millioner.

Child Africa styres av ekteparet Rino og Julie Solberg. Styreleder Rino Solberg avviser bestemt at organisasjonen er tappet for penger, men innrømmer at det har vært mye problemer med regnskapet. Ifølge Solberg skyldes dette blant annet manglede kompetanse hos tidligere ansatte.

Fra 2007 til 2011 har Child Africa til sammen opparbeidet seg overskudd på rundt 4,5 millioner kroner.

Normalt burde de årlige overskuddene ha gått til styrking av egenkapitalen, forklarer en erfaren revisor. Egenkapitalen i Child Africa Uganda er likevel kun 1,7 millioner kroner ved slutten av 2011, viser organisasjonens regnskap.

Familiestyrt

Det er ekteparet Rino og Julie Solberg fra Moss som styrer den lille norskugandiske organisasjonen Child Africa. Siden 2007 har organisasjonen hatt inntekter på om lag 18 millioner kroner i Norge. Pengene er i all hovedsak samlet inn gjennom telefonsalg av overprisede postkort.

Giverne er blitt fortalt at inntektene går til å bygge skoler for fattige og handikappede barn i Uganda og Kenya. I tillegg til å drive skoler,

ber Child Africa også faddere om å sponse individuelle barn.

Både tidligere ansatte og foreldre til fadderbarn har i Bistandsaktuelt flere ganger hevdet at mye av pengene fra norske givere ikke når fram til barna.

I 2009 sto tidligere senterleder for Child Africa i Kabale, Milton Kwesiga, fram og hevdet at mange barn bare fikk smuler av det fadderne gir. Påstandene ble blank avvist av Child Africa som kalte Kwesiga en løgner og en tyv.

I 2012 kom Michael Sabiti, som overtok og hadde jobben til Kwesiga som senterleder i tre og et halvt år før han sa opp, også med massiv kritikk av Child Africa.

– Gradvis skjønte jeg at istedenfor at Child Africa samler inn penger for å hjelpe barn så er det barna som blir brukt for å samle inn penger til Child Africa, sa Sabiti til Bistandsaktuelt.

Han fikk støtte av Topher Mugisha som fra 2007 til 2011 var rektor for Child Africas skole i Kabale.

– Det er null åpenhet og etterrettelighet i Child Africa. Organisasjonen har mistet fokuset på å hjelpe barn og fokuserer i stedet på å tjene penger gjennom å utnytte sårbare barn, sa Mugisha.

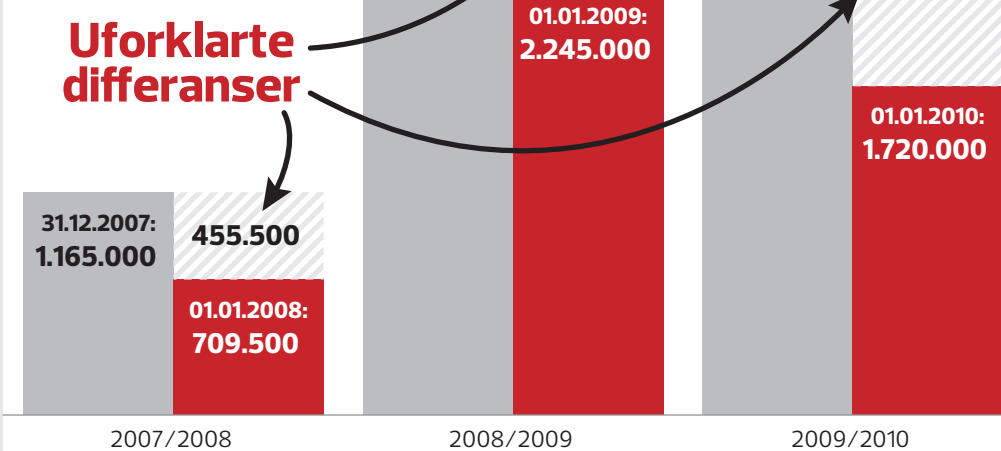
Påstandene ble igjen blankt avvist av Rino Solberg.

Brokete

Rino Solberg er styreleder for Child Africa både i Norge og i Uganda. Han har hatt en brokete karriere og har startet og ledet en rekke selskaper i Norge og i utlandet. Ifølge bladet Kapital har flere av selskapene gått konkurs og Solberg har hatt konkursskarantene tre ganger. Han er dømt for overtredelse av skattebetalingsloven i 1999. I 2006 ble han dømt til 21 dagers ube- →

Child Africas egenkapital

Alle tall i norske kroner

Ved tre ulike årsskifter har Child Africas egenkapital brått endret seg fra 31.12 det ene året til 01.01 året etter. Til sammen er et overskudd på om lag 2,6 millioner kroner forsvunnet ut av regnskapet

Child Africa

■ Norsk stiftelse styrt av Rino og Julie Solberg fra Moss. Registrert som en ikke-statlig organisasjon i Uganda og Kenya. Dels en fadderorganisasjon og dels en organisasjon som «bygger egne skoler med eget studieopplegg for å sikre høyest mulig kvalitet.»

■ Child Africa Norge har hatt inntekter på cirka 18 millioner kroner i perioden 2007 – 2011, mesteparten fra telefonsalg. Organisasjonen er ikke registrert i Innsamlingsregisteret.

■ Organisasjonen driver to skoler i Uganda og oppgir å hjelpe 900 barn totalt. Child Africa Uganda har 60 ansatte. Hovedkontor i Kampala.

8 Aktuelt

Denne skolen, som ligger ca 75 kilometer utenfor Ugandas hovedstad Kampala, er den eneste skolen som er bygd, eies og drives av Child Africa. Skolen ble åpnet i 2009, har ca 250 elever og kostet ifølge Rino Solberg 3–400 000 kroner å bygge.

→ tinget fengsel fordi han unnlot å føre regnskap i et av selskapene han var styreleder og daglig leder for.

Solberg er i dag også styreleder i nettverksselskapet Better Globe som tilbyr investorer å kjøpe trær som skal plantes i Afrika. Nordmenn og andre som investerer i Better Globe loves 12 ganger investeringen sin tilbake i løpet av 20 år. Samtidig skal investeringen også hjelpe fattige lokalsamfunn med vann, treplanting og mikrofinans. Better Globe omsatte for om lag 19 millioner kroner i 2010–2011.

Child Africa har tydelig preg av å være et familieforetak, både i Norge og i Uganda. Rino Solbergs kone, Julie Solberg, er styremedlem i organisasjonen både i Norge og i Uganda. Hun er også direktør for Child Africa i Uganda. I organisasjonens styre i Uganda sitter hennes bror og svigerinne. Svigerinnen har også en lederstilling i Child Africa Uganda.

Mye penger, lite skoler

Til tross for at nærmere 15 millioner kroner av Child Africa inntekter på 18 millioner kroner er samlet inn til skolebygging i Afrika har Child Africa kun betalt for byggingen av en skole. Den ble åpnet i 2009 og ligger i Mpigi-distriktet, 75 kilometer sør for Ugandas hovedstad Kampala. Ifølge Rino Solberg kostet det 300 000–400 000 kroner å bygge skolen.

Bistandsaktuelt besøkte denne skolen i fjor. Den ligger i en enkel enetasjes bygning, men virket veldrevet og var full av blide barn. Ifølge Child Africa har skolen ca 250 elever. Ingen av elevene ved skolen er døve, selv om Child Africa ifølge egne nettsider skal ha minst 20 prosent døve på «alle» sine skoler.

Skolen ligger for øvrig i samme område hvor Child Africas styreformann Rino Solberg planla et kjempemessig turismeprojekt i 1998. Ti millioner kroner var den gang angivelig hentet inn fra investorer for å bygge blant an-

«Child Africa har tydelig preg av å være et familieforetak, både i Norge og i Uganda.»

Les mer på nett

Les mer om Child Africa på bistandsaktuelt.no/søk på Child Africa

net en golfbane, en zoo, en krokodillepark og 50 bungalower.

Solberg uttalte samme år til Dagens Næringsliv at hans kones familie eide 230 mål i området. Prosjektet skulle gi inntekter på 45 millioner kroner årlig, etter planene. På spørsmål om planene ikke var en smule luftige, svarte Solberg følgende: «Ingenting kan gå galt. Ikke snakk om. Det finnes ikke tvil.»

Det ble aldri noen golfbane hvor velstående spillere kunne slå «en drive» fra den ene siden av ekvator til den andre. Men etter at flerfoldige millioner kroner var samlet inn i Norge ble det etter hvert bygget en liten skole der. Child Africa kjøpte tomten skolen er bygget på av et selskap delvis eid av styremedlem og direktør Julie Solbergs familie. Til markedspris, ifølge Rino Solberg.

Få døve barn

Den andre skolen som drives av Child Africa ligger i byen Kabale,

sørvest i landet, helt ned mot grensen til Rwanda. Her har organisasjonen siden 2007 leid en bygning av en lokal forretningsmann, leien har vært på ca 20 000 kroner årlig. Rino Solberg mener at skolen er «bygget» av Child Africa, siden skolen ifølge Solberg kun var et «råbygg» hvor Child Africa betalte for ferdigstillingen og et påbygg. Ifølge tidligere ansatte i Child Africa har skolen de siste årene gått med et lite overskudd fordi foreldrene til om lag en tredjedel av elevene betaler skolepenger.

I Child Africas reklamemateriell og på organisasjonens nettsider omtales skolen i Kabale konsekvent som en «døveskole» og «skole for døve barn». Da Bistandsaktuelt besøkte skolen i 2012 fikk vi opplyst av de ansatte at det var 15 døve barn på skolen, av totalt 350 elever. ■

toab@norad.no

Granskingsekspert:

– Vanskelig å si hvordan pengene er brukt

– På et generelt grunnlag skyldes en reduksjon av innskutt eller opptjent egenkapital som regel utbetaling av utbytte eller dekning av underskudd, sier lederen for revisjonsfirmaet PwCs granskingsenhet til Bistandsaktuelt.

PRICEWATERHOUSECOOPERS (PwC), verdens største revisjons- og rådgivningsfirma, har en egen granskingsenhet i Oslo som jobber med å forebygge og avdekke forhold som er i strid med lovverk og etiske regler. Enheten hjelper blant annet bistandssektoren med å gjennomføre partnervurderinger, spesialrevisjoner og granskinger.

Lederen av granskingsenheten, Jan Erik Gran Olsen, har på forespørsel fra Bistandsaktuelt sett på Child Africas regnskap.

– I Child Africas regnskap er egenkapitalen over flere år blitt redusert med om lag 2,6 millioner kroner. Hvor er pengene blitt av?

– Ut fra den informasjonen vi har blitt forelagt er det vanskelig å si hva

FOTO: ØYSTEIN HOJEM

pengene her er disponert til, men på et generelt grunnlag skyldes en reduksjon av innskutt eller opptjent egenkapital som regel utbetaling av utbytte eller dekning av underskudd. Basert på resultatregnskapet ser ikke dekning av underskudd ut til å være et alternativ, sier Gran Olsen.

«Basert på resultatregnskapet ser ikke dekning av underskudd ut til å være et alternativ.»

Jan Erik Gran Olsen, granskningsekspert, PwC

Han mener bistandsorganisasjoner bør være åpne om hvordan de bruker pengene sine.

– På et generelt grunnlag vil vi påpeke viktigheten av at regnskaper er transparente og følger internasjonalt aksepterte regnskapsprinsipper slik at regnskapene tydelig viser inntekter, kostnader og eiendeler/egenkapital. For en bistandsorganisasjon vil dette også være viktig for å skape tillit mellom giver av bistandsmidler og organisasjonen som forvalter midlene. ■

(PwC har ikke foretatt en selvstendig granskning av Child Africa og Gran Olsen uttaler seg kun på bakgrunn av tallene som er oppgitt i organisasjonens regnskap. Red. ann.)

Innsamlingskontrollen:

— Vær nøye med hvem du gir til

Advokat Børre Hagen, daglig leder av Innsamlingskontrollen, oppfordrer folk til å være forsiktige med å gi penger til organisasjoner som ikke er registrert i Innsamlingsregisteret.

— SOM REGEL er det en grunn til at de ikke er registrert: De ønsker ikke at noen skal kikke dem i kortene. For en del useriøse aktører er innsamling en lett måte å svindle til seg penger på. Og dessverre blir disse sakene ikke prioritert av politiet, sier Hagen.

Han er også skeptisk til innsam-

ling gjennom telefonsalg.

— Vi er kritisk til telefonsalg både fordi det har veldig høye kostnader og av etiske grunner – det retter seg ofte mot eldre mennesker som har lite å stille opp mot pågående selgere, sier Hagen.

Innsamlingskontrollen jobber for at penger samlet inn til gode formål

Børre Hagen,
innsamlings-
kontrollen

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

skal bli brukt på formålet og administrerer innsamlingsregisteret. For å bli godkjent og registrert i Innsamlingsregisteret må minst 65 av pengene en organisasjon samler inn gå til formålet. Organisasjonen må også levere inn regnskapet sitt. De aller fleste seriøse organisasjoner er registrert.

Hagen opplyser at han har hatt et møte med Child Africa og deres samarbeidspartner Special Olympics Norge.

— De ba om et møte fordi de ønsket å bli registrert i Innsamlingsregisteret, men har for høye innsam-

lingskostnader til å innfri kravene. Jeg stilte også en del spørsmål om andre kostnader som jeg ikke fikk skikkelig svar på, sier Hagen. ■

Som regel er det en grunn til at de ikke er registrert: De ønsker ikke å bli kikket i kortene.►►

Daglig leder av Innsamlingskontrollen, Børre Hagen

— Skyldes regnskapsrot og pc-krasj

Ifølge styreleder Rino Solberg er det tomtekjøp, en ukyndig regnskapsmedarbeider og tekniske problemer som er årsaken til at det «mangler» penger i Child Africas regnskaper.

Av Tor Aksel Bolle

— Child Africas eget regnskap fra 2007 til 2011 viser at egenkapitalen i Uganda har minsket flere ganger uten at det forklares i regnskapet. Har dere tatt utbytte av Child Africa?

— Det er ikke tatt en eneste krone «ut av» Child Africa, men forklaringen på at det kan se sånn ut i regnskapet er sammensatt. Vi hadde dessverre en litt for fersk regnskapsperson i perioden 2009–2011, dette kombinert med PC-er som er brutt sammen på grunn av strømproblemer har skapt en del problemer. Vi har vært nødt til å rekonstruere deler av regnskapet. Det er trolig flere tomtekjøp i perioden 2008–2009 som feilaktig er falt ut av regnskapet, men tomtene er jo fremdeles der. Hos oss er det imidlertid bare en ting som teller, og det er at vi oppnår best mulig resultater med barna og de oppgavene vi tar på oss. Vi har hele tiden vært helt åpne i vår kommunikasjon og har ingenting å skjule. Et regnskapsmessig overskudd/underskudd kan også innvirke på egenkapitalen i enkelte tilfeller, slik at uansett hvilke resultater du får frem av dine analyser så gir dette ikke noe riktig bilde av Child Africas drift, da dette ikke er et vanlig firma, som kan ta ut overskudd.

Korrupsjon

— Dere har endret planer og utsatt skolebygging mange ganger. Hvorfor?

— Dette skyldes at vi etter hvert vet mer om hvor enorm lang tid det tar å måle opp land, registrere skjøter, tegne og beregne skolens bygninger, skaffe byggetillatelse og lignende, uten å måtte gi etter for korruperte kommunale ansatte. For ikke å snakke om at det har tatt betydelig lenger tid å skaffe finansiering av alle våre planer enn det vi opprinnelig hadde trodd. Vi tenker imidlertid langsiktig og det viktigste er at vi ikke gir opp skolebyggingen. Vår plan er fremdeles å bygge en skole for 2000 barn både i Kabale og på Equator og vi har nå delt dette opp i mange faser slik at vi i alle fall starter opp, så får tiden vise hvor raskt dette kan gå.

— Dere har bygd én skole, men samlet inn ca 15 millioner kroner til skolebygging. Kunne man ikke forvente mer for en så stor sum?

— For det første har vi ikke bygd én, men to skoler, samt fullrestaurert 2 skoler i Kenya. Og utgangspunktet for beløpene du har valgt er helt feil og selvfølgelig vil også da summene bli helt feil. Det er ikke slik at inntektene fra telefon-

Vi hadde dessverre en litt for fersk regnskapsperson i perioden 2009–2011, dette kombinert med PC-er som er brutt sammen på grunn av strømproblemer har skapt en del problemer.►►

Rino Solberg,
styreleder i
Child Africa

salg kun er til skolebygging og automatisk settes av til skolebygging separat, da disse pengene også er ren støtte til CA og derfor dekker driften av organisasjonen generelt. Allikevel har vi greid å bygge det vi har greid, noe vi har fått mye ros for av blant annet de kommunale myndigheter i Kabale. Det er kun Bistandsaktuelt som hele tiden mener det er noe feil med det vi gjør. Vi har bygd to skoler, har 60 ansatte og hjelper ca 900 barn. Jeg skulle like å se den organisasjonen som får mer ut av pengene enn Child Africa.

Døveskole

— Dere kaller skolen i Kabale «døveskole». Men det er under 5% av barna som er døve?

— Pilotprosjektet vårt med 11 faste døve barn har satt spor etter seg langt utover Ugandas grenser og blir betegnet som meget vellykket, med integrasjon av døve barn med de hørende. Vi har samarbeidet med en tidligere professor ved Cambridge University og har også samarbeidet nært med døveforbundet i Uganda. Pilotprosjektet har dessverre tatt mye mer tid enn beregnet og flere døve barn kommer etter hvert.

— Vi har regnet ut at under ti kroner av hver 100-lapp Child Africa samler inn via telefonsalg faktisk brukes direkte på barna. Er ikke det veldig lite?

— Jeg forstår hvorfor du ønsker å leke med tallene på denne måten slik at det kan se verst mulig ut, og det har du også gjort tidligere. Men

— Det er ikke tatt en eneste krone «ut av» Child Africa, sier styreleder Rino Solberg.

uansett hvilke spekulasjoner du gjør så stemmer dette ikke med virkeligheten. For hva er det som ligger i uttrykket direkte på barna? HELE driften i Kabale og på Equator er jo egentlig penger som blir brukt direkte på barna i og med at de som jobber der jobber direkte med og for barna hver dag. Men hvis du bare ser på de punktene i regnskapet som omhandler barnesaker så blir jo alt helt skjevt. Vi har nå også startet vårt eget ringesenter som vil bidra til å redusere kostnadene ved innsamling.

Åpenhet

— I 2009 sa du til Bistandsaktuelt at «hver krone skulle gjøres rede for» og at regnskapet skulle legges ut på CAs hjemmesider i løpet av 2010. Hvorfor har dette ikke skjedd?

— Hver krone er gjort rede for og alt fremkommer i regnskapene våre. Å legge ut regnskapene på nettsiden har vi ikke sett på som høy prioritet, da Bistandsaktuelt er de eneste som noen gang har etterspurt dette. På den annen side så skal vi gjøre også det, sannsynligvis i løpet av året. Våre regnskaper er offentlig tilgjengelige både i Norge og i Uganda. Jeg tok med regnskapene for både Norge og Uganda uoppfordret til vårt første møte med Bistandsaktuelt i 2009, og det skulle vel tyde på at vi var og er transparente. ■

10 Aktuelt

«« **Hva blir den neste store debatten om utvikling? Den nye skillelinjen vil være mer subtil, men også dypere: den vil gå mellom teknokrater og humanister.**

Hugh Roberts i The Guardian

■ BISTAND

49,7

prosent var reduksjonen i den spanske bistanden fra 2011 til 2012, viser tall fra OECD.

Bistandsbransjen inntar barnehagene

Norske læreplaners ambisjon om solidariske nordmenn har åpnet et marked for bistandsorganisasjonene. De utvikler egne pedagogiske pakker til ulike alderstrinn, og får penger i kassen.

Av Anne Håskoll-Haugen

Læreplanen forplikter lærere til å fremme «solidaritet på tvers av grupper og grenser». Elevene skal bli skapende medlemmer av verdenssamfunnet og ha overskudd og vilje til å bistå andre, heter det seg.

Det er ingen liten oppgave for lærere og barnehagepersonell. I tillegg til alt annet. Da er det både trygt og behagelig å kunne motta fiks ferdige opplegg med bilder fra norske bistandsorganisasjoner. De informerer samtidig om egne prosjekter og har fokus på sine hjertesaker.

Pop, pop, Malawi pop!

I en stor rød låve på Vinderen i Oslo, fire t-banestopp fra Oslo S, står 26 barnehagebarn i en stor ring. Utenfor vinduene ligger isen blank, men her inne er det høy temperatur.

Pedagogisk leder Ninna Smith trykker play på cd-spilleren. I neste sekund er vi i Malawi, på besøk hos skolejenta Linés.

– *Pop, pop, Malawi pop!* synger barna – på fullt volum. De hopper,

Linés har ødelagte klær. Vi samlet inn penger så hun kan få nye.»

Einar (4)

knytter nevene og skyter dem i været som brennhete popcorn på vei ut av kjelen.

Lang erfaring

Historien om Linés er utviklet av bistandsorganisasjonen FORUT, en organisasjon med lang erfaring med pedagogiske opplegg for barnehage og skole. Mange barnehager rundt om i Norge følger organisasjonens kursopplegg.

– Annet hvert år får vi tilsendt et nytt opplegg fra FORUT. Man følger et barn i et fattig land og lærer om hvordan de bor, hva de spiser og om naturen i landet. Det er en kombinasjon av musikk, film, dans, matoppskrifter og små historier. Nå er det Linés fra Malawi det handler om, forteller en entusiastisk leder.

Ninna Smith har lang erfaring fra barnagesektoren, og har brukt FORUTs opplegg så mange ganger at hun har mistet tellingen. Danseoppvisningen i dag er en spesialopptreden for journalisten. Opplegget følger de i tre uker hver høst. Men selv om det er et halvt år siden sist, ser det ikke ut til at barna har glemt Linés.

Spiser popcorn!

– Linés er en jente fra Malawi som spiser maisgrøt og popcorn! Men jeg likte egentlig Indrani best. Hun er fra

Ingvar Midthun, kampanje- og markedsjef i Forut, sammen med Indrani fra India som spilte hovedrollen i et av organisasjonens pedagogiske opplegg

FOTO: FORUT

Ninna Smith, leder i Låven barnehage, forteller at både barn og foreldre lar seg begeistre av Foruts skolepakker

FOTO: ANNE HÅSKOLL-HAUGEN

India og bor i slummen. Jeg vil reise til India og få like klær, langt hår og bli så brun som hun er, forteller Susanne Westvold (5).

Bestevenninnen hennes er enig: – Jeg heier på Indrani, hun gjør meg så varm! Vet du, de har en helt annerledes do i India, et hull i bakken! forklarer Elsa Kallevig (5).

Einar på fire år har fått med seg noe annet:

– Linés har ødelagte klær. Vi samlet inn penger så hun kan få nye, sier han.

Kronerulling

Ninna forteller at en del av undervisningsopplegget er å samle inn penger til FORUTs prosjekter.

– Vi har danseoppvisning for foreldrene, og selger produkter vi får av FORUT. Esker med små perler, leker, samt filmen og musikken som hører

med til opplegget. I høst samlet vi inn 6500 kroner på denne måten, forteller hun.

Hun mener opplegget er bra fordi det fokuserer på de fattiges livsglede, ikke bare på det triste.

– Det viktigste for meg er å lære barna å bli glad i å hjelpe andre barn. Jeg har hatt noen her som har kommet med sparebøssene sine. Foreldrene gir meg også gode tilbakemeldinger. Barna snakker om det hjemme. På den måten er det jo litt opplæring av foreldrene også, smiler hun. ■

Les mer på nett

I vår nettutgave kan du også lese om Bekkestua ungdomsskole i Bærum som tilbyr Norges eneste «solidaritetsklasse». Skolen samarbeider med bistandsorganisasjonen Misjonsalliansen.

■ SENTRALAFRIKANSKE REPUBLIKK

Nød etter kupp

Det er store humanitære behov etter kuppet mot president François Bozizé i Den sentralafrikanske republikk.

– De viktigste behovene er tilgang til helse-tjenester, mat, rent vann og sikkerhet, sier Amy Martin fra FNs nødhjelpskontor OCHA til nyhetstjenesten Irin.

■ INNSAMLING

Rørleggere for Plan

Med «Verdens viktigste aksjon» i anledning 100-årsjubileet til Norske Rørleggerbedrifters Landsforbund, vil rørleggere samle inn penger til Plans prosjekter mot barnedødelighet i Senegal.

– Vi skal gjøre en forskjell for barna i Senegal, sier Tor Backe, administrerende direktør i Norske Rørleggerbedrifters Landsforbund.

■ SYRIA

Vold hindrer nødhjelp

Økende vold i Syria hindrer nå livreddende matvarehjelp fra å nå ut til millioner i nød, ifølge Verdens matvareprogram. Syrias Røde Halvmåne estimerer at over 3,6 millioner mennesker nå er internt fordrevne i det borgerkrigsherjede landet.

– Barnehagene må samle inn penger

– En forutsetning for å bruke barnehagepakkene er å samle inn penger til organisasjonen, sier FORUTs markedsjef Ingvar Midthun. Det er trolig i strid med regelverket, mener Norad.

Av Anne Håskoll-Haugen og Gunnar Zachrisen

Bistandsorganisasjonen FORUT har tilbudt undervisningspakker for skoler og barnehager i 25 år. Det gir en inntekt på over 7 millioner kroner i året.

Midthun forteller at FORUT mottar rundt 750 000 kroner i året fra Norads informasjonsstøtte til skolepakken. Selve materialet koster rundt 1 million kroner å produsere. Rundt 1500 barnehager og skoler er med, alle samler inn penger til FORUT.

– Å samle inn penger er en forutsetning for å delta. Det er en del av det pedagogiske opplegget. Det gjør det mulig for en liten organisasjon som oss å lage et så gjennomarbeidet pedagogisk opplegg, forklarer Midthun.

Han viser til at det koster penger å reise til prosjektlandene for å spille inn filmer og lage musikk.

Selvpromotering?

– Da vi startet opp for 25 år siden, var FORUTs grunnleggende ønske å ta vårt formidlingsansvar på alvor. Vi jobber med barneprosjekter i fattige land. Da følte det naturlig å drive holdningsprosjekter for barn her hjemme. Barna lærer om barn andre steder og får samtidig muligheten til å gjøre noe for dem, sier Midthun.

– Er undervisningspakkene med på å skape positive holdninger til bistand?

– Mitt mål som leder for dette er å lage et verktøy slik at skoler og barnehager kan oppfylle læreplanmålene sine på en god måte. Jeg tenker ikke på at – nå skal jeg skape positive holdninger til bistand. Men alle vi som driver med dette, må jo håpe og tro at undervisningen setter varige spor.

« Å samle inn penger er en forutsetning for å delta. Det er en del av det pedagogiske opplegget. »

Ingvar Midthun, Markedsjef

– Ser dere noen problemer med å koble undervisning og pengeinnsamling til egen organisasjon?

– Det er en hårfin balansegang som vi er veldig bevisst og en viktig problemstilling som ikke har noe klart svar. Når det er sagt, mener jeg vi har klart å levere et produkt som bidrar til økt kunnskap. Vi har aldri fått noen klager. Vi har heller ingen krav til hvor mye penger som skal samles inn, sier Midthun.

Norad-skepsis

Norad er likevel skeptisk til bistandsorganisasjonens kobling av pedagogikk og innsamling.

– Ifølge retningslinjene for informasjonsstøtten er egenprofilering og innsamling av midler til eget virke ikke støtteberettiget. Uttalelsene fra FORUTs markedsjef tyder på at organisasjonen ikke følger regelverket når det gjelder barnehagepakkene, sier underdirektør i Norad Vigdis Halvorsen.

Direktoratet vil derfor ta kontakt med organisasjonen for å undersøke saken nærmere. ■

Vigdis Halvorsen

FORUT

■ FORUT, Solidaritetsaksjon for utvikling, er en norsk organisasjon med basis i de norske freds- og edruskapsorganisasjonene IOGT, Juvente og Juba. Organisasjonen har barneprosjekter i fattige land, og driver holdningsarbeid for barn i Norge. Rundt 1500 skoler og barnehager deltar.

■ Hovedkontoret ligger på Gjøvik. ■ Driftsinntektene har vært synkende de siste årene og lå i 2011 på 48 millioner kroner.

Den norske artisten Maj Britt Andersen poserer sammen med Linés i en lokal landsby i Malawi. FOTO: FORUT

Slik vil Heikki dele for å skape

– Det skal merkes på politikken at vi har en sosialistisk utviklingsminister, sier Heikki Holmås. **Av Even Tømte**

Selv om mange utviklingsland opplever stor økonomisk vekst ser vi at det ikke nødvendigvis bidrar til å avskaffe fattigdom. En god del steder fører veksten til økte forskjeller. Det slår til jorden ideen om at vekst i seg selv skal sørge for å avskaffe fattigdommen og gi alle mennesker anstendige liv. «Trickle down»-teorien er beviselig stein død, sier utviklingsminister Heikki Holmås (SV) til Bistandsaktuelt.

På bordet foran han ligger stortingsmeldingen «Dele for å skape». Helt siden Holmås tok over for Erik Solheim som utviklingsminister har han varslet en sterkere prioritering av jevn økonomisk fordeling i den norske utviklingspolitikken. Nå har han laget oppskriften.

– FN's utviklingsrapport peker på behovet for en politikk for mer økonomisk likhet. Mange av gevinstene som er oppnådd gjennom bedre

helse, levealder, lavere dødelighet og tilgang til utdanning, faller bort på grunn av økende forskjeller. Man kan ikke vente med fordelingen til etter at landet har hatt økonomisk vekst. Fordelingspolitikk er nødt til å være en avgjørende del av politikken for økonomisk utvikling, sier Holmås.

– Men i de fattigste landene ender man kanskje lett med å omfordele fattigdom i stedet for rikdom?

– I de aller fattigste landene er det ikke mye rikdom å fordele. Man klarer ikke å avskaffe fattigdommen i Niger eller Malawi ved å drive omfordeling. Men når man lager en politikk for økonomisk vekst og utvikling må politikken ha fordelingsbriller på. Vekst i land med store forskjeller kommer en rik elite til gode og øker forskjellene. Vekst i land med små forskjeller kommer hele folket til gode, svarer ministeren.

Utviklingsminister Heikki Holmås vil snu mer av den norske bistanden mot land som har en positiv utvikling av menneskerettigheter, demokrati og fordelingspolitikk.

FOTO: EVEN TØMTE

Skatt, strøm og stønad

Hvordan skal Norge fremme rettferdig fordeling utenfor egne grenser? Holmås fyrer løs med tre punkter:

■ Samarbeide med land som selv er opptatt av fordeling

■ Støtte land som utvikler seg positivt om demokrati og menneskerettigheter

■ Jobbe i internasjonale fora for å fremme åpenhet, og støtte land i å innføre regler for mer åpenhet om skatt og forvaltning av naturressurser.

– Det kan være å støtte oppbyggingen av folketrygd i utviklingsland. Folketrygd fungerer. Det fungerte i Norge da vi laget det her, det fungerer i Brasil med Bolsa Familia, det fungerer i India, det vil fungere i flere andre land.

Et av tiltakene som varsles i stortingsmeldingen er en opptrapping av «Skatt for utvikling»-programmet, som bistår utviklingsland med å bygge opp effektive skattesystemer.

– En av tingene som overrasket meg da jeg ble utviklingsminister var hvor lav skatteprosenten var i mange utviklingsland, mellom fem og femten prosent. Når 43 prosent av verdiskapningen i Norge går til skatt, sier det seg selv at vi har en helt annen mulighet til å investere i folks utdanning og helse enn et fattig utviklingsland har, sier Holmås.

SV-statsråden sier det også er et moralsk element i dette:

– Hvorfor skal folk med lav inntekt i Norge betale for å drive helse og skole i utviklingsland hvis ikke utviklingslandene selv er villige til å skattlegge sine rikeste?

– Vil dette ha konsekvenser for hvilke land Norge samarbeider med?

– Utviklingspolitikk er langsiktig arbeid, og vi endrer ikke samarbeidspartnere over natten. Men jeg tror vi kommer til å se en gradvis dreining i retning av land som har positiv ut-

Skape for å dele

Her er noen av tiltakene regjeringen varsler for å fremme fordeling i utviklingspolitikken:

- Samarbeide med lavinntektsland som ønsker bedre fordeling og økt vekst.
- Forberede mellominntektsland på at den internasjonale bistanden vil ta slutt.
- Støtte sivilsamfunnet heller enn myndighetene i autoritære land.
- Jobbe for økt oppmerksomhet om fordelingspolitikk internasjonalt.
- Jobbe for å få fordeling, likestilling og energi inn i utviklingsmålene etter 2015.
- Legge større vekt på menneskerettigheter og demokrati. Regelmessig gå gjennom demokratiets stilling og utvikling hos særlig viktige samarbeidsland.
- Bygge opp arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner og bondeorganisasjoner i utviklingsland, og stimulere til et tettere samarbeid mellom norske arbeidslivsorganisasjoner og bistandsorganisasjoner.
- Søke internasjonalt samarbeid for å fjerne subsidier til fossile brensler.
- Støtte initiativ for å fremme økt energitilgang globalt
- Øke kapasiteten og inkludere flere land i Skatt for utviklingsprogrammet.
- Etablere et internasjonalt uavhengig ekspertmiljø som kan bistå utviklingsland med å reforhandle kontrakter om naturressurser.
- Øke norsk bistand til landbruk og matsikkerhet.
- Arbeide for en internasjonal valutaavgift.
- Jobbe for en internasjonal konvensjon eller avtale om åpenhet.
- Fremme et initiativ til utvikling av en åpenhetsgaranti til bruk for utviklingslands myndigheter, som kan sikre utviklingslandene tilstrekkelig tilgang til informasjon fra gruve- og oljeselskap.

vikling av menneskerettigheter og demokrati – og som selv arbeider for en positiv fordelingspolitikk.

Konvensjon om åpenhet

Samtidig vil Holmås jobbe for større åpenhet rundt pengestrømmer. Først da kan man vite hva det er å skattlegge, mener ministeren, som vil ha en internasjonal konvensjon som skal sikre denne åpenheten.

– Skal vi klare å stoppe ranet av de afrikanske landenes naturressurser må vi ha mer åpenhet. Vi ser at anbefalinger ikke er tilstrekkelig for å stoppe skatteparadisene. Jeg er oppmuntret av at FN har vedtatt å få på plass en ny traktat om våpenhandel, og klasevåpenkonvensjonen. Det viser at det er mulig å få på plass et lovverk for de tingene et bredt flertall er opptatt av, og det store flertallet av verdens land er mot skatteparadiser.

– Du vil jobbe for å avskaffe sub-

sidier av fossile brensler. Hva har det med fordeling å gjøre?

– Et eksempel: I Tanzania, der jeg nettopp har vært, har mellom 15 og 20 prosent av befolkningen tilgang til strøm. De betaler vesentlig mindre for strømmen enn det koster å produsere den. Den lille femtedelen, som ikke er de fattigste, får altså subsidiert strøm, i stedet for at pengene brukes på at flere får tilgang til strøm. Det er et eksempel på en dypt urettferdig fossil subsidiering. Også subsidier av bensin og parafin skjevfordeler til de som bruker mest, og det er ikke de fattigste. I tillegg er det en dårlig og lite langsiktig politikk, både for klima og miljø, men også for handelsbalansen.

Makt og politikk

– Store effekter oppnår vi først hvis vi kan bevege de store internasjonale systemene. Vi må få fordelingspolitikken sterkere inn i Verdensbanken og

i FNs utviklingspolitikk – de nye tusenårsmålene. Men det norske bistandsbudsjettet er stort, og det har betydning hva vi bruker det til. Det vi gjør med denne meldingen er å ta et maktperspektiv. Det er maktstrukturer som skaper fordelingen i et land. Å «løfte folk ut av fattigdom» har jeg ingen tro på. Folk må slåss seg selv ut av fattigdom. Det skal merkes på politikken at vi har en sosialistisk utviklingsminister.

– Nå er det en viss fare for at vi ikke vil ha en sosialistisk utviklingsminister om ett år...

– Det er jeg mot!

– Men likevel: hvor mye av dette tror du er for kontroversielt for høyresiden?

– Det er jeg spent på å se. Dette er et av de klare skillene mellom oss og høyresiden. I internasjonale sammenhenger liker jeg å si «there are two things you can learn from Nor-

way: high wages and high taxes.» Det har jeg aldri hørt en Høyre-politiker si i Norge, og jeg tror ikke de vil si det i utlandet heller. Det er klart at dersom norsk utviklingspolitikk skal ligge mellom Frp og Høyre, er det ikke fordeling som kommer til å stå i sentrum. De som lar seg begeistre av denne meldingen, vet hva de har å gjøre på valgdagen. ■

even.tomte@gmail.com

«Hvorfor skal folk med lav inntekt i Norge betale for å drive helse og skole i utviklingsland hvis ikke utviklingslandene selv er villige til å skattlegge sine rikeste?»

Heikki E. Holmås, utviklingsminister

14 Aktuelt

«Bra, men hva med Oljefondet?»

Heikki får ros for en nytenkende stortingsmelding. Men opposisjonen og organisasjonene etterlyser mer radikale grep når det gjelder investeringer.

Av Even Tømte

Dette er et paradigmeskifte i tenkningen om utenrikspolitikk, erklærte bistandsvetteranen Halle Jørn Hanssen da Heikki Holmås lanserte sin nye bistandspolitikk på Blå i Oslo.

Der mottok utviklingsministeren rosende ord fra et entusiastisk hjemmepublikum.

– Vi har stirret oss blinde på de fattige. Samtidig har en liten gruppe blitt ekstremt rike. Ulikheten i verden har aldri vært så høy som nå. Den ekstreme rikdommen er et problem. Vi har etterspurt en slik politikk lenge, sier generalsekretær i Norsk Folkehjelp, Liv Tørres.

Men Holmås fikk også kritikk fra støttespillerne, som gjerne skulle sett en politikk som gikk lenger. Den største elefanten i rommet nevnes ikke i meldingen: Statens Pensjonsfond Utland.

– I dag investerer vi nesten bare i rike land, noe som bidrar til dagens skjeve fordeling av verdens ressurser. Utfordringen går nå til Finansdepartementet. Vi forventer at de tar videre intensjonen i det opprinnelige forslaget og investerer en vesentlig større andel av Oljefondet i utviklingsland, sier Kirkens Nødhjelps generalsekretær Anne-Marie Helland.

Åpenhet

Ifølge Helland sto det i et tidligere utkast av meldingen at Oljefondet skulle øke investeringene i utviklingsland, og at regjeringen skulle etablere et investeringsprogram i Oljefondet for bærekraftig utvikling. Dette er ikke med i den endelige meldingen.

Andrew Preston i Forum for Utvikling og Miljø mener fordelingsmeldingen gir viktige føringer for åpenhet og rettferdig fordeling. Samtidig skulle han gjerne sett at meldingen gikk lenger i konkrete krav til norske investeringer, blant annet gjennom oljefondet.

– Meldingen har mye god analyse av hvordan mangel på åpen kapitalflukt og skatteparadis negativt påvirker fordeling. Denne analysen burde munnet ut i mer eksplisitte tiltak for hvordan Norge som stor internasjonal investor direkte og aktivt selv kan medvirke til bedre fordeling gjennom aktivt eierskap, sier Preston.

Heikki Holmås har selv sagt at han er tilhenger av at mer av oljefondet skal investeres i utviklingsland.

– Det blir noe vi får forhandle om på Soria Moria 3, sa utviklingsministeren da han presenterte meldingen.

Mer vekst, mindre fordeling

– Heikki Holmås er altfor opptatt av fordeling, og bruker for lite tid på vekst, mener Høyres stortingspolitiker Peter S. Gitmark.

Han mener regjeringen burde snakke mer om hvordan norsk politikk kan bidra til mer handel, flere bedrifter og arbeidsplasser.

– Norske posisjoner i WTO-forhandlingene, bilaterale handelsavtaler og investeringsavtaler, ramser han opp.

Gitmark støtter samtidig budskapet om kapitalflukt, åpenhet og skatteunndragelse, og ambisjonen om å legge større vekt på demokrati og menneskerettigheter.

– Det er ikke mange punkter jeg er direkte uenig i, men det er en politisk slagside her. Når jeg hører utviklingsministeren ikke tvil om at han er langt mer opptatt av fordeling enn av vekst. Holmås er i større grad bistandsminister enn utviklingsminister, og klarer i liten grad å trekke inn politikkområder fra andre departementer i norsk utviklingspolitikk, sier han.

Trickle down

– Det er bra at Holmås deler vår kritiske holdning til «trickle down-teorien» som hans forgjenger Solheim

– DEN ØKONOMISKE VEKSTEN har blitt fulgt av økte forskjeller og en polarisering mellom fattige og ikke-fattige, sier Jo Thori Lind til Bistandsaktuelt. Han er førsteamanuensis ved ESOP (Equality, Social Organization, and Performance) på

Universitetet i Oslo. Sammen med sin kollega Kalle Moene har Lind utarbeidet gnier-indeksen, som er et «mål på verdens gjerrighet».

Indeksen måler hvor godt et lands rikdom fordeles til befolkningen, ved å sammenlikne andelen

Anne Marie Helland, Kirkens Nødhjelp

FOTO: KIRKENS NØDHJELP

Peter S. Gitmark, Høyre

FOTO: HØYRE

Kjell Ingolf Ropstad, KrF

FOTO: KRF

Liv Tørres, Norsk Folkehjelp

FOTO: NORSK FOLKEHJELP

Andrew Preston, Forum for utvikling og miljø

FOTO: FORUM FOR UTVIKLING OG MILJØ

FOTO: EVEN TØMTE

Like utenfor det neonopplyste sentrum av Angolas hovedstad finnes en helt annen enorme problemer for landets fattigste. FOTO: RAFAEL MARCHANTE/REUTERS/NTB SCANPIX

forfektet, og at han nå tar et oppgjør med denne. Tiltak for omfordeling må gå sammen med økonomisk vekst om vi skal klare å bekjempe fattigdom. Styrking av utviklingslands skatteinntekter må til om de skal komme seg ut av fattigdomsfella, sier Kjell Ingolf Ropstad i Kristelig Folkeparti.

Samtidig kritiserer han at det ikke varsles noe oppgjør med den rød-grønne nedprioriteringen av utdanningsbistand. – Det er også nedslående at tiltak for at det norske

oljefondet skal investere i utviklingsland har falt ut av meldinga, påpeker stortingsrepresentant Ropstad.

Sprik og avveininger

– Vi ser et skarpere systemfokus enn tidligere. Meldingen ser på sammenhengen mellom fattig og rike både innad i land og internasjonalt. Den er mer bevisst på at man forholder seg til forskjellige aktører, ikke bare en masse av fattige land. Norge oppfattes som del av en internasjonal

– Verden er blitt mer gjerrig

Mange utviklingsland har opplevd stor økonomisk vekst de siste årene. Men veksten har ikke hjulpet de fattige så mye som den kunne. Av Even Tømte

– DEN ØKONOMISKE VEKSTEN har blitt fulgt av økte forskjeller og en polarisering mellom fattige og ikke-fattige, sier Jo Thori Lind til Bistandsaktuelt. Han er førsteamanuensis ved ESOP (Equality, Social Organization, and Performance) på

Universitetet i Oslo. Sammen med sin kollega Kalle Moene har Lind utarbeidet gnier-indeksen, som er et «mål på verdens gjerrighet».

Indeksen måler hvor godt et lands rikdom fordeles til befolkningen, ved å sammenlikne andelen

fattige med gjennomsnittsinntekten. Et samfunn der de fleste er fattige vil ikke fremstå som spesielt gjerrig, ifølge indeksen. Det vil derimot et samfunn der velstand og fattigdom eksisterer side om side.

Gjerrige bistandsland

Slik har det blitt mer av i verden. Siden i 1980 har brutto verdensprodukt grovt regnet blitt 3,5-doblet. Samtidig har andelen mennesker som lever for mindre enn to dollar dagen falt fra 60 til 43 prosent.

I Linds regnestykke har verden blitt mer gjerrig; rikdommen har nemlig gått opp mer enn fattigdommen har gått ned.

Det gjelder også Norges bistandspartnere. Samtlige av Norges ti største samarbeidsland har blitt mer gjerrige de siste tiårene. Unntaket er Brasil, den største mottakeren av norsk bistand, som har hatt en målrettet politikk for å få fattigdommen ned.

– Når veldig fattige land blir litt mindre fattige, går gjerne gjerrig-

virkelighet: Tross store oljeinntekter og mangeårig økonomisk vekst er det fortsatt

koalisjon som skal endre systemet i retning av en mer lik verden, i stedet for bare en bistandsgiver som skal bruke penger med god effekt, sier Benedicte Bull, førsteamanuensis ved Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo.

Hun roser meldingen for å fokusere på eliter i både fattige land, og på rike lands egen rolle, i diskusjonen av kapitalflyt, skatteparadiser og åpenhet. Samtidig mener hun meldingen

spriker over veldig mange temaer.

– Et problem med å ha en bred dagsorden er at man prøver å presse inn veldig mange ting til å være både et gode i seg selv og et gode for fordeling. I virkeligheten ikke alltid så enkelt. Stortingsmeldingen skisserer opp veldig mange agendaer. Jeg tror det kan åpne for at Norge utenrikspolitisk kommer opp i en del situasjoner med vanskelige avveininger. ■

even.tomte@gmail.com

heten opp. De fattigste landene har ikke råd til å være veldig gniene. Men det er noen former for vekst som er mer inkluderende enn andre, og ikke alle har fått veksten like godt fordelt.

Latterlig lite

– Vi finner at en skattesats på 1,68% på all inntekt over fattigdomsgrensa er tilstrekkelig for å fjerne all fattigdom. Det er latterlig lave tall. I 1980 var det 5,4 prosent, sier Lind.

– Men i virkeligheten er det vel

litt mer komplisert å fjerne fattigdom enn bare å flytte penger fra ett sted til et annet?

– Ja, dette er et tankeeksperiment. Men det er ikke så mye penger som kreves, i hvert fall ikke i forhold til hvor rike vi er. Det er en liten del av kaka som må omfordeles. Verdens fattigdomsproblemer er ikke store sammenliknet med ressursene som finnes. På en måte er fattigdommen dermed unødvendig. ■

even.tomte@gmail.com

Safariplaner skaper konflikter i Tanzania

Masai-gjeterere nord i Tanzania protesterer mot regjeringens planer om å leie ut mer land til utledninger som skal drive jakt og turisme.

Av Kizito Makoye, i Tanzania

MASAIENE I Ngorongoro-distriktet, som lever av kvegdrift, beskylder regjeringen for å bruke naturvern som påskudd for å drive dem bort fra deres nedarvede områder. Regjeringens vil tilby 1500 kvadratkilometer land til storviltjakt og turisme. Det vil føre til at masaiene mister beiteland i tørketida.

– Regjeringen opptrer dobbeltmoralisk, sier Onesmo Olengurumwa, kommuneleder i distriktet Loliondo, til Bistandsaktuelt. De stjeler landsbyens landområde og skal leie det ut til det Dubai-baserte selskapet Ortello Business Corporation, som arrangerer safarier med storviltjakt.

Landsbyjord

Ifølge en lov fra 1999 er all jord i Loliondo klassifisert som landsbyjord. En del av landsbyjorda og et spesielt storviltområde er likevel blitt leid ut til Dubai-selskapet siden 1992.

En ny naturvernlov ble innført i 2009. Fram til da hadde ikke statusen som «spesielt storviltområde» medført noen hindringer for hvordan området skulle brukes av lokalbefolkningen. Men med den nye loven ble det innført forbud mot jordbruk og beiting i disse områdene.

Ifølge landsbyboerne i Loliondo skaper forbudet store problemer for lokalsamfunn som trenger disse områdene for å overleve.

Inntrengere

– Det er ille at vi blir behandlet som inntrengere, når vi har bodd og latt vårt eget kveg beite i dette området i mange tiår, sier Olengurumwa.

Storviltområdet i Loliondo grenser mot nasjonalreservatet Maasai Mara i nord, verneområdet Ngorongoro i sør og nasjonalparken Serengeti i vest.

Tanzanias regjering har nylig of-

fentliggjort planer om å sette til side ytterligere landområder i Loliondo for å beskytte dyreliv og nedbørsområde fra menneskelig aktivitet.

Nødvendig vern

– Dette er nødvendig for å verne dyrelivet i området, sier Khamis Kagashiki, Tanzanias minister for turisme og naturressurser, til Bistandsaktuelt. Han forsvarer regjeringens beslutning om å utvide storviltområdet med 1.500 kvadratkilometer.

Ministeren beskylder maasai-samfunn for å forgrripe seg på viktige vannressurser og oppvekstområder for ville dyr.

– Dette området er et velegnet tilfluktssted for ville dyr. Dyra samles her, finner mat og vokser opp. Det er også migrasjonsrute for gnu fra Serengeti National Park til naturreservatet Maasai Mara i Kenya og tilbake til Serengeti, forklarer han.

Konfliktfylt

Loliondo-regionen har vært åsted for en rekke jordkonflikter helt siden 1992, da regjeringen leide ut storviltområdet til Dubai-selskapet.

I 2008 forsøkte regjeringen å drive ut maasai-beboere fra området for å berede grunnen for jaktaktiviteter. Gjeterne nektet først å flytte, men ble kastet ut med makt i juli 2009. Over 350 masaihem skal ha blitt brent ned. Mer enn 20 000 mennesker ble hjemløse.

I 2011 forsøkte regjeringen å utvide storviltområdet i Loliondo, men møtte motstand fra lokale ledere.

Kommunale ledere i Loliondo karakteriserer det siste forsøket på å etablere en større viltkorridor som "ufornuftig". Det vil frata mange tusen gjeterere tilgang til beiteland og vann til dyra deres.

Kvegdrift har i generasjoner vært masaienes hovednæringsvei. Nå vil Tanzanias regjering overlata store beiteområder til safariturisme.FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

16 Tema: Somalia

Den italienskbygde katedralen i Mogadishu fra 1928 står sønder-skutt og ødelagt. Mange av bygnin-gene rundt ligger også i ruiner etter svært harde kamper i området, sist mellom soldater fra Den afrikanske unions stabiliseringsstyrker og islamistorganisasjonen al-Shabaab. Men nå har de utbombede bygnin-gene fått nytt liv etter at tusener av internt fordrevne har bosatt seg i dem. FOTO: ESPEN RØST

– Welcome to beautiful Mogadishu

Islamistgruppen al-Shabaab er drevet ut av de store byene. Piratene utenfor kysten er nesten borte. Nå starter oppgaven med å bygge et nytt land, tross store klanmotsetninger, overflod av skytevåpen og ukentlige terrorangrep.

Av Espen Røst, i Mogadishu →

18 Tema: Somalia

«Amerikanerne og FN forlot et Somalia som var

Før sa jeg: «Welcome to hell!». Nå sier jeg: «Welcome to beautiful Mogadishu!».

Ordene er Bashir Yusuf Osmans. Hotelldirektøren ved Peace Hotel humrer lett når han sier det.

Mogadishu var en av Afrikas vakreste byer, men det er noen år siden uttrykket «den hvite perlen ved Det indiske hav» ble brukt om byen. Osmans velkomsthilsen beskriver likevel optimismen i den somaliske hovedstaden: Tusener har returnert fra eksil, og internasjonale nyhetsformidlere beskriver nå «det pulserende nattelivet» i den krigsherjede hovedstaden.

– Da jeg kom hit i 2010 kontrollerte Shabaab 80 prosent av byen. Nå er alt veldig mye bedre.

Det er formiddag og lunsjtid i sentrum av Mogadishu.

«Abdullahi» som jobber for en internasjonal hjelpeorganisasjon, ønsker ikke sitt egentlige navn på trykk, men forteller gjerne hvordan han opplever situasjonen i landet, etter å ha bodd flere år i Europa. Nå er han tilbake for å bidra i gjenoppbyggingen av hjemlandet. Han har akkurat rukket å si «bedre» da lyden av et skudd slår som et ekko fra murvegg til murvegg.

– Det der var nok en AK47. Sikkert fra våpenmarkedet oppi gata. Denne byen flommer over av våpen, de selges

som grønnsaker selges andre steder. Det er fortsatt slik at det å ha et våpen er det tydeligste språket her; noe alle forstår. Det er virkelig helt ekstremt, sier «Abdullahi».

Han forteller at organisasjonen han jobber for må ha aksept fra den lokale klan-lederen for å kunne operere i sentrum av Mogadishu.

– Dette er et lovløst samfunn. Myndighetene kan fortsatt ikke beskytte innbyggerne. Folk forholder seg til sin egen klan, og mange klaner har sin egen militans. For at dette skal forandre seg må Somalia få et sterkt statsapparat og et retts- og politivesen.

Men det er fortsatt et stykke dit, mener «Abdullahi»:

– Om Amisom-styrkene (*Den afrikanske unionens fredsstyrker, red. ann.*) skulle trekke seg ut, er ikke Shabaab lenger unna enn at de tar makta igjen dagen etter.

Statskupp

Krigens speilbilde er fortsatt synlig for folk som beveger seg rundt i Somalias hovedstad: Våpen bæres helt åpent av sivile eller ulike sikkerhets-selskaper som skal skape trygghet for hjelpeorganisasjoner, investorer og andre. Byen har hundretusener internt fordrevne, som bor i svært provisoriske leire, eller i de mange utbombede bygningene.

En amerikansk soldat patruljerer Mogadishus gater under Operation Restore Hope i 1992. Den amerikanskledede FN-operasjonen skulle sikre nødhjelp til det kriserammede landet, men endte opp med å bli betraktet som part i den pågående klankrigen.

FOTO: PETER TURNLEY / CORBIS / NTB SCANPIX

Landet har vært preget av konflikt helt siden britisk og italiensk Somaliland ble uavhengig i 1960. Da den daværende demokratisk valgte presidenten ble skutt av sin egen politistyrke i 1969, tok Mohammed Siad Barre makten gjennom statskupp. I 1970 erklærte han Somalia som en sosialist-stat og introduserte somali som skriftspråk i arbeidet mot analfabetisme, og for å skape nasjonal identitet på tvers av klanmessige skillelinjer.

Men ifølge BBC-journalist Mary Harper var Siad Barres reformer et dårlig skjult trekk til fordel for hans egen Darod-klan. I boka «Getting Somalia Wrong» skriver hun at det var hans klan-politikk som førte til de voldelige optøyene. Det hele endte med at kuppmakeren rømte landet i 1991. Da Siad Barre-regimet kollapset, oppsto et sikkerhetstomrom. Den påfølgende borgerkrigen førte landet ut i politisk anarki og en voldsspiral som førte til humanitær krise.

«Black Hawk down»

I april 1992 sendte FN fredsbevarende soldater til landet. Med USA i spissen skulle *Operation Restore Hope* med 25 000 soldater trygge den internasjonale nødhjelpen. Men FN og amerikanerne forsto ikke den komplekse situasjonen på bakken.

Da en gruppe FN-soldater skulle be-

slaglegge våpen fra en av klanmilitansene, gikk det veldig galt: 24 pakistanske FN-soldater ble drept. Drapene skapte furore, og USA lovet å ta knekken på klan-lederen Mohammad Farah Aidid.

I sin jakt på klan-militans gikk amerikanerne svært hardt til verks. Konflikten nådde topp-punktet da to amerikanske Black Hawk-helikoptere ble skutt ned over Mogadishu. I en gigantisk redningsoperasjon ble flere hundre somaliere og 18 amerikanske soldater drept.

Trakk seg ut

En hel verden husker bildene av amerikanske soldater som ble slept døde gjennom Mogadishus gater. Operasjonen ble sett på som et gedigent nederlag for USA, og amerikanerne trakk seg ut i 1994. En svekket og demoralisert FN-operasjon ble avsluttet året etter.

– Amerikanerne og FN forlot et Somalia som var revet i filler. Operasjonene på 90-tallet er nok oppskriften på hvordan man ikke skal opptre i en slik situasjon, sier BBCs Mary Harper.

– Jeg var der. De såkalte fredsbevarende styrkene gjorde lite for å sikre gatene i Mogadishu. De gjemte seg inne i sine militærleirer, og lot svette unge krigere, ville i blikket, bak på lasteplanet av «technicals» ta over gatene i Mogadishu. Da de utenlandske troppene dro, forlot de en by i hendene på krigs-

revet i filler»

Mary Harper, BBC-journalist

herrene Mohammad Farah Aidid og Ali Mohamed Mohamed, sier Harper.

Hun mener amerikanerne kom for å rydde opp i et kaos, «men da de dro var kaoset enda større».

Maktfordeling

Etter tiår med krig og konflikt var fordeling av politisk makt og posisjoner mellom klanene essensielt. Et råd bestående av 135 såkalte «klaneldste» (eldre vel ansatte menn fra ulike klaner, red. ann.) valgte først ut de 275 medlemmene av det nye parlamentet. Dette nye føderale parlamentet ble innsatt i august i fjor, og norsk-somalieren Mohamad Osman Jawari ble valgt som parlamentets leder. Han kommer fra Rahanweyn-klanen.

Parlamentet valgte deretter Hassan Sheikh Mohamud fra Hawiye-klanen

som landets president. Valgprosessene er blitt karakterisert som «tendensiøse» av enkelte somaliske kommentatorer, men som FNs generalsekretær Ban Ki-moon skriver i sin rapport fra januar i år: «... det var likevel det mest transparente og representative valget i Somalia de siste 20 årene, og det første til å bli holdt innenfor landets grenser».

I oktober utpekte presidenten Abdi Farah Shirdon fra Marehan Darod-klanen som statsminister. Med tre av de største klanfamiliene inkludert i landets toppledelse, uttrykte somaliske kommentatorer optimisme.

Trygghetsgaranti

For mange somaliere er klanen det sosiale limet i samfunnet. Uten en rettsstat blir klanfamilien også den man forholder seg til for trygghet og rettigheter.

I tida etter opprøret mot militærdiktatoren Siad Barre i 1991, ble Somalia mer og mer et lappeteppes av små-riker regjert av væpnede klanledere. Det er i dette landskapet den nye regjeringen nå skal samle et nytt Somalia. Spørsmålene rundt etableringen av et nytt føderalt system er blant de mest betenete: Hva slags styresett skal man ha ute i lokaladministrasjonene, og hva slags forhold skal disse ha til sentralmyndighetene i Mogadishu?

– Klansystemet gir ekstra utfordrin-

Norske bistandskroner har bidratt til gateløys på hovedgaten i Mogadishu, men uka før påske ble minst ti mennesker drept og 18 skadd da en bil med eksplosiver detonerte bare hundre meter fra inngangen til presidentpalasset. Al-Shabaab påtok seg ansvaret for bombingene. FOTO: NTB SCANPIX

Et monument ved parlamentsbygningen i Mogadishu er lekeplass for en gruppe unge gutter fra flyktingleiren nedenfor. Der leiren ligger var det tidligere et enormt parkanlegg. Før krigen var dette, etter sigende, det mest kjente sjekkestedet for byens unge kvinner og menn. FOTO: ESPEN RØST

Mary Harper, BBC-journalist.

FNs generalsekretær Ban Ki-moon.

FOTO: SCANPIX?

Stig Jarle Hansen, forsker/Somalia-ekspert

ger. Systemet vil alltid ligge der; man kan feie det under teppet og håpe på det beste, eller man kan spille på lag med det. President Barre prøvde å neglisjere systemet, og det gikk, som vi vet, veldig dårlig, sier Somalia-ekspert og førsteamanuensis ved Universitetet i Ås, Stig Jarle Hansen.

Klaninteresser

I begynnelsen av mars stod statsminister Shirdon foran parlamentet og presenterte regjeringens arbeid etter 100 dager med makt: «En slik proaktiv strategi er i seg selv prisverdig (...) og bidrar til et åpent og gjennomskiktig styresett», heter det i en fersk rapport fra the Heritage Institute for Policy Studies (HIPS) i Mogadishu.

Rapporten fra Somalias første uavhengige tenketank fremhever at den nye regjeringen har ekstremt vanskelige arbeidsforhold i et unikt og utfordrende politisk, økonomisk og sikkerhetsmessig landskap. Likevel, hevder rapporten, må regjeringen få skryt for å ha lagt grunnlaget for et effektivt styresett. Men regjeringen kritiseres for dårlig dialog med distriktene, blant annet med klan-fraksjonene rundt havnebyen Kismayo.

– Om ikke de forskjellige klanenes interesser også utenfor Mogadishu blir ivaretatt, kan regjeringen miste mye av sin legitimitet. Kismayo-klanene støtter

for eksempel sentralmyndighetene nå, men om de ikke føler seg inkludert kan det fort snu seg, sier Stig Jarle Hansen.

I en fersk meningsmåling bestilt av Den afrikanske unionen og FN (utført av IST) svarer 86 prosent av de spurte at de støtter Somalias føderale regjering. Men frigjøringene av byene Marka og Kismayo fra al-Shabaab i september, skapte et nytt makt-vakum med opphetet konflikt mellom ulike klaner. Denne og en rekke andre regionale konflikter må sentralregjeringen få kontroll på for å høste tillit og lykkes.

Twitter-kontroll

Deler av hovedgaten Maka al Mukarram i Mogadishu ligger fortsatt i ruiner. Men med nyvunnet fred blomstrer nå byggevirksomheten. Mellom skadeskutte bygninger reiser nybygg og butikker seg. Mange somaliere peker på det norskfinansierte gateløysprosjektet på hovedgaten som én av suksessfaktorene: «Det har skapt trygghet og handel; nå tør vi også bevege oss ute etter at det er mørkt», sier én.

Men uka før påske la volden seg igjen som en mørk sky over hovedgaten: Minst ti mennesker ble drept og 18 skadd da en bil med eksplosiver detonerte midt på den folkerike hovedgata. Al-Shabaab-aksjonen var rettet mot sjeften for Mogadishus etterretningstje- →

20 Tema: Somalia

← neste, men alle de drepte var sivile som tilfeldigvis passerte da bomben smalt.

Somaliske myndigheter er tydelige på at al-Shabaab er nedkjempet, men på sosiale medier er islamistgruppa svært aktiv i å påberope seg tilstedeværelse i Mogadishu og andre steder. På twitter skriver gruppen i mars i år: «The Mujahideen still continue to hunt apostates (frafalne) and kuffar (ikke troende) invaders in Mogadishu and still maintain a strong presence throughout the city.» Bildet bekreftes i Ban Ki-moons rapport: «Alle angrepene inne i Mogadishu demonstrerer gruppens vedvarende infiltrasjon av byen».

Sikkerhet på topp

I spørreundersøkelsen fra IST svarer 85 prosent av de spurte i den somaliske hovedstaden at sikkerhet burde stå øverst på prioriteringslista til somaliske myndigheter. I andre regioner svarer så mange som 95 prosent at sikkerhet var viktigst. Til sammenligning svarte bare 4 prosent av Mogadishus spurte at etablering av sosial infrastruktur, som skole og helse, burde være regjeringens førsteprioritet.

– Somaliene eier ikke sin egen sikkerhet. Den har de overlatt til andre, og inntil Somalia får grep om den, kan ikke landet fungere skikkelig. Den siste tiden har vi sett hvordan al-Shabaab fortsatt gjøre skade, med ødeleggende bombing i hjertet av Mogadishu, men enda viktigere; vi har sett hva som skjer når utenlandske tropper trekker seg ut: Bare én dag etter at etiopiske styrker valgte å forlate byen Hudur (*uka før påske, red. anm*) var al-Shabaab tilbake i byen, sier Mary Harper.

Somalia har gjentatte ganger toppet ulike lister over verdens mest mislykkede stater; nå sist i bladet Foreign Policys «Failed States 2012». På den utskjulte lista «scorer» Somalia ekstremt dårlig på en rekke parametere som sikkerhet, menneskerettigheter og økonomi. Bildet som skapes av denne typer rangeringer er misvisende og har ført til feil bruk av ressurser fra ulike lands myndigheter og hjelpeorganisasjoner, hevder Mary Harper.

The Crisis States Research Centre ved London School of Economics definerer «failed state» som en stat som ikke lenger klarer å utføre grunnleggende sikkerhets- og utviklingsoppgaver. Harper mener dette er relevant for noen deler av Somalia, men ikke for alle. Somaliland, i nordvest, erklærte seg som uavhengig republikk etter Siad Barres fall, men er ikke anerkjent av noen andre land. Mens Somalia har vært uten fungerende myndigheter i 20 år, har Somaliland innført en folkevalgt demokratisk grunnlov og avholdt president- og parlamentsvalg, med internasjonale observatører.

Stereotypier

Mary Harper mener «failed state»-problematikken har sitt utspring i at Somalia ofte har blitt portrettert gjennom hovedstaden Mogadishu. Med en kaotisk og uforutsigbar voldsspiral som har involvert islamistiske opprørere, klan-militser og pirater, har totalen blitt en «perfekt» nyhetssak for internasjonale medier.

– Inntil nylig var det mye dårlige nyheter fra Somalia, men nå er det bare positive vinklinger der somaliene nyter livet på de nye restaurantene som har poppet opp langs stranden i Mogadishu. Det har definitivt vært forbedringer, men jeg tror det er farlig å

formidle disse stereotype historiene. Jeg tror de påvirker avgjørelsene som tas av beslutningstakere utenfor Somalia, sier Harper.

Selv om man kan være kritisk til unyansert nyhetsrapportering, har Somalia én i særklasse brutal historie å se tilbake på. Men ulike FN-organisasjoner, blant annet med norsk bistand, støtter nå kapasitetsbygging i det somaliske politivesenet, og FNs utviklingsprogram betaler blant annet lønningene til 5388 polititjenestemenn i og rundt Mogadishu.

Stig Jarle Hansen mener dette ikke er nok. Han fremhever at sikkerhet er nærmest fraværende på den somaliske landsbygda, noe som gjør at grupperinger som al-Shabaab kan operere relativt fritt. Han anslår at det trengs opp mot 30 000 polititjenestemenn bare for å trygge sør- og sentral-Somalia. Han mener det er vanskelig å si hvor mange som er igjen av den harde kjernen i al-Shabaab, men anslår at det kan være snakk om rundt 2000 mann.

– På kort sikt utgjør de ingen stor trussel. De kan utføre terrorhandlinger, men militært er de slått tilbake. På lengre sikt kan det se annerledes ut. Dilemmaet som har eksistert de siste årene er fortsatt relevant. Hvor lenge kan det internasjonale samfunnet intervenere uten å gå trøtt, og hvordan er sikkerhetssituasjonen på bakken når Den afrikanske unionen bestemmer seg for å trekke seg ut, spør Hansen retorisk.

Han mener Somalia er helt avhengig av at det bygges et fungerende politivesen.

Helt øverst

Sannsynligvis er Somalias ferske president Hassan Sheikh Mohamud helt enig med den norske forskeren. På sin andre dag som nyvalgt leder gjorde Mohamud det klart at sikkerhet stod helt øverst på hans agenda, før han raskt la til at det også var punkt to og tre på lista.

Ban Ki-moon skriver i sin rapport at det siste halvåret har åpnet et nytt kapittel for Somalia. Et kapittel med forventninger, optimisme og håp. Men; «for at myndighetene skal klare å levere, trenger de sammenhengende, koordinert støtte fra nabolandene og det internasjonale samfunnet. (...) Sikkerhetssituasjonen har forbedret seg vesentlig, men kampen er langt fra over».

Fisk og banan

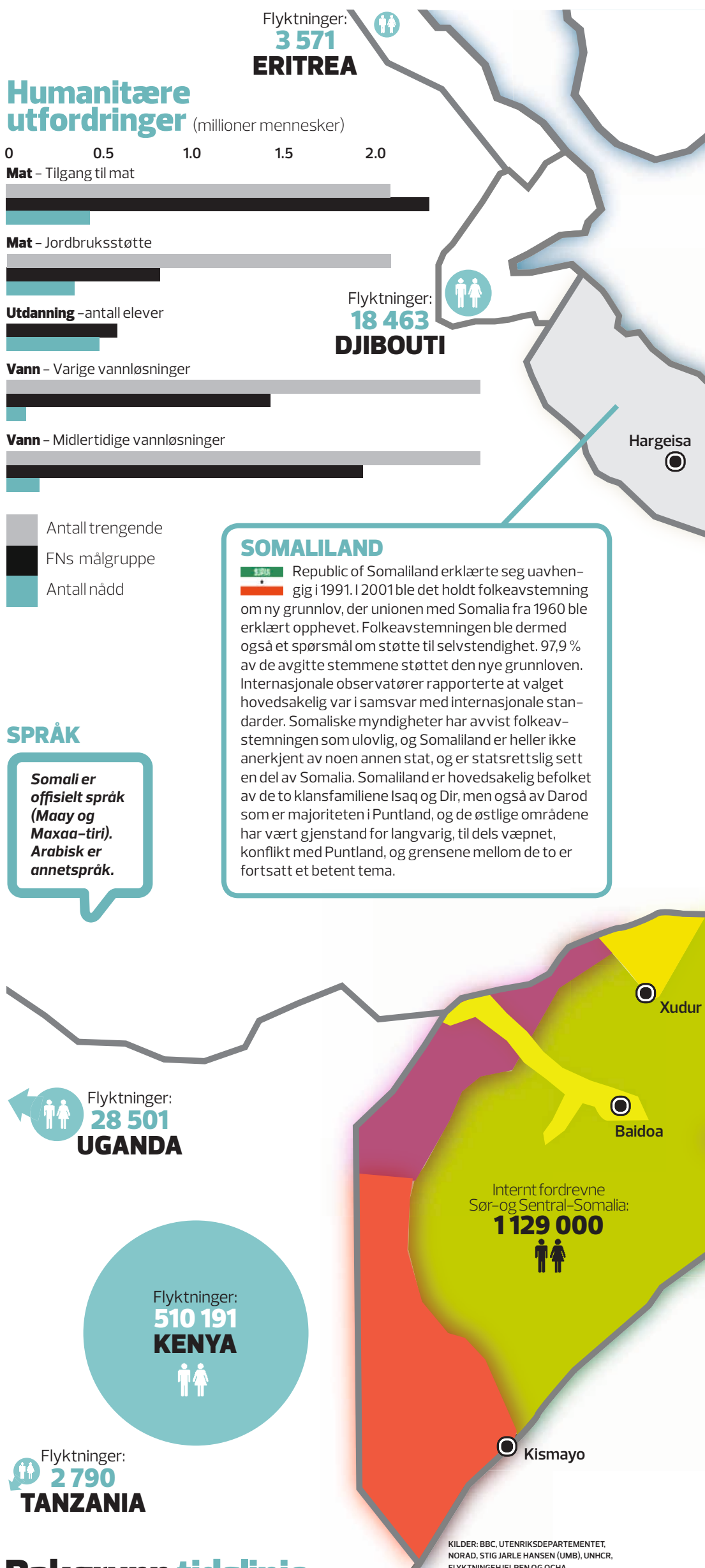
Vi har bare sittet på gårdsplassen i hjertet av den somaliske hovedstaden i litt over en halvtime. Snakket om klanenes betydning i det somaliske samfunnet og hjelpearbeideren «Abdullahi» har reflektert over det bildet han mener Hollywood-filmen «Black Hawk Down» skapte av Hawiye-klanlederen Mohammad Farah Aidid – som det somaliske monsteret. Han sier fremstillingen var helt ute av proporsjoner.

Sola steker fra skyfri himmel. «Abdullahi» koser seg med fisk, friterte grønnsaker og bananer.

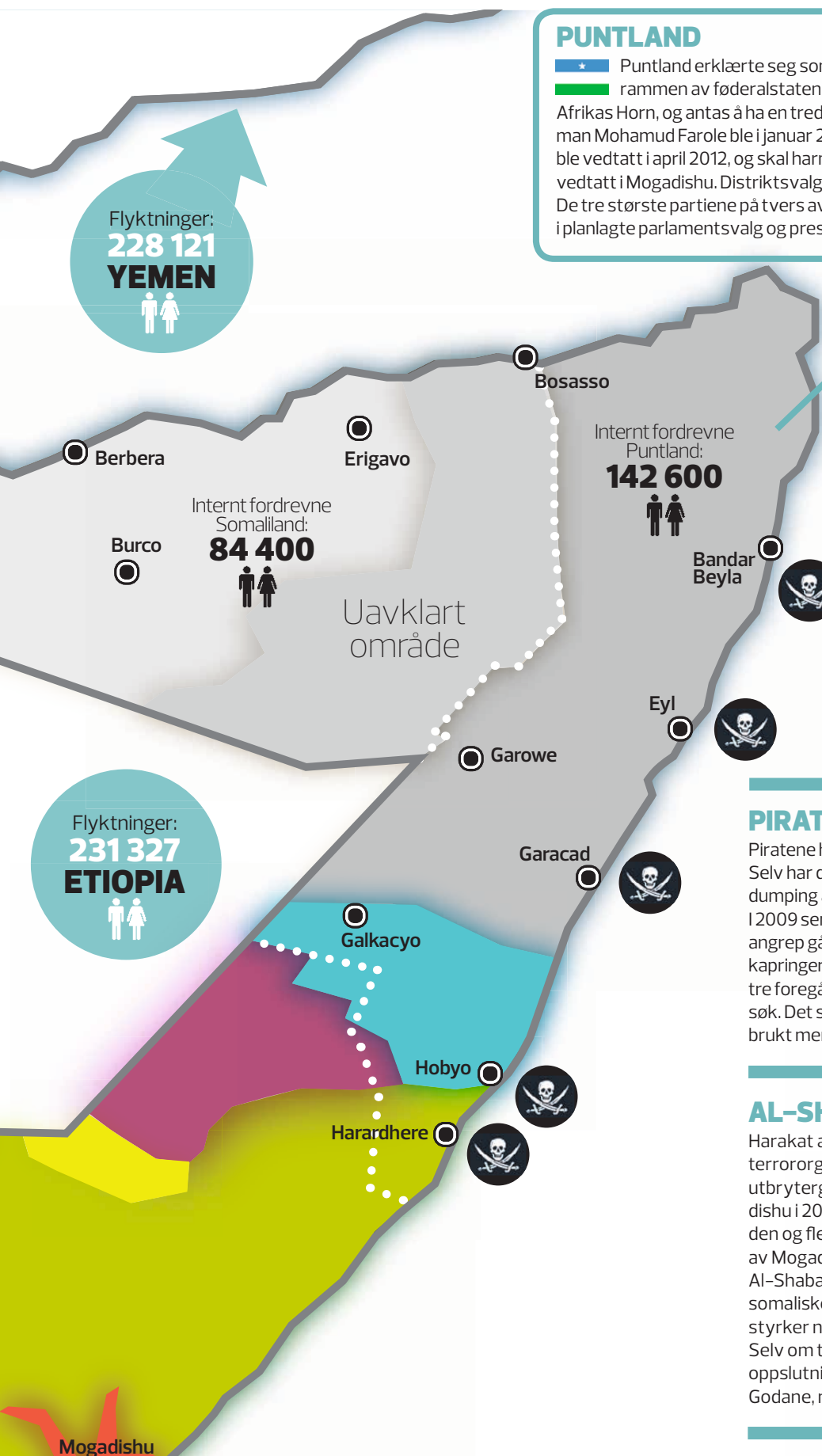
– Her spiser vi banan til alt, sier han.

Så smeller det igjen. Denne gangen er det flere skudd – mye nærmere. Ekkoet fra salvene smeller i veggen rett over hodene våre, men ingen av de andre rundt bordet reagerer nevneverdig, og «Abdullahi» er like rolig.

– Skudd er dagligdags i denne byen. Det er ingen fare når vi er her inne. Men du blir drept om du er på feil sted til feil tid. ■

PUNTLAND

Puntland erklærte seg som en autonom provins i 1998 innenfor rammen av føderalstaten Somalia. Puntland utgjør spissen på Afrikas Horn, og antas å ha en tredjedel av Somalias befolkning. Abdirahman Mohamud Farole ble i januar 2009 utpekt som president. Grunnlov ble vedtatt i april 2012, og skal harmoniseres med den føderale grunnloven vedtatt i Mogadishu. Distriktsvalg er berammet til første halvdel av 2013. De tre største partiene på tvers av Puntlands 21 distrikter vil i sin tur delta i planlagte parlamentsvalg og presidentvalg berammet til januar 2014.

Hvem styrer Somalia?

- Somaliland
- Puntland
- Klaner som støtter sentralregjeringen /støttet av etiopisk milit
- Etiopiske tropper og lokal klan-milit
- Al-Shabaab og islamistkontrollerte områder
- Lokaladministrasjon som støtter sentralregjeringen
- Kontrollert av sentralregjeringen med støtte fra Den afrikanske union

PIRATER

Piratene har vært en trussel mot internasjonal skipsfart det siste tiåret. Selv har de rettferdiggjort virksomheten med bekjempelse av ulovlig fiske og dumping av farlig avfall. På det meste opererte 4000 pirater ut fra Somalia. I 2009 sendte NATO de første marinefartøylene til Aden-bukta, siden har antall angrep gått ned. I årene 2011 og 2012 var det henholdsvis 20 og 10 registrerte kapringer. I 2013 har det vært to kapringsforsøk. Til sammenligning var det de tre foregående årene, fra 2008, totalt 135 kapringer og nesten 300 kapringsforsøk. Det seiler rundt 20 000 skip gjennom Aden-bukta årlig, 500 av disse fører norsk flagg. Norge har brukt mer enn 220 millioner i kampen, og skal fra høsten 2013 lede marinestyrken i Aden-bukta.

AL-SHABAAB

Harakat al-Shabaab al-Mujahideen betegnes av flere vestlige stater som en terrororganisasjon med bånd til al-Qaida. Al-Shabaab ble etablert som en utbrytergruppe da Union of Islamic Courts mistet kontrollen over Mogadishu i 2006. Organisasjonen ble stadig sterkere og gjennantok hovedstaden og flere sentrale byer i siste halvdel 2000-tallet, før den ble drevet ut av Mogadishu av Amisom-styrker i 2011. Somaliske myndigheter hevder Al-Shabaab er knekt, men gruppen kan foreløpig operere ganske fritt på den somaliske landsbygda. De gjennomfører jevnlig terrorangrep og da etiopiske styrker nylig trakk seg ut av byen Hudur, var islamistene tilbake og tok kontrollen dagen etter. Selv om tall her er svært usikre, hevdes det av flere at organisasjonen nå har mistet mye av in oppslutning, og anslag tilsier at den harde kjernen under ledelse av 35 år gamle Muktar Abdirahman Godane, nå er på rundt 2000 mann.

SOMALIA

Federal Republic of Somalia var uten en samlende sentralregjering fra 1991 til sommeren 2012. En serie fredskonferanser, i hovedsak drevet frem av det internasjonale samfunn, ble avholdt i årene etter sammenbruddet da president Siad Barre forlot landet i hendene på krigsherrer og ulike klansfraksjoner. Den siste, i Kenya fra 2002–2004 ledet til etableringen av en overgangs-regjering, men denne kontrollerte lenge kun deler av Mogadishu. Overgangsperioden i Somalia ble avsluttet med valget av ny president i september 2012. En egen grunnlovsforsamling har fattet et midlertidig vedtak om ny grunnlov; denne skal revideres, før endelig vedtak av grunnlov skal foretas i en folkeavstemning når sikkerhetssituasjonen tillater det, fortrinnsvis innen 2016. Sør- og sentral-Somalia er historisk sett hovedsakelig befolket av klansfamiliene Darod, Rahanweyn og Hawiye, og i den nye regjeringen er disse representert henholdsvis ved statsminister, leder av parlamentet og president.

1994 Amerikanerne trekker seg ut av Somalia.	1995 FN-operasjonen UNOSOM II avsluttes.	1998 Puntland erklærer seg som autonom stat.	2000 Den første somaliske overgangsregjeringen etableres.	2004 Ny overgangsregjering tatt i ed i Kenyas hovedstad Nairobi.	2006 Union of Islamic Courts (UIC) styrer store deler av sør- og sentral-Somalia. Blir drevet ut av Mogadishu av etiopiske styrker.	2007 Al-Shabaab (utbrytere fra UIC) fortsetter kampen. Styrker fra Den afrikanske union ankommer Mogadishu.	2008 NATO sender de første marinefartøylene til Aden-bukta for å bekjempe piratvirksomhet.	2011 Den verste tørken på afrikas horn på 20 år. Hundretusener drives på flukt. Al-Shabaab erklærer en taktisk tilbaketrekking fra Mogadishu.	2012 Et nytt parlament og regjering blir tatt i ed i Mogadishu.	2013 En ny FN-resolusjon hever delvis våpen-embargoen mot Somalia og godkjenner forlengelse av Amisom-oppdraget til februar 2014.
--	--	--	---	--	---	---	--	---	---	---

Utnytttes av kynniske kr

Over 2 millioner somaliere er drevet på flukt, enten utenfor eller inne i Somalia. Mange flyktninger utnytttes av krigsherrer og andre som vil tjene penger på bistanden.

Av Espen Røst, i Mogadishu

I følge ferske tall fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), er 1,3 millioner mennesker drevet på flukt i Somalia. I tillegg lever mer enn én million somaliere i flyktingleire i nabolandene. FN anslår samtidig at én million mennesker trenger akutt livreddende nødhjelp i form av mat og medisiner.

– Det er få steder på denne kloden hvor en hel generasjon er vokst opp i et kollapset samfunn styrt av krigsherrer. Vold og væpnet konflikt fortsetter å ta livet av, skade og traumatisere uskyldige sivile i Somalia, sier avtroppende regional rådgiver i Flyktinghjelpen, Astrid Sehl.

Etter at islamistene ble drevet ut av Mogadishu i 2011 har tusenvis av internt fordrevne kommet til hovedstaden. Totalt bor 350 000 internflyktnin-

ger i byen. Mange utnytttes av kynniske krigsherrer.

– De internt fordrevne er blitt en vare for ulike maktpersoner. Gjennom mange år har det vært et stort problem at noen utnytter situasjonen og tjener på konflikten og bistandsarbeidet. Utrolig mye penger har forsvunnet i korrupsjon, i lommene på krigsherrer og andre, sier Sehl.

I en FN-rapport om Somalia fra i fjor bekreftes bildet. Der påpekes det at Al-Shabaabs tilbaketrekning fra Mogadishu burde ført til bedre tilgang for organisasjonene: «Virkeligheten ble en ganske annen. FN, NGOer, INGOer og deres nasjonale kolleger møtte istedet et sofistikert nettverk (...) som utnyttet bistanden». Mange av internflyktingene må betale leie for å få bo, i tillegg til

Astrid Sehl, rådgiver i Flyktinghjelpen.

«Det er få steder på denne kloden hvor en hel generasjon er vokst opp i et kollapset samfunn styrt av krigsherrer.»

– Astrid Sehl, Flyktinghjelpen

å betale avgifter for tilgang til vann og sanitæranlegg, heter det i rapporten fra UN Monitoring Group.

– I Flyktinghjelpen har vi nulltoleranse for bestikkelser, men det finnes mange useriøse aktører som kjøper seg tilgang til områder og ikke bryr seg om hvordan underleverandørene opererer, forteller Sehl.

Hentet midt på natta

De internt fordrevne i Mogadishu er også under press fra myndighetene som ønsker å bygge opp den utbombede hovedstaden. Mange bor i store organiserte leire, men titusenvis har også bosatt seg på åpne plasser, i parker eller i byens mange utbombede bygninger.

Nylig uttalte president Hassan Sheikh Mohamud at det er flere byggeplasser enn ruiner i den somaliske hovedstaden. Den nye regjeringen har lansert visjonen om «en hovedstad uten folk på flukt» og sier de vil flytte alle de internt fordrevne til tre større leire utenfor byen innen august.

– Tvangsflytting er en negativ konsekvens av det ellers positive arbeidet med å bygge opp hovedstaden, sier Sehl. Hun forteller om flere grelle eksem-

pler der flyktninger har blitt hentet av lastebiler i leirene midt på natta det siste året.

– Det er bra at regjeringen ønsker å gjøre noe med situasjonen for de internt fordrevne som lever under svært uverdige forhold. Det er stor aktivitet rundt å bygge opp den utbombede hovedstaden, samtidig er det viktig at de som har søkt tilflukt i byen ikke blir kastet ut uten forvarsel, men får et nytt, permanent sted de kan bo, sier Sehl.

– To tanker i hodet

Mens Somalia opplevde en av verdens største humanitære kriser da tørken rammet i 2011, har den politiske retorikken nå raskt hoppet videre til utviklingsbistand.

– Det kan ikke være enten-eller. Situasjonen i Somalia tilsier at vi må ha to tanker i hodet på en gang; det er behov for akutt nødhjelp, samtidig må vi tenke langvarige utviklingsløsninger, sier Sehl.

Den norske organisasjonen når nærmere 400 000 mennesker med husly, utdanning, matsikkerhet og vann- og sanitærtjenester. Men den internasjonale nødhjelpen når ikke alle, spesielt i de verste konfliktområdene.

igsherrer

Muymini Geesey Mohamed (60) har bodd et år i Zona K-leiren etter å ha flyktet fra Qoryoley i Lower Shabelle. Hun har er en av mange som har fått hus av Flyktninghjelpen. FOTO: ESPEN RØST

Aamino Hassan Jiniale (75) er blant de mange som har fått hjelp. Hun bor sammen med 50 000 andre i Zona K-leiren i Mogadishu. Der har hun bodd i to år, etter at hun flyktet fra Bakool-regionen da tørken rammet så hardt i 2011. Først bodde hun, datteren og barnebarnet i telt, men nå er familien en av mange som har fått et lite hus fra Flyktninghjelpen. Huset er av bølgeblikk.

– Huset har gitt meg håp for fremtiden. Det er mye bedre enn nødhjelpsteltet vi bodde i før. Nå har vi mer privatliv og huset gir bedre beskyttelse mot vær og vind. Og så kan vi låse døra, sier 75-åringen til Bistandsaktuelt.

Farhia Omar Farah (33) og datteren Isha (1) kom til Zona K-leiren fra Afgoi i utkanten av Mogadishu for ett år siden. Afgoi er et område som også har vært preget av harde kamper. Sist mellom Den afrikanske union og al-Shabaab. 33-åringen forteller at hun og datteren flyktet fra svært harde kamper:

– Vi føler oss mye tryggere her, men vi mangler fortsatt vann og mat. Det eneste vi kan gjøre nå er å be til Allah om en bedre og fredeligere fremtid, sier 33-åringen.

– Folk i Mogadishu lever fortsatt i en hverdag preget av utrygghet, vold,

og fravær av offentlige tjenester og infrastruktur. For å få tilstrekkelig hjelp ut til flere er det viktig å gi smart bistand som hjelper den nye regjeringen å bygge opp egne samfunnsstrukturer. Å sikre retten til utdanning er et slikt bidrag og en viktig del av vårt humanitære arbeid. I tillegg gir vi yrkesopplæring til unge voksne så de kan livnære seg selv, forteller Sehl.

Bugnende butikk

Sagal Dahir (16) fra Dayniile-distriktet står i familiens butikk i en av hovedgatene i Zona K-leiren. Familien har fått hjelp til å starte grønnsaksutsalg. 16-åringen forteller at hun og familien måtte flykte fra hjemstedet på grunn av intense kamper mellom al-Shabaab og Amisom. Men nå bugner det av grønnsaker i den lille butikken:

– Her i leiren er det trygt og folk handler i butikken vår. Men det er fortsatt store problemer i Mogadishu, og vi trenger hjelp for skape en bedre framtid, sier Dahir

Hun avslutter med en appell, som høster knising fra de andre jentene som står rundt. – Du kan si til presidenten i landet ditt at han må hjelpe oss å trygge barnas fremtid. ■

– Nå kan vi hjelpe somalierne vekk fra kanten av stupet

Bare 10 prosent av den humanitære bistanden som trengs i Somalia i år er samlet inn så langt. FNs Somalia-sjef er bekymret. Han ber bistandsgiverne bidra til at Somalia endelig kommer seg ut av krise-situasjonen.

Av Espen Røst

– Den humanitære situasjonen i Somalia er bedre enn på lenge.

Etter to tiår med krig og konflikt, er Justin Brady som leder FNs Somalia-program optimistisk, men han er samtidig bekymret for giverviljen. Han mener det akkurat nå er en mulighetenes periode i Somalia, som det internasjonale samfunnet må benytte.

– Den humanitære situasjonen i Somalia er fortsatt kritisk, men nå har vi den beste muligheten vi har hatt på 20 år for å bryte syklusen av gjentatte kriser, sier Brady til Bistandsaktuelt.

– Det haster

Han mener det haster med å skape synlige resultater for alle deler av landet, slik at fordelene med fred og stabilitet blir tydelige.

– Men om ikke det internasjonale samfunnet handler nå, vil vi ikke klare å skape resultater. Og da kan det gå kort tid før vi ser Somalia tilbake øverst i nyhetsoverskriftene igjen, sier OCHA-sjefen.

Skal man få til resultater kreves det også penger. Men ifølge FNs kontor for samordning av humanitære aktiviteter (OCHA) har internasjonale bistandsgivere bare gitt løfter om 130 millioner dollar. Det tilsvarer mindre enn ti prosent av de drøyt 1,3 milliardene som trengs i 2013.

– Verden er litt lei av å høre historien om Somalia – den mislykte staten. Dersom vi derimot hadde merket den pågående humanitære krisen med et annet lands navn, ville vi sett en kø av givere, sier Brady.

Norge snart klar

Det er ikke uvanlig at FNs medlemsland bruker lang tid på å besvare appeller om humanitære bidrag i ulike land med kriser og konflikt. Kilder Bistandsaktuelt har snakket med, sier man generelt bør være fornøyd om man oppnår 50-60 prosent av det

som blir etterspurt fra FN.

– Store deler av den norske humanitære støtten til Somalia betales ut i disse dager. Våre bidrag til FNs humanitære appell (CAP) er derfor ikke registrert ennå, sier seniorrådgiver i Utenriksdepartementet Torgeir Fyhri.

Han mener likevel at FN-kontoret OCHA og Justin Brady kan ha grunn til å bekymre seg for at så lite har kommet inn fra givere, selv om det foreløpig er tidlig på året.

– Det er en fare for at oppmerksomhet om andre internasjonale kriser, for eksempel Syria, tar oppmerksomheten vekk fra Somalia. Det er også en fare for at det nye fokuset på mer langsiktig utviklingsbistand til Somalia kan overskygge det faktum at det fortsatt er enorme humanitære utfordringer i landet, sier Fyhri.

Han viser til at FN betegner situasjonen som en kompleks humanitær krise der rundt 1 million fortsatt trenger akutt livreddende nødhjelp.

– Vekk fra stupet

OCHA er underlagt FNs sekretariat, men brorparten av organisasjonens budsjett er basert på direkte bidrag fra giverland.

– Jeg vil si til Norge og andre sentrale giverland: Dette er det punktet i historien når dere må sette dere ned og tenke gjennom hvordan dere vil bruke pengene deres. Bistandsmidler som ble brukt i 2011 holdt folk i live. Det vi gir nå, kan hjelpe somalierne vekk fra kanten av stupet for godt, sier Brady.

Ifølge OCHA ble ni hjelpearbeidere drept i Somalia i 2012. Brady påpeker at det fortsatt er vanskelig å levere hjelp flere steder i Somalia på grunn av en svært utfordrende sikkerhetssituasjon, men han er optimist.

– Vi ser stadige forbedringer i mulighetene til å bringe bistand ut til nye områder av landet, sier han. ■

«Nå har vi den beste muligheten vi har hatt på 20 år for å bryte syklusen av gjentatte kriser.»»

Justin Brady, FN-sjef i Somalia.

Etter at islamistene i al-Shabaab ble drevet ut av hovedstaden i 2011 har tusener av internt fordrevne strømmet til Mogadishu. Ifølge OCHA bor det nå 350 000 internflyktninger i hovedstaden. FOTO: ESPEN RØST

«Om vi ønsker å bygge en tryggere verden, uten pirater og ekstremister, må vi investere i Somalias barn»»

Barn har blitt kidnappet til tvangsekteskap og brukt som «kanonføde» i frontlinjen. – Nå må vi satse på Somalias unge, mener Jan Egeland. **Av Espen Røst, i Mogadishu**

Alle parter har mislyktes i å skjerme Somalias barn fra krigen, hevder Human Rights Watch (HRW) i rapporten «No Place for Children» fra 2012. Menneskerettsorganisasjonen hevder å kunne dokumentere at barn helt ned til 10 år er blitt brukt i frontlinjen i krigen for al-Shabaab.

Både gutter og jenter har systematisk blitt kidnappet, ifølge rapporten. Den er basert på intervjuer med 164 barn som hadde opplevd ulike former for kidnappinger eller har vært vitner til dette. Blant disse hadde 21 flyktet fra al-Shabaab.

Selvmondsaksjoner

Etter flere uker med hard trening hos islamistorganisasjonen, skal enkelte barn ha blitt sendt ut for å utføre selvmordsbombinger. Andre ble sendt rett til frontlinja. Ifølge organisasjonen ble flere brukt som «kanonføde» for å beskytte voksne krigere.

«Vi ble undervist i Islam og fortalt at vi ikke måtte være feige. Det var om lag hundre av oss i leiren og 20 var under 18 år, de yngste mellom åtte og ti år gamle. De små ble opplært i hvordan de skulle bruke en pistol og hvordan man kaster håndgranater. De ble også brukt som selvmordsbombere. De sa: «Hvis du

deltar i selvmordsaksjoner vil du bli en martyr, og blir belønnet med å komme til til paradiset», forteller 14 år gamle «Ali F.» til Human Rights Watch.

Tvangsekteskap

Ifølge rapporten er tvangsekteskap og voldtekt av jenter også vanlig: Al-Shabaab har pålagt tvangsekteskap med svært unge jenter som en del av arbeidet med å innføre sharia.

«Dette er en organisert praksis der al-Shabaabs ledere forkynner ekteskap mellom krigere og jenter helt ned i skolealder». Voldtekt foregår innenfor denne tvangsekteskapspraksisen – og utenfor.

Voldtatt

En 17 år gammel jente fra Mogadishu forteller hvordan hun ble voldtatt av en gruppe al-shabaab-soldater:

«Lillesøsteren min og jeg ble sendt til butikken en kveld for å handle. Plutselig dukket en gruppe al-Shabaab-menn opp foran oss. Det begynte med at de slo, men søsteren min klarte å flykte. De spurte hva jeg gjorde ute på den tiden av døgnet. Så tok de meg og voldtok meg. Nå har jeg denne lille babyen.

Hun husker at de var seks menn. «... men jeg mistet bevisstheten etter to, så jeg vet ikke om alle vold-

Jan Egeland, Human Rights Watch

Silje Moholdt Heitmann, Unicef

tok meg. De avsluttet med å slå meg i øyet med kolben av geværet så jeg ble blind på det ene øyet. Så dro de».

Et enormt problem

Silje Moholdt Heitmann (33) jobber for UNICEF i Mogadishu. Hun er utsendt fra den norske beredskapsstyrken NORCAP, og jobber blant annet med voldtektsofre og barnesoldater.

– Voldtekt er et enormt problem. I fjor registrerte Unicef ca 5000 tilfeller av kjønnsbasert vold. Det er helt sikkert bare toppen av isfjellet for det er enorm stigma rundt dette temaet. Tallene viser et enormt brutalisert samfunn, sier Heitmann

33-åringen arbeider også med et program som hjelper 3000 barn som har vært tilknyttet forskjellige militsergrupper eller er i risikogruppen for rekruttering. Noen av dem har vært barnesoldater.

– Dette er barn mellom 5 og 18 år, veldig mange uten foreldre. De går gjennom et nımåneders rehabiliteringsprogram, og vi jobber blant annet med traumemestring og utdanning, forteller Heitmann.

Al-Shabaabs mange krigsforbrytelse inkluderer, ifølge HRW-rapporten, også angrep på skoler, lærere og elever: «Islamistgruppa utplasserte sine krigere og tunge våpen inne i skoler, ofte fullpakket med elever. De brukte

barna som «menneskelige skjold».

– En hel generasjon er vokst opp med total lovløshet. Barnesoldater er brukt i Somalia helt siden Barre-regimet falt, og fortsatt brukes somaliske barn som soldater, sier europadirektør i Human Rights Watch, Jan Egeland til Bistandsaktuelt.

Vil bli mer brutale

Han mener HRW-rapporten viser at det er feil å tro at problemene nå er løst, selv om mye positivt skjer i det krigsherjede landet:

– Selv om barna som nå vokser opp i Mogadishu har det tryggere, er det verre for de som vokser opp i al-Shabaab-kontrollerte områder. Når islamistorganisasjonen nå kjemper med ryggen mot veggen, tilsier alt at de er blitt enda mer brutale, sier Egeland.

HRW hevder også at overgangsregjeringen (som ble avløst i august 2012) og deres allierte brukte barnesoldater i sin krigføring, og ifølge UNICEF registreres det fortsatt en rekke overgrep mot barn og unge: Fra den nye regjeringen overtok makten i Mogadishu i august og frem til nyttår har FN-organisasjonen registrert 1506 tilfeller av voldtekter, bortføringer, ulike former for rekruttering til væpnede grupper og drap på barn.

Ilyas Mohamed Sherif, Maxamud Meyhamud Sherif, Ali Abdi Aden og Meyemed Oyaye Mexad går alle i 1. klasse på Flyktningshjelpens skole i Mogadishu. – Utdanning er viktig, derfor vil jeg selv bli lærer når jeg blir stor, sier Maxamud.

FOTO: ESPEN RØST

UNICEF hevder al-Shabaab er den verste overgriperen, men trekker også fram at Somalias militære styrker står bak en rekke av overgrepene.

– Det er håp

– Ingen ansvarlige har så langt blitt straffet. Vi kan nok ikke forvente at den sittende forsvarsministeren i Somalia selv skal ut i militærbrakkene å hente ut barna, men vi kan kreve at han skal ansvarliggjøre sine underordnede. Om ikke disse blir straffet nå, vil signalet være at det er ok å fortsette å misbruke barn, sier Egeland.

HRW-sjefen mener likevel at det er håp: Med FN og det internasjonale samfunnets økende tilstedeværelse i landet blir det vanskeligere å skjule disse overgrepene, sier han.

– Det finnes hjerteskjærende historier om barnesoldater fra mange land. Det spesielle med Somalia er at dette har pågått over så lang tid. Nå er det i vår alles interesse å få disse barna ut av håpløsheten. Om vi ønsker å bygge en tryggere verden, uten pirater og ekstremister, må vi investere i Somalias barn. De må få trygghet med utdanning og ikke minst tillit til samfunnet. De har vokst opp i et klima der man ikke kan stole på noen. Om man ikke har opplevd annet enn lovløshet; hvorfor skal man

da følge lover og regler selv, spør Egeland retorisk.

– Drømmer om å bli lege

Flyktningshjelpen er en av mange aktører som tilbyr utdanning for Somalias hardt prøvede barn. Ifølge organisasjonen går bare 37 prosent av guttene og 22 prosent av jentene i skolealder nå på skolen, men på 20. desember-skolen er et trettitalls gutter og jenter samlet til undervisning. Muno Gli Geele (22) studerer sykepleie, men jobber deltid på Flyktningshjelpens skole i hjertet av Mogadishu.

– Utdanning er veldig viktig, derfor underviser jeg deltid i tillegg til mine egne studier. Om ting fortsetter å utvikle seg i riktig retning, tror jeg på en lysende fremtid for Somalia, sier læreren som underviser elever fra 1 til 4 klasse.

Jihan Ali Mohamed (13) går i 4. klasse på Flyktningshjelpens skole:

« Skolegang er avgjørende for at barn på flukt i Somalia skal få en bedre fremtid. »

Hassan Khaire, regionaldirektør for Flyktningshjelpen

Hassan Khaire, Flyktningshjelpen

– Utdanning er viktig så vi kan få en jobb i fremtiden. Jeg drømmer om å bli lege, sånn at jeg kan hjelpe det somaliske folk etter alle disse årene med krig, sier 13-åringen.

– Skole er avgjørende

Muligheten til skolegang er avgjørende for at barn på flukt i Somalia skal få en bedre fremtid, mener Hassan Khaire, Flyktningshjelpens regionaldirektør for Afrikas Horn.

– Det å ha en skole å gå til, betyr mer enn den akademiske og praktiske opplæringen: Det gir barna trygge rammer i hverdagen; med voksne som bryr seg, et varmt måltid og andre sosiale tiltak, sier Khaire.

Han forteller at Flyktningshjelpen sørget for skolegang til mer enn 20 000 barn i Somalia i fjor, og mener det er et enormt behov for støtte til psykososiale tiltak for barn i landet.

– Dette er barn som har vært eller er på flukt, som er mer eller mindre traumatisert. Det gir barn en større trygghet å være elev på en skole: Der blir de registrert hver morgen, de får et kontaktnett og trygge rammer rundt seg, og tilegner seg kunnskaper. Det vil gjøre dem bedre rustet til å klare seg i samfunnet og mindre sårbare mot å ende opp som barnesoldater, barnebruder eller barnarbeidere, sier Khaire. ■

Muno Gli Geele (22) er sykepleierstudent, men jobber deltid som lærer på en av Flyktningshjelpens skoler. – Jeg gjør det fordi jeg mener utdanning av Somalias barn er så viktig, sier hun.

FOTO: ESPEN RØST

Noen av vennene mine ble drept ved frontlinjen med al-Shabaab, fortalte denne tidligere barnesoldaten til Human Rights Watch. HRWs europadirektør Jan Egeland sier nøkkelen til å skape et nytt stabilt Somalia er en økt satsing på landets barn og unge.

FOTO: HUMAN RIGHTS WATCH

26 Tema: Somalia

– Bruk heller piratpenge

Skal man lykkes i Somalia, må det satses massivt på sikkerhet. Da holder det ikke å bruke alt på piratbekjempelse til havs, mener Somalia-ekspert Stig Jarle Hansen. **Av Espen Røst**

Piratvirksomheten og al-Shabaab har dratt verdens oppmerksomhet mot Somalia. – Det internasjonale samfunnet må bruke ressurser på å slå ned nettverkene: Men det holder ikke å bruke alle pengene på å sikre skipstrafikken utenfor den somaliske kysten. Det må brukes ressurser på land også, sier Somalia-kjenner og førsteamanuensis ved Universitetet i Ås, Stig Jarle Hansen.

Trygghet for skip

Fra 2009 til 2012 gikk det 220 millioner kroner fra norske skattebetalere til operasjonene i Aden-bukta, via forsvarsbudsjettet. Hensikten var å gi trygghet for internasjonal skipstrafikk, inkludert norske skip. Bare i 2009 var summen nesten 137 millioner kroner.

I år har Norge sagt ja til å bruke ytterligere 60 millioner kroner på å lede NATO-operasjonene utenfor den somaliske kysten. Disse summene kom-

mer i tillegg til kostnadene Norge har ved å være en del av NATOs stående marinestyrke; som for 2013 er budsjettert til å være 94 millioner kroner.

Hansen mener maritime mottiltak har vært vellykket for å stoppe piratene, men overfor Bistandsaktuelt poengterer han hva den norske pengebruken kunne gitt av politistyrker på land.

– For den summen Norge brukte på operasjonen i Aden-bukta i 2009, kunne man betalt lønna til 34 000 somaliske politimenn i ett år.

«Operasjonen i Aden-bukta tilsvarte lønna til 34 000 somaliske politimenn i ett år.»

Stig Jarle Hansen, forsker

Stig Jarle Hansen, førsteamanuensis ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås.

– Nede for telling

Hansen, som har interessert seg spesielt for piratene i Somalia, forteller at sjørøvervirksomheten nå ligger nede for telling.

– På det verste fra 2009 til 2011, var det mer enn 4000 pirater som opererte ut fra den somaliske kysten. Men det siste året har nesten ingen angrep lyktes, og den store «hobbyen» for piratsjefer nå er å annonsere at de har trukket seg tilbake, sier han.

Forskeren trekker fram Afweyne, som en av de virkelig store somaliske sjørøverkongene: – Han sa for et par måneder siden at han har pensjonert seg. Han er en av Somalias mest suksessrike pirater, og har tjent enorme summer. Men verken han eller noen av de andre storkaksene er tatt, forteller Hansen.

– Bare ved å skape sikkerhet også på land vil man bli kvitt dem for godt. Da vil man i tillegg kunne stoppe grupper som al-Shabaab, sier Hansen, og anslår at det trengs en politistyrke på 30 000 for å trygge sør- og sentral-Somalia.

– Kan fort blusse opp

UMB-forskeren mener den somaliske regjeringen og president Mohamud har

gjort mye bra siden de fikk makten, men fremhever, at selv om brorparten av hovedstaden nå er relativt trygg, finnes det fortsatt områder i byen der ulike militsgrupper skaper uro.

– Al-shabaab har en viss støtte hos en del klaner som ikke føler seg inkludert i fredsprosessen, slik er det flere steder i landet. Regjeringen får blant annet kritikk for ikke å inkludere alle i demokratiseringsprosessen. Derfor er det viktig at det internasjonale samfunnet er ydmyke når de går inn i dette landskapet; Jeg er helt sikker på, at om dette blir en blåkopi av et vestlig demokrati, så kommer problemene tilbake.

– Premien i et spill

Hansen mener norske myndigheter så langt har fokusert for mye på at bistanden skal gå gjennom sentralregjeringen, og mener for eksempel mye kan gjøres i forhold til utdanning og helse uten å ha med regjeringen som hovedsamarbeidspartner. Norge bør ha en bred dialog med grupper utenfor Mogadishu for å lykkes i bistandsarbeidet, sier han.

Han viser til at det somaliske klan-systemet er svært komplekst med mange skyggestrukturer. – Det gir helt

– Å mislykkes på ny er ikke et alternativ

– Det somalisk folket er utålmodige. De ønsker å se umiddelbar forandring i livene sine, sier Mohamad Osman Jawari som leder parlamentet i Mogadishu. **Av Espen Røst**

– Full forsoning i ordets rette betydning gjenstår i Somalia, men endelig har vi et myndighetsapparat som jobber konkret med alle utfordringene, sier Jawari til Bistandsaktuelt.

Politikeren, som har tilbragt flere år i eksil i Norge, sier valget av president og et parlament har gitt håp til folket.

– Vi har enorme sikkerhetsutfordringer og en humanitær situasjon med hundretusener av internt fordrevne. Foreløpig har vi for eksempel ingen finansforvaltning som bringer inntekter. Fram til vi får det, og andre viktige samfunnsinstitusjoner på plass, trenger vi hjelp fra det internasjonale samfunnet.

Sikkerhet

For å klare å bygge infrastruktur, som vannsystemer, helsetjenester og et skoletilbud må vi få på plass sikkerhet og et fungerende politivesen, mener Jawari. Og sikkerhet er viktig; for islamistene i Al-Shabaab kan foreløpig operere ganske fritt utenfor de store byene.

– Al-Shabaab vet at de vil ikke oppnå noe med våpen i hånd. De guttene er demoraliserte og lei av å

gjemme seg, og snart, insh'allah, vil de legge ned våpnene. Jeg kan ikke si at de vil være borte i morgen, men det jeg med sikkerhet kan si, er at al-Shabaab ikke vil regjere i Somalia igjen.

– Mer effektivt

Truselen fra Al-Shabaab har ført til at verdenssamfunnet har rettet sine øyne mot Somalia, akkurat som piratvirksomheten har gjort det. Men så langt er det brukt mye mer penger på sikkerhet utenfor den somaliske kyst, enn på land.

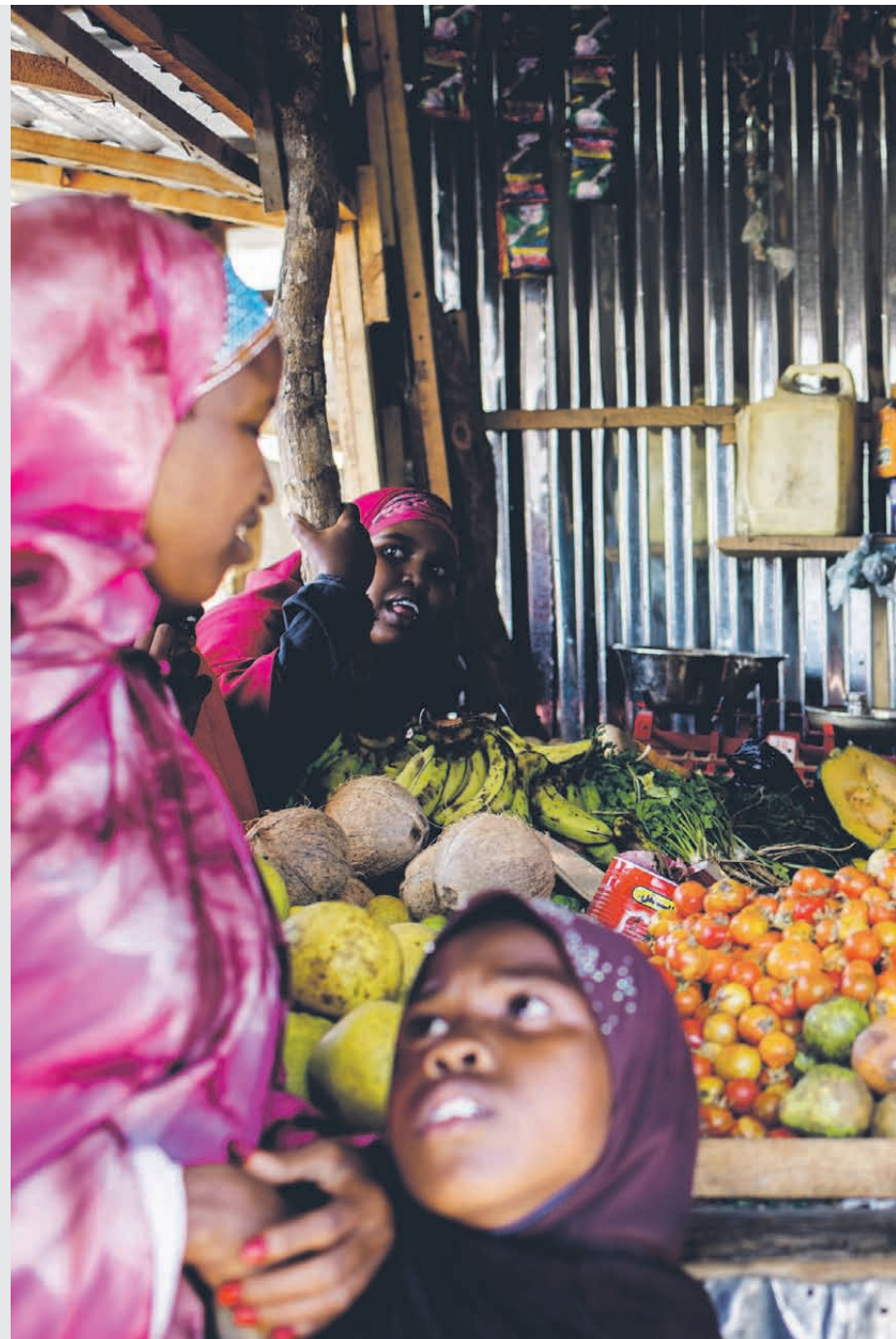
Jawari hadde helst sett at noen av millionene som er brukt på å trykke skipstrafikken i Aden-bukta, hadde blitt brukt på land i stedet. Han mener det ville vært både billigere og mer effektivt, og det ville hjulpet til å stabilisere Somalia på andre måter også.

– Parlamentet og regjeringen er avhengig av at folket ser forandringer i sin hverdag. Vi må klare å skape et bedre og tryggere liv for somalierne, for å beholde deres tillit, sier Jawari.

– Å mislykkes er ikke et alternativ denne gangen.

Mohamad Osman Jawari, parlamentsleder.

ne på land

Norsk bistand til Somalia

■ Total norsk bistand til Somalia i 2011 var på nesten 760 millioner kroner, hvorav det meste var humanitær bistand. Pengene gikk i hovedsak til Sør-Somalia som var hardt rammet av tørke og konflikt.

■ Den humanitære situasjonen har bedret seg det siste året, ifølge Utenriksdepartementet. Total norsk bistand til Somalia i 2012 var på drøyt 350 millioner kroner, hvorav den humanitære utgjorde 235 millioner kroner.

■ For 2013 planlegges en økning av den langsiktige utviklings-

bistanden. Mens humanitær bistand etter planen vil ligge på samme nivå, vil bistand til fred og forsoning gå noe ned.

■ Den humanitære bistanden til Somalia har ikke bare gått til akutte livreddende tiltak: Humanitære organisasjoner som somaliske Røde halvmåne, WHO og Flyktninghjelpen har gjennom flere år drevet mange av landets sykehus, samt arbeidet med matsikkerhet og utdanning. Dette er basisfunksjoner som myndighetene ikke har hatt mulighet og kapasitet til å håndtere.

KILDE: NORAD/UTENRIKSDEPARTEMENTET

spesielle utfordringer. En bred dialog ligger eksempelvis i at de klan-eldste må inkluderes i disse samtalene. Slik det er nå, vil eksempelvis støtte til et sentralisert helsevesen aldri nå befolkningen i distriktene, sier han.

Desentralisert makt

Den norske Somalia-kjenneren frykter at det internasjonale samfunnet kon-

sentrerer seg for mye om hovedstaden.

– Mitt hovedpoeng er at en nytt styresett må ta vare på særegenhetene til landet. I Somalias tilfelle må klanstrukturen være med i det regnskapet. Det er ikke fruktbart å bygge en sterkt sentralisert stat rundt den nåværende presidenten. Det er for mange som ikke føler seg inkludert, mener Hansen. ■

Parlamentsleder Jawari viser til at den humanitære situasjonen for hundretusener internt fordrevne er svært utfordrende for landets myndigheter.

– Her er det trygt, men det er ennå store problemer. Si til presidenten i landet ditt at vi trenger hjelp for å skape en bedre fremtid for Somalias barn, sier 16 år gamle Sagal Dahrir. Hun bor blant 50 000 internt fordrevne i Zona K-leiren i Mogadishu. FOTO: ESPEN RØST

Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås møtte Somalias president Hassan Sheikh Mohamud i desember i fjor. I mars ba Mohamud Norge lede arbeidet med å bygge opp et kontrollregime i finansdepartementet. FOTO: SVEIN BÆRA, UD

– Jeg har Somalia helt på topp

Arbeidet for fred og stabilitet i Somalia toppe utviklingsminister Heikki Holmås' prioriteringsliste. SV-ministeren ønsker en betydelig bistandssatsing i det krigsherjede landet de neste årene.

Av Espen Røst

– Den nye regjeringen må klare å skape forandring for hele Somalia, ikke bare i Mogadishu. Al-Shabaab er nå drevet ut av de store byene, men likevel er det betydelig usikkerhet mange steder. Jeg tror det vil være ekstremt viktig for en bred nasjonal forsoning, at den nylvalgte ledelsen bidrar til at moderate elementer innenfor al-Shabaab og andre grupperinger kan komme inn på et politisk spor, sier Holmås.

Utviklingsministeren varsler nå økning i utviklingsbistanden til Somalia, og tar et internasjonalt initiativ for å opprette et såkalt *overgangsfond*. Hensikten er å støtte den nye regjeringen med midler til å bygge et offentlig tjenestetilbud for sin krigsherjede befolkning.

– Flere Bistandsaktuelt har snakket med har hevdet at det er uklokt for det internasjonale samfunnet å gi all sin støtte gjennom sentralregjeringen; at det er viktig å støtte strukturer også i distriktene?

– Om vi ønsker at staten Somalia skal lykkes, er vi avhengig av å støtte sentralregjeringen. Noen vil si at den verken har kompetansen eller ressursene til å håndtere pengestrømmen, men om vi ikke bruker regjeringen kan det bidra til at Somalia forblir en splittet og fullstendig ødelagt stat. Samtidig er det viktig at somaliske myndigheter nå klargjør hvordan strømmen av penger gjennom Mogadishu også skal komme resten av landet til gode.

Færre har dødd

– Hva er de viktigste resultatene av norsk bistand til Somalia så langt?

– At færre folk har dødd, svarer Holmås kontant. – Vi har helt klart brukt mest penger på *nødhjelp*, men også støttet prosjekter for politisk forsoning og statsbygging. I tillegg har direkte tiltak som fengselsbygging og et gatelyst-prosjekt i Mogadishu hatt stor symbolverdi.

Nå mener utviklingsministeren det

er viktig å dreie bistanden mot langsiktig utvikling.

– Norge har fått spørsmål av somaliske myndigheter om å lede arbeidet for finanshåndtering. Målet er å sikre at somaliske myndigheter selv skal kunne prioritere pengebruken. Men det blir ingen utvikling i Somalia uten sikkerhet og det blir ingen sikkerhet uten utvikling, sier Holmås

– Norge bruker nå store summer på å lede marine-operasjonen i Adenbukta. Burde vi heller bruke penger til sikkerhet på land?

– Det er en mye bedre investering å støtte sikkerhet på land enn å bruke store penger på marineoperasjoner på vann. Så det langsiktige målet må ligge på land, og det er helt klart aktuelt for Norge å bruke bistandspenger på å bygge opp politi og sikkerhet i Somalia.

Økt satsing

– Høyre sier de ønsker å øke bistanden til Somalia?

– Det er godt at Høyre støtter opp om regjeringens satsing på Somalia, men det er viktig at Somalias regjering sitter i førersetet: Nå først har de bedt oss om hjelp til å bygge troverdighet i finansforvaltningen. Det kan også være interessant å utfordre den norske riksrevisjonen til å se på et samarbeid. Men først er det viktig å samle internasjonale bistandsgivere for å få på plass penger, og å kanalisere disse gjennom sentralmyndighetene slik at vi skritt for skritt kan bygge opp landet igjen. Vi ser for oss en betydelig økt satsing på Somalia i årene fremover.

Men konkret hvor mye den rødgrønne regjeringen ser for seg å bruke i det skadeskutte landet, vil ikke ministeren kommentere.

– Det jeg kan si, er at Somalia står helt på toppen av min prioriteringsliste, både som utviklingsminister og personlig. Noe av det viktigste Norge kan være med å bidra til nå, er å skape fred og stabilitet på Afrikas horn, og da er kanskje Somalia den aller viktigste brikken. ■

Økonomi

Rike angolane har et sted de kan slappe av uten å måtte se fattigdommen i landet
Les mer nedenfor

Velfødde topp-politikere

Afrikas nye økonomiske vekst skaper også ny rikdom. Presidentene i flere av landene sørger for at de selv og deres familie og venner tjener seg søkkrike.

Av Jan Speed

Anippe til en kald cocktail på restauranten Miami Beach i det solen går nå ned over Atlanteren er et av frynsegodene for Angolas rikinger. Og for hver drink blir kontinentets første kvinnelige dollarmilliardær, Isabel dos Santos, enda rikere.

Den eksklusive strandbaren eies av datteren til Angolas president Jose Eduardo dos Santos. Det er en familie som har fordelt Angolas rikdom seg i mellom og til nære allierte. Lite tilfaller landets fattige flertall.

Flere steder i Afrika har presidentfamiliene blitt rike på statens og vanlige folks bekostning. Angola, Mosambik og Sør-Afrika er land med anstendig økonomisk vekst og som forsøker å lokke til seg investeringer fra utlandet.

Presidentene i disse landene bruker alle frigjøringsretorikk og snakker om kampen for vanlige folk. Men både Angola og Mosambik havner langt ned på rangeringen av menneskelig utvikling til FN's utviklingsprogram UNDP. I Sør-Afrika forskjellene mellom de rike og de fattige stadig større.

I alle disse landene kan det være veldig lønnsomt å være venn eller i familie med presidenten.

Sør-Afrika: Zuma Inc.

Jacob Zuma – ANCs tidligere etterretningssjef og Sør-Afrikas nåværende president sto mer eller mindre på bar bakke økonomiske da han vendte hjem fra eksil i 1990. Men til gjengjeld hadde han politiske kontakter.

Siden han kom hjem, har Zuma hele tiden vært i partiets eller regjeringens tjeneste. Gjennom ulike stiftelser eier han nå en rekke eiendommer, blant annet et stort boligkompleks i den hjemlige landsbyen Nkandla. Flere av presidentens koner har også etablert stiftelser for å kunne ta imot penger fra velgjørere til ulike «gode formål».

Nylig holdt president Jacob Zuma en tale for forretningsfolk i Durban om hvorfor det var bra å støtte det regjerende partiet, Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC).

– Alt du da berører vil flerdoble seg i verdi, skrøt han.

Det er ikke bare å ha ANC-medlemskort som lønner seg. Å ha Zuma som venn og slektning kan også være svært lønnsomt.

Det er spesielt to av Zumas slektninger som er med i næringslivsdelegasjonene når han er på statsbesøk,

Jacob Zuma danser på tradisjonelt vis i nærheten av hjemstedet sitt der han har bygget et stort boligområde. Det er uklart hvem som har betalt regningen på flere titalls millioner kroner.

FOTO: NTB SCANPIX

og som nyter godt av offentlige kontrakter: Nevøen Khulubuse Zuma og sønnen Duduzane Zuma. Nevøen har vært innblandet i omstridt gruvevirksomhet sammen med presidentens advokat Michael Hulley og har fått oljekontrakter i DR Kongo. Sønnen Duduzane har et nært forretnings-samarbeid med den indisk/sørafrikanske Gupta-familien. De har flere viktige gruveinvesteringer. Gupta-familien eier avisen The New Age, som knapt selger i det hele tatt, men som likevel trykkes i stort opplag med statlige annonser og sponning. Avisen støtter Zuma og ANC.

Mosambik: Mr. Gue-business

President Armando Guebuza i Mosambik taler på samlinger til Frelimo-partiet om revolusjon. Partipampene omtaler hverandre som kamerat og en AK-47-gevær fortsatt pryder nasjonalflaget. På folkemunne omtales presidenten som Mr Gue-business

Guebuza leder en regjering som

har bestemt at alle konteinere som kommer inn eller sendes ut av landet må skannes. Eksportøren eller importøren betaler. Selskapet som utfører skanningen eies av presidenten. Dette er bare en liten bit av Guebuza's forretningsimperium. Mosambik er land et land der staten, godt sammenvevd med regjeringspartiet Frelimo, bestemmer og forfordeler godene og kontrakter.

Nå skal de sies at Guebuza allerede var en rik forretningsmann før han ble president i 2005. Han hadde tross alt vært både statsråd og partipamp.

Hans fem barn, to av nevøene og en svoger er sentrale aktører i familiens imperium. Eierinteressene strekker seg inn i alle deler av mosambikisk næringsliv. De har gode avtaler med indiske og kinesiske selskaper.

Staten kjøper varer og tjenester fra firmaer der presidenten selv har eierinteresser – blant annet busser. Og folket drikker øl fra bryggeriet der presidenten er storaksjonær.

Miami Beach: Presidentens datter har sørget for at utlendinger og rike angolane har et sted de kan slappe av uten å måtte se fattigdommen i landet.
FOTO: JAN SPEED

«**Hvis vi handler i dag, har vi muligheten til å skape en verden for våre barn som ikke er definert av stor ulikhet, men av voldsomme muligheter(...). En verden fri for fattigdom.**»

Jim Yong Kim, Verdensbankens president

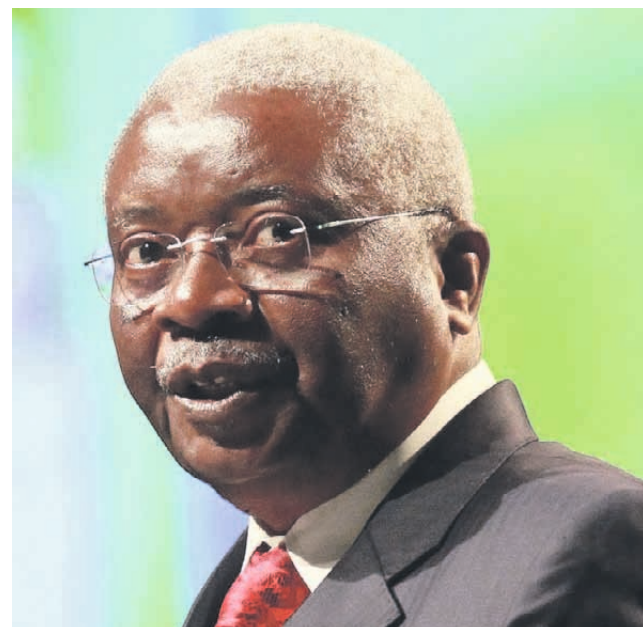
■ BISTAND

126

milliarder dollar var OECD-landenes samlede bistand i 2012. Det er en nedgang på 4 prosent sammenliknet med 2011 og er andre året på rad hvor den totale bistanden går ned.

Isabel dos Santos – datter av Angolas president og Afrikas første kvinnelige dollarmilliardær. FOTO: PAULO NOVAIS / NTB SCANPIX

Mosambiks Armando Guebuza omtales som «Mr. Gue-business». FOTO: OLIVIER HOSLET / NTB SCANPIX

Angola: Palass-rikingene

Som en av Afrikas lengst regjerende statsjefer har Angolas president Jose Eduardo dos Santos brukt sine 33 år ved makten til å sikre sin familie store rikdommer. Når landet nå flommer over av olje er det nok til å smøre hele systemet.

Selv er presidenten en av Afrikas rikeste menn, men han holder en lav forretningsprofil. Trolig er mye av hans penger investert i Brasil.

I fjor kåret landets statseide og eneste dagsavis Jornal de Angola, presidentdatteren Isabel dos Santos til årets gründer. Miami Beach var hennes første prosjekt. Forretningsbladet Forbes meldte nylig at hun var Afrikas første kvinnelige dollarmilliardær ut fra hennes eiendeler i mobilsekskapet UNITEL og BIC Bank og investeringer i medieselskapet Zon i Portugal.

Hun er godt hjulpet av farens innflytelse. Banken Banco de Fomento Angola BFA stod i fare for å miste of-

fentlige kundekontoer. De ble presset til å gi 49 prosent av sine aksjer til selskapet UNITEL der Isabel er hovedaksjonær. Hun eier også en rekke eiendommer, kasinoer, sementfabrikker og supermarkeder. Mye av forretningsvirksomheten skjer i samarbeid med tidligere angolanske generaler som en del av den rike, indre makteliten i landet.

Presidentbarna Welwitschea Tchize og Jose Paulino (også kjent under artistnavnet Zedu eller Coreon Du) skal framover drifte to av tv-kanalene som tilhører statskringkastingen Televisao Publica de Angola. 60 millioner dollar til prosjektet kanaliseres fra statsbudsjettet gjennom et kontor under presidentskapet, kalt

«**Alt dere da berører vil flerdoble seg i verdi.**»

President Zuma til næringslivsledere som støtter regjeringspartiet

GRECIMA. Dette kontoret ledes av en tidligere informasjonsminister som mistenkes for korrupsjon. Søkenparet eier også Semba Comunicacao, et produksjonsselskap som lager reklame for staten som sendes blant annet på CNN.

Tchize er president i fotballklubben Benfica de Luanda. Hun skal også ha interesser i diamantsektoren.

Etter portugisisk lov kan presidenten opprette ulike stiftelser, fond og selskaper. Og det har han gjort. Angolas «petroleumsfond», Fundo Soberano de Angola, med fem milliarder dollar i kapital styres av hans sønn Filomeno ellers kjent som «Zenu». Han var tidligere deleier av banken Banco Kwana Invest. Han skal tidligere ha arbeidet for det statlige oljeselskapet Sonangol og for råvarehandelssekskapet Glencore.

Zimbabwe: Ukjent rikdom

I Zimbabwe er det ingen som vet hvor rik president Robert Mugabe

er. Forretninger gjøres av mellommenn og gjennom skatteparadiser. Ifølge Wikileaks har amerikanske diplomater sagt at han har en formue på over en milliard dollar. Mugabe er omgitt av korrupte støttespillere. Hans nære familie krets er ikke så stor, men hans andre kone, Grace, er beryktet for sine shoppingturer til utlandet. Paret har kjøpt et stort hus i Hongkong. På flere av shoppingturene er det statseide flyselskapet benyttet (eksklusivt) og har dermed kostet skattebetalerne dyrt. Grace Mugabe har også fått tildelt en storgård av Jordbruksministeriet. Gården leverer melk til internasjonale selskaper som Nestle.

Swaziland: Kvegeieren

I regionen finnes også Swazilands eneveldige konge, Mswati III. Han er en stor kvegeier og landets rikste mann – men han omtales også som regionens mest udugelige forretningsmann. ■

30 Økonomi

■ INVESTERINGER

Stadig mer til BRICS

Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika, ofte kalt Brics-landene, mottok en femtedel av verdens utenlandsinvesteringer i fjor, 263 milliarder dollar. Rundt årtusenskiftet mottok de bare seks prosent. Samtidig har Brics-landenes investeringer i andre land økt fra syv til 126 milliarder dollar, ifølge en FN-rapport.

■ ARBEIDSLIV

Mer til ILO

Norge dobler støtten til Den internasjonale arbeidslivsorganisasjonen, ILO. Hele 180 millioner kroner vil organisasjonen få fra Norge i støtte i år.

– Dette er et ekstra løft for å bidra til at underbetalte mennesker i utviklingsland skal få en lønn å leve av og bedre arbeidsvilkår, sier utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås.

Brasil satser tungt i Afrika

Alt fra supermarkeder til oljeleting er satsingsområdene til brasilianske selskaper i Afrika.

Brasilianske realer investeres overalt.

Av Jan Speed

I 2001 investerte Brasil 69 milliarder dollar i Afrika. Det økte til over 214 milliarder i løpet av åtte år, ifølge Verdensbanken. Det meste skjer indirekte gjennom skatteparadiser i Det karibiske hav.

Selv om Brasil sliter økonomisk akkurat nå skuer landet over Sør-Atlanteren til Afrika. Brasil, i motsetning til Kina, har ikke selv behov for Afrikas olje og naturressurser. De ser etter kommersielle muligheter, og ønsker global ekspansjon. Litt over 50 prosent av Brasils befolkning er av afrikansk avstammning. Forfedrene ble fraktet som slaver til den tidligere portugisiske kolonien.

I det nordvestlige Mosambik graver den brasilianske gruvegiganten Vale ut kull i store mengder. Landet har ikke kapasitet til å eksportere alt, derfor bidrar selskapet med å forbedre jernbanelinjen til kysten. Et annet stort brasiliansk selskap, OAS Construction, skal bygge ut eksportterminalen i havnebyen Nacala. Samtidig bygger de også boliger i Ghana.

Afrikareiser

Det var Brasils forrige president Luiz Inacio Lula da Silva som satte fart på samarbeidet med Afrika. Sør-sør-samarbeid var en prioritet. Lula besøkte Afrika 12 ganger i løpet av sin tid som president og opprettet en rekke nye ambassader. Brasil har nå 37 ambassader i Afrika. Også for Lulas etterfølger, president Dilma Rousseff, har Afrika høy prioritet.

Opprinnelig var det de portugisiske-talende landene Angola og Mosambik som var bindeleddet, men nå ser brasilianske firmaer etter muligheter også i andre land på kontinentet. Handelen har økt kraftig. Ifølge tenketanken Chatham House hadde eksporten i 2000 en verdi på 4,2 milliarder dollar. I 2011 var verdien hele 27,6 milliarder dollar - nærmere 160 milliarder kroner.

Brasils engasjement i Afrika er ikke i samme skala som Kinas, men brasilianerne liker å fremstille seg som mer utviklingsvennlige. De skryter av at produktene de leverer er av bedre kvalitet og at de bruker lokal arbeids-

kraft i motsetning til kineserne som ofte importerer egne arbeidere. Opp-læring av lokale arbeidere er også et viktig element.

Investeringer skjer likevel ikke helt uten problemer. Gruvefirmaet Vale har møtt på protester i Mosambik fordi folk som måtte flytte fra gruveområdene mener livet er blitt dyrere og husene som ble bygget er dårlige. Lokale organisasjoner mener at gruvedrift har ikke redusert fattigdommen i byene og områdene i nærheten.

Stor, vil bli større

Det er tre store brasilianske aktører i Afrika:

■ Odebrecht, et entreprenørselskap med aktivitet i Angola, Botswana, Kongo, Gabon, Liberia, Mosambik og Sør-Afrika

■ Petrobras – statsoljeselskapet som stadig ser etter nye muligheter i Angola, Benin, Gabon, Libya, Namibia, Nigeria og Tanzania.

■ Vale, et gruveselskap med aktivitet i ni afrikanske land.

Mange av Brasils store prosjekter i Afrika har fått støtte gjennom Den brasilianske utviklingsbanken BNDES.

En av de eldste brasilianske aktørene i Afrika er entreprenørselskapet Odebrecht, primært i Angola. De er landets største private arbeidsgivere med 20 000 ansatte. 93 prosent av disse er angolanere. Ytterligere 79 000 har fått opplæring gjennom selskapets opplæringsprogram.

De har bygget vannkraftverket

Den brasilianske gruvegiganten Vale henter ut kull i Tete-provinsen i Mosambik. FOTO: AFP PHOTO/GIANLUIGI GUERCIA

«Entreprenørselskapet Odebrecht har 20 000 ansatte i Angola.»

«Engasjement i Afrika speiler ambisjonen om å bli en ledende spiller i verdenspolitikken.»

Skyskraperne har skutt i været i takt med den økonomiske veksten i Angola de siste årene. FOTO: MIKE HUTCHINGS/REUTERS/NTB SCANPIX

Capanda. De er også involvert i vannprosjekter, veibygging, sykehus og etableringen av supermarkeder og kjøpesentre. Selskapets ledelse har gode forbindelser med Angolas president. De er også med i et stort prosjekt for å produsere biodrivstoff fra 32000 hektar med sukkerrør. Her samarbeider de med landets visepresident og to av de mektigste generalene i landet.

I Mosambik har myndighetene inngått en bilateral avtale med Brasil som gir brasilianske entreprenører driftsrett til 17 prosent av Mosambiks jordbruksland.

Nytt giverland

Selv om Brasil fortsatt mottar utenlandsk bistand er landet blitt en ny bistandsgiver. I 2010 ga Brasil, ifølge Verdensbanken, 22 millioner dollar i bistand til Afrika. Det utgjorde nesten 60 prosent av landets bistand. Brasil bidrar spesielt med tekniske eksperter innen jordbruk. De har forsknings- og opplæringsbaserte jordbruksprosjekter i 15 land. Landet har også gitt afrikanske land mer enn en milliard dollar i gjeldslette.

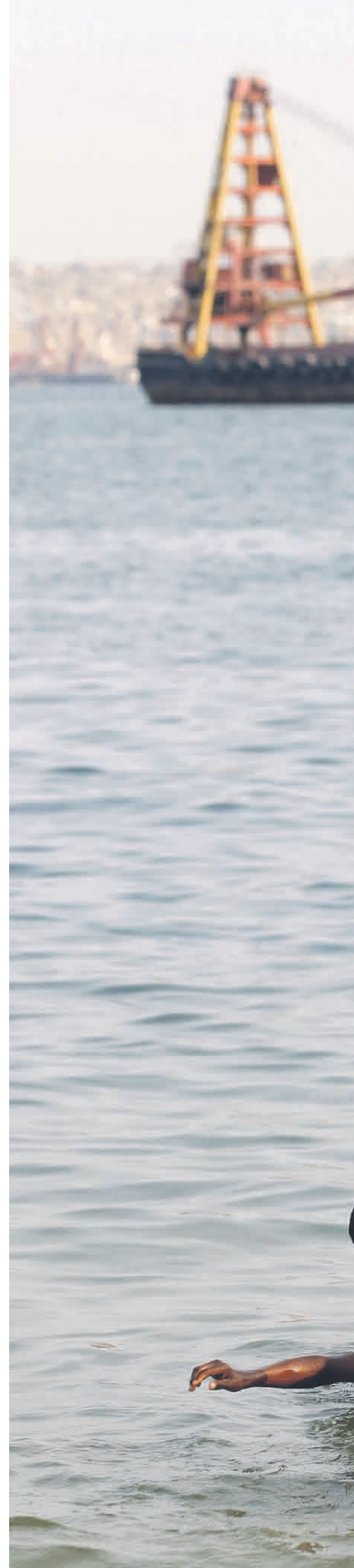
Hiv og aids-bistand er et annet viktig område. Flaggskipet er Brasils store bidrag til etableringen av en fabrikk for å produsere 21 ulike hiv og aids-medisiner i Mosambik. Investeringene er på nærmere 100 millioner dollar. Målet er i løpet av noen år å kunne betjene hele Afrika sør for Sahara med medisin.

Vet lite

Til tross for økende kontakt over Atlanteren er det få direktefly mellom Brasil og Afrika. Verdensbanken påpeker i en rapport at «Brasils involvering i Afrika er begrenset gjennom mangel på informasjon, manglende forbindelser.» De mener at informasjon om Afrika er en mangelvare i Brasil og at de fleste brasilianere har negative stereotype bilder av Afrika, og omvendt.

Christina Stolte i Chatham House mener at Brasils engasjement i Afrika ikke må bare sees som en økonomisk strategi, og enda mindre som en enkel politikk for å sikre seg ressurser.

«Landets engasjement og økende tilstedeværelse i Afrika speiler landets brede utenrikspolitiske ambisjon om å bli anerkjent som en ledende spiller i verdenspolitikken», skriver hun. ■

■ VÅPENHANDEL

Avtale om våpensalg

«En seier for verdens folk», uttalte FNs generalsekretær Ban Ki-moon da en avtale som regulerer verdens våpenhandel ble vedtatt i begynnelsen av april.

I fjor sommer strandet forhandlingene etter at sluttresultatet i siste liten ble blokkert av USA, Russland og Kina. – Norge er lettet og glade over at våpenhandelsavtalen endelig er i havn, sa utenriksminister Espen Barth Eide.

■ RETTIGHETER

Krever større innsats

Plan og UNICEF Norge krever større innsats fra Norge for å stanse brudd på barns rettigheter i utviklingsland. Som et minimum, må norske ambassader begynne å ta opp brudd på barns rettigheter, krever de to organisasjonene.

En gruppe ungdommer leker på stranda i Angolas hovedstad Luanda. Brasil er en av mange aktører som nå satser stort i det oljerike landet.

FOTO: SIPHIWE SIBEKO / REUTERS / NTB SCANPIX

Mobiliserer for energi, mot fattigdom

FN-initiativet om energi for alle må ikke ende med at rike selskaper i nord blir rikere på bekostning av de fattige i sør. Advarselen kommer fra Veerle Vandeweerd, i FNs utviklingsprogram.

Av Jan Speed

– Utvikling må gjøres på en ny og bærekraftig måte. Energi er viktig i den sammenhengen, sier Vandeweerd. Hun er sjef for avdelingen som jobber med energispørsmål i FNs utviklingsprogram (UNDP) og besøkte nylig Oslo.

Vandeweerd understreker at arbeidet med å gi alle mennesker i verden tilgang til strøm og ren energi ikke må kapres av de store internasjonale energiselskapene.

– Vi må skape energiarbeidsplasser og muligheter i fattige land. Det er et spørsmål om planlegging, sier Vandeweerd. Hun innrømmer at når statsråder samles ønsker de ofte store investeringsplaner. De vil ha synlige prosjekter som gir dem politisk støtte.

– De er ikke særlig interessert i landsbyene og behovene til kvinnene som lever for en dollar dagen. Selv om det er behov for teknologioverføring fra nord er det viktig at fordelene forblir i sør og at det skapes muligheter for lokal forretningsvirksomhet, sier Vanderweerd.

Nye mål

Arbeidet med å meisle ut nye utviklingsmål fra 2015 og fram til 2030 er nå i gang. Et av de 11 temaene er energi. Det er FN som styrer prosessen som tilrettelegges av UNDP.

Norge, Tanzania og Mexico har hatt ansvar for å føre an i arbeidet med å forme nye energimål for verden.

– Hvordan verden løser utfordringene knyttet til energi blir avgjørende både for å skape utvikling og hindre farlige klimaendringer, sier utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås.

I april var han vert for et høynivåmøte i Oslo hvor energi og utvikling var temaet. Deltakerne meislet ut et dokument med en visjon om rollen til energi i utviklingsarbeidet etter 2015. Dokumentet skal overleveres FNs generalsekretær.

– En bærekraftig framtid er aller viktigst for de unge. Derfor er ungdom blitt spesielt invitert til å være med i debatten og komme med innspill, sier Holmås. Han viser til flere interessante energiprogrammer rundt om i verden:

■ Etiopia har som mål å bli et

Utviklingsministeren var i slutten av mars i Tanzania. Tausi Mbigalo fra Kanga fortalte Heikki Eidsvoll Holmås hvordan strøm hadde endret livet hennes. 1 av 10 i landsbyen har strøm i huset. FOTO: SVEIN BÆRA, UD

mellominntektsland innen 2025 basert på en energivest med lav utslipp av klimafarlige gasser.

■ Tanzania har som mål å gi 500 000 husholdninger på landsbygda tilgang til strøm årlig.

■ I New York satser borgermesteren på å redusere utslipp av klimagasser med fem prosent ved å satse på bygging av klimavennlige bygninger.

Ungdommer

Før høynivåmøtet ble det holdt en rekke møter rundt om i verden. En gruppe ungdommer fra Norge deltok i midten av mars på en konsultasjon i Tanzania. I en felles uttalelse heter det at «for at utviklingsland skal kunne øke deres energiforbruk er det nødvendig for utviklede land å reduseres deres forbruk dramatisk».

Fremdeles lever 1,3 milliarder mennesker uten strøm. I et land som Tanzania har under 15 prosent av folket elektrisitet. ■

«Energi blir avgjørende både for å skape utvikling og hindre farlige klimaendringer.»

Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås

32 Intervjuet

Kritiserer respektløse bistandsarbeidere

Internasjonalt ansatte i FN-systemet og i hjelpeorganisasjoner må slutte å behandle afghanere som dumme analfabeter, mener Sima Simar, leder for Afghanistans uavhengige kommisjon for menneskerettigheter. **Av Hege Opseth**

Flere tiår har Samar arbeidet for å bedre situasjonen i Afghanistan. Hun har vært en pionér i kampen for kvinners rettigheter og blant annet blitt nominert til Nobels fredspris. Men for Samar har ikke bare vært enkelt å være vitne til den internasjonale bistandsindustriens innsats i hjemlandet. Hun har igjen og igjen sett hvordan løsninger er blitt tredd nedover hodet på afghanere og hvordan internasjonalt ansatte får lønninger på opp mot 20 000 dollar i måneden. Det reagerer hun på.

– En overlegen holdning er problem noen ganger. Internasjonalt ansatte behandler noen ganger afghanere som vi er analfabeter og dumme. – *Opplever du at det er mange som har en slik holdning?*

– For mange har det. Vi har en situasjon hvor mange internasjonale hjelpearbeidere påstår de kjenner og vet hva landet vårt trenger bedre enn vi som er afghanere. Det er en holdning som ikke hjelper oss med å nå de målene vi har satt oss. Jeg mener det internasjonale samfunnet burde være mer opptatt av å bygge kapasitet og kunnskap hos afg-

hanere i stedet for å fokusere så mye på å sikre sine egne godt betalte jobber.

– Oppnådd mye

– *Hvordan vil du beskrive situasjonen i Afghanistan i dag?*

– Sammenlignet med Taliban-tiden har vi oppnådd mye. Antall barn som går på skole er i dag er det mer enn åtte millioner gutter og jenter. Når det gjelder helse var det under Taliban rundt 12 prosent som hadde tilgang til helsetjenester. I dag har mer enn 50 prosent dette. Jeg sier ikke at det er tilfredsstillende, men det er bedre. Også antall kvinnelige helsearbeidere, inkludert jordmødre har økt. Ser du på presse og media var det under Taliban bare en radio, en avis og tv var bannlyst. I dag har vi 60 tv-sta-

«Du hører om selvmordsbombere, men du hører ikke hvor mange skoler som åpnes hver uke.»

sjoner, mer enn 400 aviser og mellom 300 og 400 radiostasjoner. Ser vi på mandatet til menneskerettighetskommisjonen er den unik i regionen og i tillegg er flere viktige samfunnsstrukturer som politi og rettsvesen på plass – selv om de ikke alltid fungerer tilfredsstillende. Dette er forbedringer som har skjedd i samarbeid med det internasjonale samfunnet

– *Er bildet som tegnes av Afghanistan for negativt?*

– For media er det dårlige nyheter er det som er nyheter. Du hører om selvmordsbombere, men du hører ikke hvor mange skoler som åpnes hver uke. Du hører når en jenteskole brennes ned - men du hører ikke om hvor mange som blir gjenåpnet.

– *Er Afghanistan verdens verste land å være kvinne i?*

– De sier så...Det er ingen tvil om at det er veldig vanskelig å være kvinne i Afghanistan, men jeg tror ikke det er det verste. Eksempelvis da jeg jobbet i Sudan så jeg klart at situasjonen for kvinner der ikke var bedre enn i Afghanistan.

– Taliban kommer ikke tilbake

– *Hva tenker du om det som vil skje etter 2014 når de internasjonale styrkene trekker seg ut?*

– Det betyr ikke noe om det er 2014 eller 2020, det er en fase vi må gjennom uansett. Jeg mener det blir bra at vi selv tar ansvaret for vårt eget land. Min bekymring er at det er så store behov mange steder. I land som

Sima Samar er en av Afghanistans mest kjente kvinner. I flere tiår har hun stått på barrikadene for kvinner og menneskerettigheter.

FOTO: BRITTA PEDERSEN

Syria, Jemen og Egypt vet vi ikke hva som vil skje fremover. For Afghanistans del kan dette få konsekvenser ved at det ikke blir gitt så mye utviklingsstøtte. Soldatene var jo faktisk årsaken til at mange land valgte å bruke penger i landet vårt. Men vi må bare ta det som det er og planlegge ut fra det som er situasjonen i dag

– *Vil Taliban kunne klare å få en mer fremtredende posisjon igjen?*

– Vi faller ikke tilbake i Talibans hender. Vi er ikke lenger i 1990-årene

De milde gavers tid er over

Av Stein Hansen

SELV OM ÅRETS norske bistandsbudsjett er på rekordhøye 30 milliarder kroner, er det bare å innse: Norge er en liten og stadig mindre aktør på det internasjonale utviklingsområdet. Vi må også innse at utviklings-samarbeid i stadig større grad dreier seg om næringslivsinvesteringer og handel, ikke om gavebistand.

Skal vi ha håp om innflytelse, må vi intensivere samarbeidet med såkalt likesinnede giverland. Bare gjennom slikt samarbeid om konkrete utviklingsutfordringer kan vi håpe på en konstruktiv utviklingsdialog om miljømessige, sosiale og

styresettrelaterte utfordringer. Tross mangeårig bistand er det bare å erkjenne at utviklingsutfordringene på disse sentrale områdene fortsatt er meget betydelige og til hinder for at utenlandske investorer skal søke seg til disse landene.

Nye aktører

Samtidig ser vi at utviklingsland er lei av vestlige giverland som blander seg inn i mottakerlandenes indre anliggender. I stadig større grad ser de derfor til land som Brasil, India, Russland og Kina når de søker samarbeidspartnere.

Det er i lys av slike utviklings-

Stein Hansen er en av Norges aller mest erfarne bistandsekspert med bakgrunn fra både forsknings- og konsulentbransjene. Nylig utga han boka «Bistand og korrupsjon».

trekk det må utvikles en ny norsk strategi for utviklingssamarbeid. Denne strategien må lages i et tett samarbeid mellom flere aktører, i første rekke mellom utviklingsministeren, Næringsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Andre fagdepartementers ekspertise trekkes inn etter behov.

En ny strategi

Dersom det var opp til meg å bestemme ville jeg anbefale å...

■ Konsentrere utviklingssamarbeidet til 10-12 av de minst utviklede land, land der vi har lang samarbeidserfaring, men til langt færre sektorer enn hva tilfellet er i dag. Jeg vil ha en klar og forpliktende fire-årsplan for land-avvikling og for konsolidering i de gjenværende landene

■ Opprettholde fokuset på de mest sårbare gruppene i disse landene. En særlig oppgave blir å innrette

mer av bistanden mot å styrke svake og sårbare gruppers tilpasning til forventede klimaendringer

■ Styrke ambassadene med fagkompetanse på de sektorene og arbeidsområdene vi skal fokusere på i disse landene

■ Å samarbeide med de minst utviklede landene betyr ofte at vi skal samarbeide med de mest korrupte regimene. Følgelig må vi belage oss på at aktørene til stadighet vil konfronteres med tilfeller av økonomisk mislighold og nepotisme. Slik korrupsjon i mottakerlandene utgjør en av de viktigste hindringene for å nå de sentrale utviklingsmålene. Blant annet innebærer veldig lav skatteinnngang ekstremt lave lønninger i offentlig sektor. Dette avler lokal korrupsjon

Tiltak mot korrupsjon

Jeg vil derfor:

■ Ha en nullvisjon for korrupsjon i

og situasjonen i landet er en helt annen i dag. Folket har erfaring med Taliban og de vil ikke verken støtte dem eller stole på dem igjen. De siste ti årene har også mange fått utdanning og vi har en ung generasjon som bruker friheten som er, de vil ikke godta at Taliban tar over makten igjen.

– Hvilken rolle kan internasjonale hjelpeorganisasjoner spille videre?

– Jeg har nevnt at det går mye penger til lønninger... Det er også viktig at det er koordinasjon og samarbeid

i stedet for at organisasjonene dupliserer og konkurrerer med hverandre. Det internasjonale samfunnet har langt fra sviktet Afghanistan, men det er mye som kunne vært en større suksess med en mer langsiktig strategi.

– Hvor tror du Afghanistan er om ti år?

– Det handler mye om den politiske situasjonen, lederskapet og hvilken retning de velger å ta landet. Jeg håper og tror vi vil gå fremover istedenfor bakover. ■

Hvis jeg var statsråd ...

I denne nye spalten inviterer vi folk i bistandsbransjen og andre utviklingsinteresserte til å stake ut kursen for en mulig ny utviklingspolitikk.

Skriv inn! Maks lengde: 3000 tegn. Innlegg vil også bli publisert i vår nettutgave.

dette samarbeidet, og vil kreve at aktørene i de ulike kanalene må behandles likt og forutsigbart når slike situasjoner avdekkes

■ Opphøye antikorrupsjonstiltak til et hovedsatsningsområde med tilhørende styrking av bemanningen ved ambassadene i samarbeidslandene og sentralt i UD og Norad. Samtidig vil jeg ha på plass en betydelig pott til kjøp av eksterne eksperttjenester hjemme og i mottakerlandene slik at man kan overvåke og følge opp mislighold på en seriøs måte

■ Avsette minst ti prosent av utviklingsbudsjettet de neste ti

årene til slikt styresett- og antikorrupsjonsarbeid. Anti-korrupsjonsbistanden vil jeg i første rekke kanalisere til:

– Skatt for utvikling- og energi for utvikling-programmer

– Styrking av uavhengige riksrevisjoner og domstoler i mottakerlandene

– Kamp mot næringslivets bruk av skatteparadiser og hemmelighold

– Tiltak for avviking av korrupsjonsstimulerende lisenser og tilatelser

– Budsjettstøtte for å unngå dobbeltfinansiering av prosjekter fra ulike bistandsgivere ■

Kommentar Eva Bratholm

Mangelvare: jobber

KLOKKA NÆRMER seg 15.00 i Dar es Salaam. Trafikken har allerede stått stille en god stund. Den tanzanianske storbyen er i ferd med å kveles av folk og biler, biler og folk. Ungdommer strømmer til Dar i håp om jobb, utdanning eller i hvert fall å få noen shilling i lomma. Det er ikke mange jobber. Noen få er heldige og kommer seg inn i et av de store mobilskapene eller får en offentlig jobb, men de aller fleste må improvisere fra dag til dag.

De tilhører den store hærskenen av løsarbeidere i Afrika. Denne verdensdelen har den yngste befolkningen i verden. 200 millioner mennesker mellom 15 og 24 år. Mange får utdanning, men den fører sjelden til fast arbeid og god lønn. I følge OECD lever 72 prosent av den unge befolkningen i Afrika på mindre enn to dollar dagen.

Tanzania er et av landene hvor det har skjedd mye positivt i de senere årene, helse og utdanning er blitt bedre. Men det er til syvende og sist sysselsetting, arbeid og inntekt som fører til redusert fattigdom. Det er dessverre få tegn i tiden som tyder på at de faste jobbene skal yngle i utviklingsland.

TVERT I MOT, mener den britiske økonomen Guy Standing. Han skrev for et par år siden boken «The Precariat - The New Dangerous Class». Ordet prekariatet beskriver den store gruppen løsarbeidere som må ta tilfeldige tidsavgrensede jobber og dermed befinner seg i en konstant prekær situasjon. Ikke bare lever de med en kontinuerlig usikkerhet, de har lavere lønn og må gjerne betale arbeidsklær og utstyr selv. Standing mener fenomenet har eksplodert det siste tiåret og hevder at det globale prekariatet nå utgjør en fjerdedel av verdens arbeidsstyrke. I service-næringen har innleid arbeidskraft vært vanlig lenge, blant på grunn av markedssvingninger, men nå brukes det også i stor grad i industrien. I følge Standing er over halvparten av dagens fabrikkansatte i Asia og Latin-Amerika løsarbeidere. Han påpeker at også i den rike verden blir det færre faste jobber og at de er forsvinnende få i fattige land.

Hans analyse gjør det nærliggende å tenke seg at faste jobber som vi kjenner dem, kan bli en parentes i historien. Siste halvdel av 1900-tallet og første del av 2000 kan bli de faste jobbenes tidsalder, før og etter råder prekariatet.

EN DYSTER TANKE og en skarp kontrast til fjorårets «World Development Report» fra Verdensbanken. I den var sysselsetting det viktigste fokus.

– Vi må finne de beste måtene å få små firmaer og gårder til å vokse. Arbeidsplasser gir fred. Jobber kan gjøre sårbare stater stabile, sa Verdensbankens president Jim Yong Kim da rapporten ble presentert. Den konkluderte med at 600 millioner nye jobber må skapes de nærmeste femten årene om verdens sysselsettningsnivå skal holdes konstant.

Mye kan tyde på at arbeidsliv, jobbskaping og prekariat er et felt hvor ønsket utvikling og det som skjer i praksis – går hver sin vei. ■

Arbeidsledigheten blant unge er høy i utviklingsland og det blir en stor utfordring å skape nok jobber i årene som kommer. Bildet er fra Nepal.

FOTO: GMB AKASH

Man har trådt feil mange ganger, men bistandshistorien er også full av eksempler på at man har trådt rett. Se kronikken nedenfor.

Meninger

Debatt:

Verda treng framleis Yasuní

Av Tore Isungset Støve og Joakim Hjertholm, Latin-Amerikagruppene
Medan Ecuador lanserte eit banebrytande initiativ som sameinar velferdsutvikling i eit utviklingsland med å redde eit av dei mest verneverdige områda på kloden frå oljeboring, sa den norske regjeringa nei til å støtte. I vår kontakt med myndighetene gjev dei uttrykk for å vere prinsipielt mot at eit utviklingsland skal la olja ligge. Yasuní-prosjektet er eit forslag frå sosiale rørsler som etter kvart fekk støtte i regjeringsapparatet og av FN

sitt utviklingsprogram. Under det mest artsrike området i Amazonas er det gjort enorme oljefunn, og eit kjempepress for å bore. Regjeringa vil forplikte seg til varig vern dersom dei får kompensasjon for deler av dei tapte oljeinntektene. Desse går til eit

«Regjeringa ville støtte skogvern, men ikkje å la olje liggje.»

fond som vert forvalta av FN og skal brukast til sosiale program, skogvern og fornybar energiutvikling.

Med eit godt omdømme på klima- og miljøfronten vart vår raudgrøne regjering spurt om å bidra alt i 2008. Då stod me enno i strid om Lofoten og Vesterålen, og det var ingen vilje til å støtte eit vellukka verneprosjekt i eit utviklingsland. Regjeringa ville støtte skogvern, men ikkje å la olje liggje, og føreslo i staden at Ecuador kunne lære om sunn oljeutvikling gjennom vårt bistandsprogram «olje

Joakim Hjertholm

Tore Isungset Støve

for utvikling».

I A-MAGASINET sin reportasje om Yasuní-prosjektet 15. mars, gjen tok miljøvernministeren sin rådgivar, Audun Garberg, den gamle grunngevinga for å avslå støtte. Regjeringa er redd for at «hvis alle land skulle kreve betaling for å la petroleumsreserver ligge i bakken, ville de globale klimabudsjettene måtte mangedobles. Dette er ikke en tilnærming vi ønsker å skape presedens for.»

Me ser på skogvern der det er oljeinteresser som ei dobbel vin-

Kronikk:

Bistanden har også suksesshistorier

Av Dan Banik og Benedicte Bull
DEN SISTE TIDEN har nytteeffekten og effektiviteten av norsk bistand vært et hett tema. Mens Høyre vil utvikle nye kriterier for måling av bistandseffektivitet (Høyres utviklingspolitikk, s. 19), hevder Anne Welle-Strand at nytteeffekten av bistand generelt er minimal, mens NRK har underholdt oss med en kavalkade over ineffektive bistandsprosjekter. Debatten om effektivitet har imidlertid ofte et feil utgangspunkt; nemlig en forestilling om at bistandseffektivitet lar seg måle i utviklingseffektivitet per krone investert i prosjekter, og at aktører utenfra kan «skape utvikling» i en gitt kontekst.

UTVIKLINGSPOLITIKK i bred forstand, som tiltak som et lands myndigheter eller andre aktører setter i verk for å forbedre folks levekår, har hatt enorm effekt de siste tiårene. Det har vært en fenomenal økonomisk vekst i Kina og flere andre land i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Man har sett en imponerende nedgang i global fattigdom, både som et resultat av økonomisk vekst og direkte tiltak for å takle fattigdom og i noen tilfeller, ulikhet.

Blant årsakene til at man har fått til dette er bedre økonomisk politikk, bruk av moderne teknologi, og en ny generasjon politikere, byråkrater, aktivister og næringslivsledere som har både kunnskap og vilje til å gjennomføre utviklingspolitikk og strategier på befolkningens, og ikke bare sine egne vegne. BISTAND ER noe annet; det er en støtte som gis til utviklingsaktører i

fattige land - direkte fra stat til stat, via internasjonale organisasjoner eller via ikke-statlige aktører. Bistandsaktører kan kontrollere ulike typer av «input» som pengestøtte og ekspertise og ha en relativ høy kontroll over resultatene i form av «output» som for eksempel, veibygging i rurale områder, nye helsestasjoner eller rekruttering av lærere. Man har en viss kontroll på om etablering av helsestasjoner resulterer i økt antall barn som er vaksinert («outcome»), men langt mindre på resultater for barnedødelighet («impact»), som i stor grad avhengig av eksterne faktorer som er direkte relatert til landets utviklingspolitikk.

Bistand har hatt store positive virkninger først og fremst der den har støttet aktører som har hatt en velfundert utviklingsstrategi, intern politisk oppslutning og et minimum av institusjonell kapasitet til å gjennomføre den. Dette har lenge vært anerkjent blant bistandsaktører, og derav iveren etter å reformere mottakeren for å skape «godt styreset», støtte sivilt samfunn som kan være vaktbikkjer og så videre de siste årene.

Men politisk vilje kan ikke kjøpes utenfra. Det kan heller ikke «politiske reformprosjekter». De må være foran-

«Men politisk vilje kan ikke kjøpes utenfra. Det kan heller ikke «politiske reformprosjekter.»

Dan Banik, forskningsleder Senter for utvikling og miljø.

Benedicte Bull, førsteamanuensis Senter for utvikling og miljø.

kret i bevegelser, politiske partier eller grupperinger som har en motivasjon for å forbedre levekårene for sine medborgere. Den siste tidens rivende utvikling er først og fremst et resultat av at ulike utviklingsaktører har ført en villet politikk for å forbedre den økonomiske situasjonen og i mange tilfeller levekårene i lavinntekts- og mellominntektsland. Bistand nytter når den kan støtte opp under slike utviklingsaktørers prosjekter.

SPØRSMÅLET ER: Hva betyr bistanden fra eller til i slike situasjoner? Svaret er: ofte mye. Et eksempel er kontant overføringsprogrammer (CCT) Disse har vært spesielt vellykkede i Brasil hvor de har bidratt betydelig til den raskt synkende fattigdommen og ulikheten de siste årene. CCT-tiltakene ville ikke fått den betydningen de har fått i Brasil om det ikke var for president Luis Inacio 'Lula' da Silva sin valgseier i 2002, den brede politiske bevegelsen som den var forankret i, sammenhengen mellom CCTs og økonomisk politikk, og de institusjonelle grepene som ble tatt for å hindre at pengene forsvant i korrupsjon og klientilisme. Ser man på historien til CCT ser man imidlertid at slike programmer i utgangspunktet var utarbeidet i samarbeid med Verdensbanken og det internasjonale forskningsinstituttet IFPRI, med støtte fra ulike donorer. Sammen med de interne faktorene i Brasil, er de blitt en betydelig suksess.

Et annet eksempel er fra helsesektoren. Flere steder i verden har man

oppnådd betraktelige forbedringer i forhold til helse, ernæring og utdanning takket være støtte fra bilaterale donorer og frivillige organisasjoner som har samarbeidet tett med donorland. For eksempel har man i løpet av de siste to tiårene opplevd en skarp nedgang i antall dødsfall fra smittsomme sykdommer. Dette kombinert med bedre sanitære forhold og bedre tilgang til helsetjenester (inkludert vaksiner) har ført til økning i levealder.

Historien om Uganda som klarte å bremse spredning av HIV/AIDS på et tidlig tidspunkt er spesielt relevant her. Støtte fra høyeste politiske hold, desentralisert planlegging og iverksetting, aktive religiøse ledere, fokus på kvinner, ungdom og diskriminering og frivillige veiledning samt økt bruk

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett BISTAND

Resultat, risiko og røyndom

Asbjørn Eidhammer, Norges ambassadør i Malawi, skriver om resultater, risiko og erfaringer i helsebistanden.

nett BISTANDSDEBATT

Hjelp til selvhjelp = ansvar for egen utvikling

Øyvind Aadland, generalsekretær i Strømmestiftelsen, skriver om forholdet mellom bistandens resultater og akademisk retorikk

nett BISTANDSDEBATT

Navlebeskuende bistandsnorge

Felix Muller, bistandsarbeider, skriver om bransjens manglede respekt for praktisk erfaring og overdrevne tro på teoretisk kunnskap.

ning, men regjeringa har til no hatt ei anna haldning. Me håpar den nye miljøvernministeren ser klarare, og maktar å skilje mellom å verne det mest artsrike området i Amazonas og ørkensand i Midtausten. Om Ecuador lukkast med å redde Yasuní med norsk støtte, pliktar me ikkje å støtte liknande prosjekt, enn kor lurt det kan vere.

ECUADOR HAR som fleire av naboane sine starta å ta kontroll over naturressursane og tek steget frå fattigdom

og enorme klasseskilnader mot ein velferdsstat. Det minner om vår eiga historie, men konflikten mellom miljø og utvikling er endå større i Ecuador. Mykje av dei sosiale programma er finansiert av oljeutvinning frå Amazonas. Ved å støtte Yasuní vil SV for det første bidra til velferdsvekst, for det andre verne regnskog, og for det tredje bidra til å stogge klimaendringane. Om Yasuní går tapt for oljeinteressene står regjeringa sitt svar til Ecuador att som ei tom prinsippsak me ikkje klarer å kjenne att SV i. ■

Bistand virker men en del forutsetninger må være på plass. skriver Dan Banik og Benedicte Bull. Bildet er fra en klinikk for mødre i Indonesia.

FOTO: UN PHOTO

av kondomer var alle viktige forklaringsfaktorer i Uganda. Men i tillegg var Ugandas strategisk allianse med Verdensbanken og finansiering fra ulike internasjonale «trust funds» med støtte fra blant annet Norge, uhyre viktig for mye av suksessen som Uganda opplevde.

DET FINNES MANGE slike suksesshistorier. Det er historier om strategiske intervensjoner og samarbeid med reformkrefter med politisk vilje som kan bidra til å mobilisere ressurser til utvikling internt, fjerne hindre for utvikling, eller utvikle gode reformprogrammer. De begynner sjelden med at en bistandsaktør har med seg en klart utmeislet politikk, prioriteringer og kriterier for kortsiktig måloppnåelse.

Snarere begynner de med en langsiktig kontakt med utviklingsaktører som trenger støtte i vanskelige politiske situasjoner.

En slik innsats er aldri risikofri og er sjelden garantert suksess om den er aldri så godt teknisk fundert, monitorert og evaluert. Vellykket bistand fordrer god faglig innsikt i tillegg til kunnskap om de lokale forholdene der man opererer; om den institusjonelle konteksten, om politiske bevegelser og hvilke aktører som det er mest trolig at vil bidra til en positiv utvikling. Å ta avgjørelsen om hva som er de rette prosjektene og aktørene å støtte er ikke lett. Man har trådt feil mange ganger, men bistandshistorien er også full av eksempler på at man har trådt rett. ■

Debatt:

Funksjonshemmedes rettigheter må inn i bistanden

Av Berthe Stenberg, fungerende daglig leder Atlas-alliansen, Bernt G. Apeland, generalsekretær UNICEF Norge og Helen Bjørnøy, generalsekretær Plan Norge

19. MARS behandlet Stortinget ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Konvensjonen sier tydelig at Norge må sikre at internasjonalt samarbeid inkluderer funksjonshemmede. Det betyr at regjeringen må ha en tydelig strategi for arbeidet med funksjonshemmedes rettigheter i utviklingspolitikken og bevilge nødvendige ressurser til dette.

World Report on Disability, utarbeidet av Verdens Helseorganisasjon og Verdensbanken, anslår at mer enn én milliard mennesker har en funksjonsnedsettelse. Åtti prosent bor i fattige land. Mennesker med funksjonsnedsettelser er verdifulle ressurser i samfunnet sitt. Som FNs generalsekretær Ban Ki Moon nylig uttalte, kan vi ikke vinne kampen mot fattigdom, sykdom og diskriminering uten å inkludere denne store gruppen av mennesker.

EN EVALUERING gjennomført av Nordic Consulting Group på oppdrag fra Norad i fjor viser at under to pro-

sent av norsk bistand har inkludert funksjonshemmede de siste ti årene. Ingen spør organisasjoner som mottar norsk støtte gjennom bistandsbudsjettet hva de gjør for å inkludere funksjonshemmede.

Atlas-alliansen, Plan Norge og UNICEF Norge har over lengre tid etterlyst tiltak for å inkludere funksjonshemmede i norsk bistand i tråd med FN-konvensjonen. Når den nå ratifiseres før sommeren, er Norge forpliktet til å handle. Vi tar derfor til orde for en styrket satsing på funksjonshemmede i bistandsbudsjettet for 2014.

I tillegg må bevisstheten om å inkludere funksjonshemmede i utviklingspolitikken økes betraktelig. Tematikken må løftes som et rettighetstema i menneskerettighetsdialogen med andre land, gjennom vårt arbeid i FN, og ved å legge føringer for norske organisasjoner som driver utviklingsarbeid og humanitært arbeid. Regjeringen må også få på plass retningslinjer for all norsk bistand som stiller krav om at alle mottakere rapporterer på hva de har gjort for å inkludere funksjonshemmede.

Regjeringen har nølt lenge nok. Nå er det på tide å vise at den tar funksjonshemmedes rettigheter på alvor, også i utviklingspolitikken. ■

Berthe Stenberg, fungerende daglig leder Atlas-alliansen

Bernt G. Apeland, generalsekretær UNICEF

Helen Bjørnøy, generalsekretær Plan Norge

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

North Korea's Nuclear Threat!

36 Bakerst

Soverommets hemmeligheter

Av Henry Lubega

– VI FØLGER NØYE med på hva distriktsrepresentanten vår gjør. Der som han velger å støtte forslaget om ny ekteskapslov, vil dette bli hans siste periode i parlamentet. Da vil han være politisk død, sier butikkeieren Hannington Tumwebaze (38).

Forslaget om ny ekteskapslov i Uganda er svært kontroversielt, og vekker sterke følelser. Tilhengerne av lovforslaget mener en ny lov vil gi kvinner bedre rettigheter og blant annet beskytte bedre mot vold og overgrep i hjemmet. Motstanderne mener lovforslaget bryter med ugandiske tradisjoner for forholdet mellom kvinner og menn.

Forslaget ble første gang lagt frem for parlamentet i 2009, men ble skrinlagt, fordi det var så upopulært.

Sett fra SØR

Henry Lubega er frilansjournalist og bor i Kampala.

Ekteskapets problemer må løses innenfor hjemmets fire vegger, mener mange ugandere. ILLUSTRASJONSFOTO: DAVID TUMLEY / CORBIS

Men for under én måned siden ble lovforslaget igjen fremsatt, til tross for kritikk fra ulike hold også denne gangen. Religiøse ledere på tvers av alle trosretninger har protestert og parlamentsmedlemmer har fått klar beskjed av velgerne sine at de ikke

kan vente seg gjenvalg dersom de stemmer for lovforslaget i sin nåværende form.

FORSLAGET HAR splittet befolkningen: På den ene siden står kvinnene i den urbane eliten, på den andre si-

den folket på landsbygda og alle som ikke kan kalles elite. De sistnevnte beskylder elitekvinnene for grådighet og tror de ønsker å ødelegge ekteskapene deres, siden de selv har mislyktes i sine ekteskap som et resultat av at de ønsker å bli like menn.

Regnskogfondets nye ansikt

Egentlig skulle Dag Hareide ta et friår fra rektorstillingen ved Nansenskolen, men så ringte de fra Regnskogfondet med et tilbud han ikke kunne si nei til. Nå vikarierer 63-åringen som organisasjonens nye ansikt utad. **Av Espen Røst**

Regnskogfondet kombinerer arbeidet for miljøet med hensynet til menneskers rettigheter. En ekstremt meningsfull kombinasjon, mener Dag Hareide.

– Når enkelte bistandsarbeidere snakker om skogsatsingen som om det bare er karbon, ser de ikke menneskene for bare trær. Dette handler om noen av verdens mest sårbare mennesker, sier ny daglig leder i Regnskogfondet, Dag Hareide. 63-åringen mener de to viktigste miljøspørsmålene vi står overfor, er bevaring av jordas livsmangfold, og en tikkende klimabombe:

– Når skogen forsvinner blir opp mot 80 prosent av dyre- og planteartene borte. Det er klodens biologiske

hovedbibliotek som står i brann. Og så er det klimabomben; det lekker mer CO₂ fra avskoging av tropisk skog enn fra alle biler, båter og fly til sammen.

Ringen er sluttet

Når Hareide nå tar over stafettpinnen som vikar for Lars Løvold, er det en ring som sluttes. Det var nemlig Hareide, den gang generalsekretær i Naturvernforbundet, som i 1990 ansatte Løvold som daglig leder i Regnskogfondet.

– Å ansatte Lars Løvold er noe av det lureste jeg har gjort i mitt liv: Hvorfor er den norske stat blitt verdens største donor for bevaring av regnskog, og hvorfor har norske forbrukere og importører fjernet mer regnskogtømmer og palmeolje fra produktene enn noe annet europeisk land? Mye av dette er Regnskogfondets fortjeneste, sier Hareide.

Han fortsetter: – Da jeg sluttet som styreleder i 1995 var vi tre ansatte og arbeidet i ett land. Nå har vi passert 40, arbeider i 12 land, og har et budsjett på 140 millioner. Regnskogfondet har blitt en av verdens ledende organisasjoner for regnskogbevaring.

På loffen i Latin-Amerika

Selv har Hareide vært en sentral skikkelse i norsk miljø-, bistands- og

HVEM?

■ Dag Hareide, ny fungerende daglig leder i Regnskogfondet

solidaritetsarbeid gjennom en mannsalder. Nå kommer han fra stillingen som rektor ved Nanseskolen. Han har vært leder av Namibiaforeningen og generalsekretær i Kirkens bymisjon. På 80-tallet jobbet han som nødhjelps koordinator for FN under hungersnøden i Etiopia.

– Jeg har hatt anledning til å drive med det jeg synes er meningsfullt og spennende. Noe grunnleggende skjedde da jeg dro på loffen i Latin-Amerika i 1972. Da opplevde jeg fattigdom og fascisme for første gang. Det har nok formet meg. Siden har jeg jobbet med forskjellene på fattig og rik, miljøspørsmål og krig og fred. Hareide hadde egentlig planlagt et friår fra Nanseskolen, men så ringte Regnskogfondet:

– Da kunne jeg ikke si nei. For

meg er dette som å komme hjem. Regnskogfondet kombinerer arbeidet med å redde jordas biologiske mangfold, sikre rettighetene til noen av de mest sårbare menneskene, og samtidig stoppe den globale oppvarmingen. En ekstremt meningsfull kombinasjon.

Han poengterer at 200 millioner mennesker er totalt avhengig av regnskogens ressurser for å overleve.

– For meg er Regnskogfondets arbeid en form for akutt nødhjelp. Vi støtter mennesker som holder på å bli ødelagt av at livsgrunnlaget blir ødelagt. Vi er en menneskerettighetsorganisasjon som samtidig driver med utviklingshjelp.

Utviklingsdilemmaet

Men utviklingshjelp er utfordrende i

«Man kan spørre om man har råd til å sette av områder på størrelse med Danmark for at noen jegere og samlere skal gå rundt der resten av livet. Jeg mener vi har det.»

Dag Hareide, ny daglig leder i Regnskogfondet

FOR MANGE, også for mange av parlamentsmedlemmene, er ekteskapet så sterkt knyttet til kulturen at også problemene innen ekteskapet må løses innen den kulturelle sfæren og ikke i domstolene, slik det nye lovforlaget krever.

De omstridte paragraferne i lovforlaget er de som omhandler samborskap, brudepris, voldtekt innenfor ekteskapet og deling av boet etter en skilsmisse.

Etter å ha tatt innover seg den bølgen av misnøye med lovforlaget har forårsaket, har presidenten for første gang tildelt hver av de 378 parlamentsmedlemmene 5 millioner shilling for å dra tilbake til valgkretsene sine og rådføre seg med velgerne. Fra alle hjørner av landet rapporterer media om sterk misnøye med at politikerne sløser bort tiden sin med noe som burde være et ikke-tema, i stedet for å jobbe med viktige ting som å rydde opp i all korrupsjonen.

Mange av de som motsetter seg lovforlaget hevder at såkalte soveromsspørsmål (les: voldtekt innenfor ekteskapet) aldri kan bli avgjort

av en domstol, siden det ikke finnes noen vitner. Dessuten er det ikke i den afrikanske kulturen at en gift kvinne eller samboer i det hele tatt kan bli voldtatt av mannen hun deler seng med.

DET ER nettopp i dette spørsmålet analfabetene og de lavt utdannede kvinnene på landsbygda klandrer sin høyt utdannede motpart i byene.

– Disse bydamene har mista det helt. Hvis de ikke kan utføre sine ekteskapelige plikter fordi de er for slitne etter en dag på kontoret, er det deres problem. De burde ikke komme her og ødelegge familiene våre. Hvis vi blir voldtatt av ektemennene våre er det våre kropp det gjelder, ikke deres, innvendte Nabukenya Margaret i Masaka på et møte i byen Arua, til stor applaus fra de fremmøtte.

Lovforlaget er allerede et av de dyreste i Ugandas historie: Nær to milliarder shilling er til nå brukt bare på parlamentarisk konsultasjon med velgerne. ■

Portrett

Dag Hareide blir her malt i ansiktet, en tradisjonell velkomsthilsen blant asheninkaindianerne, i peruansk Amazonas.

FOTO: REGNSKOGFONDET

avtrykk på kloden per innbygger enn de fleste andre land. Norske myndigheter må få masse ros for hva de har gjort, men pengene som ligger på bordet er bare småmynt i forhold til hva som trengs.

Tempelfølelse

– Hva er det med regnskogen som skaper engasjement?

– Mangfoldet i kulturelle, sosiale og religiøse uttrykk. Regnskogen gir en tempelfølelse. Livet blant regnskogens urfolk er nærmest besettende fascinerende. Selv ville jeg ikke valgt et slikt liv, men det er fordi jeg har et nært forhold til norsk natur og kultur. Men jeg vet ikke hvem av oss som er lykkeligst:

– Man kan selvfølgelig spørre om man har råd til å sette av områder på størrelse med Danmark for at noen jegere og samlere skal gå rundt der resten av livet. Jeg mener vi har det, og at det er en investering for framtiden.

Nærhetsetikk

Hareide forteller at han tror på et menneskeverd, der hvert menneske og hver art har en egenverdi.

– Det argumenteres ofte, fornøytig, om at vi må ta vare på arts mangfoldet, for å kunne høste medisiner og matsorter i framtiden. For meg har en art en verdi i seg selv. Vi har et medmenneskelig ansvar for å gi jorda videre til kommende generasjoner i like god stand. Mange former for liv tåler ikke en temperaturøkning.

– Hvorfor gjør vi ikke mer?

– Når Mjøsa ble forurenset, kunne bøndene fjerne fosfater og den ble frisk igjen. Det var nært. Når du spy ut CO₂ på E6 ødelegger du et korallrev i Rødehavet, og den sprayflaska jeg brukte på syttitallet ødelegger ozonlaget i morgen – det lange forholdet mellom årsak og virkning gjør at vanlig nærhetsetikk ikke funker. Derfor er det så interessant at nordmenn likevel har en slik entusiasme på vegne av regnskogen som er så langt borte. Vi kjemper med ryggen mot veggen, men jeg tror det er mulig å endre utviklingen. ■

Hareides univers:

– Det er ikke er spesielt lurt å eksportere vår utvikling; både av økologiske hensyn og i forhold til livskvalitet. Disse dilemmaene var så vanskelige at jeg tidligere valgte å konsentrere meg om nødhjelp. Tilbake i Regnskogfondet møter jeg problemstillingene igjen: Hvordan skal vi skape utvikling uten å ødelegge den kulturen de lever i?

– Men det går framover; med mindre barnedødelighet, folk lever lengre, færre sulter og flere får utdanning. Den store bekymringen nå er klimaproblemene. Der går det den gale veien, og det kan ikke løses med forsiktede reformer. Vi må endre det økonomiske spillet.

– Gjør Norge nok?

– Norge etterlater et større miljø-

Hva i all verden?

Av Beate Bull, Lars Loe og Gunnar Zachrisen

- 1 Hvem er dette og hva heter han?
- 2 Hvilket land kommer den nyvalgte paven fra?
- 3 Hvilke to tidligere kolonier i Afrika (hvh. britisk og fransk) har samme navn på sine hovedsteder, men på ulikt språk?
- 4 Hva heter presidenten i Iran?
- 5 Hvilken katolsk orden blir også kalt «Gråbrødrene»?
- 6 Hva heter presidenten som styrte Uganda fra 1971 til 1979?
- 7 Hvilket fornavn brukes innen radiokommunikasjon for å bekrefte at en melding er mottatt og forstått?
- 8 Er bistandsbudsjettet for 2013 på mer enn 20 milliarder kroner?
- 9 Hvilket land er Páskeøyene underlagt?
- 9 Hvilket år skjedde følgende: euroen ble innført, det var krig i Kosovo og jordas befolkning passerte 6 milliarder?
- 11 Hvem lanserte ideen om det heliosentriske system, dvs. at jorda og planetene kretser rundt sola?
- 12 Hvilke land var de fem største givere av bistand (ODA) i 2011?
- 13 Hva betyr ordet etymologi?
- 14 Hva har landene Bolivia, Burundi, Botswana og Bhutan til felles, i tillegg til samme forbokstav?
- 15 Hva heter hovedstaden i Honduras?
- 16 Kinas president besøkte nylig tre afrikanske land. Hvilke?
- 17 Hvilke fem land utgjør BRICS?
- 18 Hva heter generalsekretæren i Kirkens Nødhjelp?
- 19 Hvilke to afrikanske land kom til finalen i årets Africa Cup of Nations?
- 20 Hva er den mest brukte valutaen i Zimbabwe?

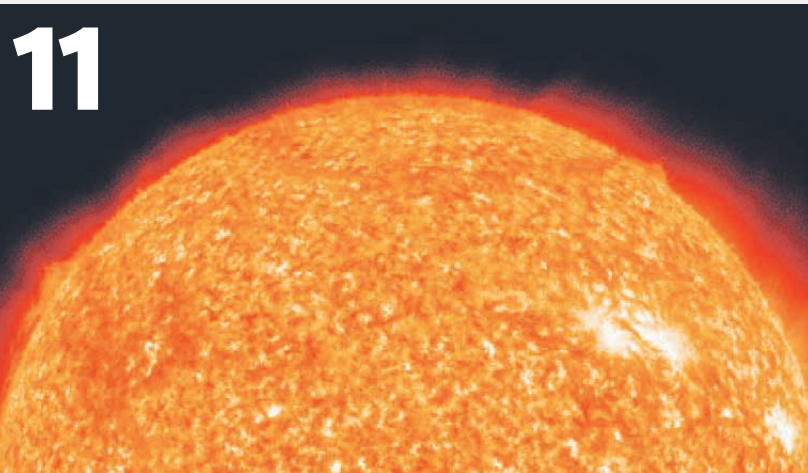

FOTO: ERN A. KIRK/WIKIPEDIA

FOTO: WIKIPEDIA

FOTO: NASA/SOO (AIA)/WIKIPEDIA

Svar: 1: Kinas nye president Xi Jinping. 2: Argentina. 3: Sierra Leone: Freetown og Gabon: Libreville. 4: Mahmoud Ahmadinejad. 5: Fransiskaneordenen. 6: Idi Amin. 7: Roger. 8: Ja, 30,2 mrd. kroner. 9: Chile. 10: 1999. 11: Nikolaus Kopernikus (1473-1543). 12: USA, Storbritannia, Japan, Frankrike og Tyskland. 13: Læren om ordenes opprinnelse. 14: Alle land uten kyst. 15: Tegucigalpa. 16: Tanzania, Republikken Kongo (Kongo-Brazzaville) og Sør-Afrika. 17: Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika. 18: Anne-Marie Helland. 19: Nigeria og Burkina Faso. 20: Amerikanske dollar.

Ekspertnotter

1. Hvilke sportslige egenskaper er tarahumara-indianerne i Mexico særlig kjent for?
2. Hva het den norske oppdageren og etnografen som forsket og skrevet bøker om hodejegere på Borneo, aboriginene i Australia og grottefolk i Mexico?
3. Hva betyr ordet «karibu» på swahili?

38 Bakerst

Bokanmeldelse:

Ny bok avliver jordreform-myter

Av Jan Speed

UNDER JORDOKKUPASJONENE i Zimbabwe ble internasjonale fjernsynsseere sjokkert over volden mot hvite farmere. I etterkant kom rapporter om jord som lå brakk og mat som råtnet på åkrene. Ti år etter viser det seg at den tvungne, og i utgangspunkt uplanlagte jordreformen, er til en stor grad vellykket.

Eiendomsrett til jord er kanskje det mest betente politiske spørsmålet i en rekke land. Og vil sikkert stå sentralt i retorikken når Zimbabwe snart skal stemme over en ny grunnlov og senere velge parlament og president. Like sikkert vil myter og påstander gjenopplives.

Boken «Zimbabwe Takes Back Its Land» kommer på et beleilig tidspunkt. De tre forfatterne har dratt ut på landsbygda, sett på gårder som ble okkupert, og kartlagt produksjonen og inntektene til de nye bøndene. De avliver myter, bekrefter noen problemer, men tegner et optimistisk bilde.

Avliver myter

En viktig myte de avliver er at det var president Robert Mugabe og hans støttespillere i ZANU-PF-partiet som sto bak den såkalte «fast track» (prioritert) landreformen.

Da jordløse og tidligere geriljasoldater tidlig på 2000-tallet begynte å okkupere gårder eid av hvite skjedde det snarere i protest mot Mugabe-regjeringen. Det ble omtalt som «jambanja» som på shona betyr «maktbruk» eller «handling i sinne».

Geriljakrigen mot det tidligere hvite mindretallsstyret i Rhodesia dreide seg om både retten til jord og politiske rettigheter. Fram til uavhengigheten i Zimbabwe var 700.000 svart bønder forvist til 53 prosent av jorda, mens mellom 6000 og 8000 hvite far-

mere eide 46 prosent av det som var den beste jorda.

Boka henter fram tall som viser at så mye som 30 prosent av den hvite jorda ikke var i bruk. Mens noen kommersielle farmere gjorde det veldig bra og tjente seg rike, var mer en tredje del av de hvite farmere tilnærmet konkurs til tross for gode støtteordninger i det tidligere Rhodesia.

Etter frihetsvalget i 1980 var det en viss jordreform. Fram til 1996 fikk 75000 svarte småbønder tildelt jord kjøpt fra hvite gårdeiere til markedspriser. Matproduksjonen økte dramatisk. Men på 1990-tallet kom Verdensbankens og IMF's tilpasningsprogrammer. Prisene på matvarer stupte, inflasjonen steg, offentlige støtteordninger til landbruket ble innskrenket.

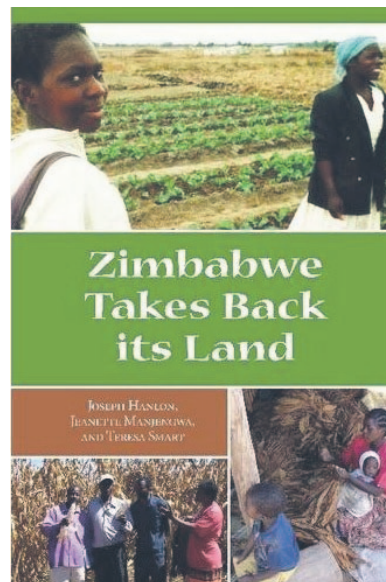
Økt misnøye

Dette forsterket misnøyen som utløste okkupasjonsbevegelsen der tidligere geriljasoldater allierte seg bønder i de karrigste områdene av landet. I begynnelsen var det kaotisk.

Mugabe-regjeringen, som i mellomtiden også hadde fått en opposisjonsparti å hankses med, fikk nå viktige tidligere støttespillere mot seg. De visste ikke hva de skulle gjøre. Noen steder støttet de okkupantene, andre steder sendte de politiet for å fjerne dem. De betalte ut penger til krigsveteraner uten at det var dekning for det i statskassen. Papirpenger ble trykket opp for å dekke opp og hyperinflasjonen var i gang.

Etter hvert ble det mer system i jorcovertagelsen. Noen storgårder ble delt opp i mange mindre områder og fordelt til småbønder, mens andre gårder ble delt opp i større enheter med tanke på fortsatt kommersiell drift. Det ble satt krav om investeringsevne.

Joseph Hanlon,
Jeanette
Manjengwa and
Teresa Smart:
«Zimbabwe Takes
Back Its Land»
Kumarian Press
2013

Store endringer

Nå har til sammen 245 000 svarte bønder erstattet hoveddelen av de 6000 hvite bøndene i landet. 11 millioner hektar jord er blitt omfordelt.

«Dette er primært vanlige fattige mennesker som er blitt produktive bønder», skriver forfatterne. De mener at produksjonen nå er tilbake til de beste årene på 1990-tallet. De nye «omplasserte» bøndene produserer nå 40 prosent av landets tobakk og 49 prosent av maisen. Dette er endringer forfatterne mener eksil zimbabwere, hjelpeorganisasjoner og givere ikke har tatt innover seg.

Til tross for det zimbabwiske politikere fra Movement for Democratic Change (MDC) sier i europeiske hovedsteder, så mener forfatterne at jordreformen/okkupasjonen er umulig å reversere. Farmerne har begynt å virke – selv uten særlig støtte fra myndighetene. Småbønder satses egne midler. Og noen av de nye bøndene har begynt å ansette folk.

Forfatterne har også forsøkt å regne ut hvor mye av den «nye» jorda har havnet på korrumpert vis hos ZANU-PF og sikkerhetstoppene. De innrømmer at det har vært en del korrupsjon, men tror ikke det er mer enn 10 prosent av jorda som er i hendene på stats- og regjeringsspampene. Boken drøfter også utfordringene knyttet til miljøforvaltning og framtidig eiendomsrett til de nye gårdene.

Svakheter

Boken problematiserer ikke volden som ble brukt for å fordrive hvite farmere og i mange tilfeller deres arbeidere fra jorda. Uten spørsmål aksepterer de retorikken om at det er snakk om hvite (les kolonialister) mot zimbabwere (les svarte). De nevner, men går ikke inn på at mange av de hvite kjøpte jorda de senere ble fordrevet fra etter selvstendigheten i 1980. De reiser heller ikke spørsmålet om når en hvit blir en zimbabwer. Men dette er betegnende på den politisk retorikken som lever selv nå 33 år etter frigjøringskrigen tok slutt. Og forfatterne hører nok fortsatt til de som flasket opp på frigjøringskampens tenkning, og de er heller ikke helt nøytrale. Noe som nok innskrenker deres kritiske vilje.

Og boken møter kritikk fra Mugabe-motstandere, og talspersoner for farmerne som mistet jorda og gårdsarbeidere som mistet jobbene sine.

Likevel er det en bok givere, bistandsarbeidere og journalister bør lese før de besøker Zimbabwe. Den gir et oppdatert bilde av situasjonen. Og viser hvordan zimbabwere med en forkjærlighet for jordbruk igjen begynner å kunne leve av jorda – gitt at økonomien forblir stabil. Boken gir en forståelse av hva tilknytning til jorda og muligheten til å drive jordbruk betyr for den jevne zimbabwer. ■

«Boka avliver myter, bekrefter noen problemer men tegner et optimistisk bilde.»

Gjør som 2000 andre:

Følg oss og «lik» oss på facebook

BISTANDSAKTUELT

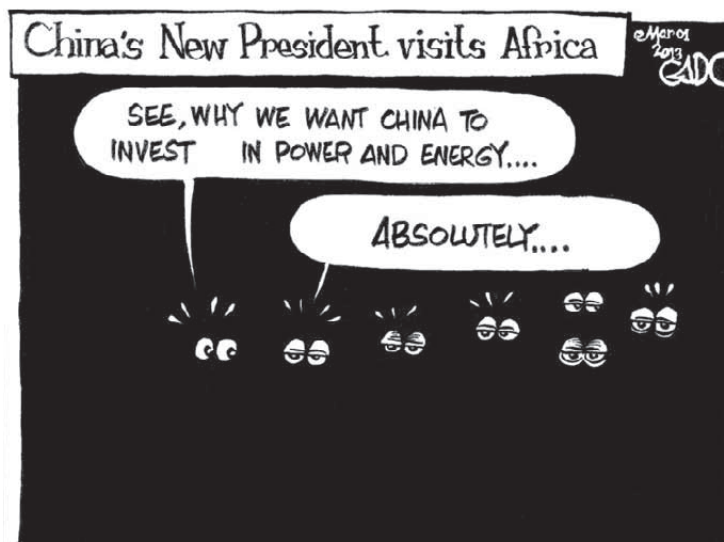
Sjekk ledige stillinger på global.no

global

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Da får du også ukens beste karikaturtegning.

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Professor Lars G. Svåsand er ny styreleder for Chr. Michelsens Institutt. Han er professor ved Institutt for sammenliknende politikk ved universitetet i Bergen. Svåsand er blant annet opptatt opp hva slags mekanismer som bidrar til bærekraftig utvikling og forbedringer i folks liv.

Helle Biseth er tilbake i Norad og avdeling for Klima, energi og miljø. Hun har arbeidet en periode på ambassaden i Kampala, Uganda.

Ivar T. Jørgensen har gått over i en nyopprettet stilling som fagdirektør for skog i avdeling for Klima, energi og miljø i Norad. Han er utdannet fra UMB og BI og har jobbet i Statskog SF, i FAO og ved UMB foruten i utenriksdepartementet og Norad. Han har tjenestegjort fire år som ambassaderåd for miljø og klima i Tanzania og har arbeidet i Nepal. Jørgensen har også hatt omlag 40 korttidsoppdrag i Afrika og Asia.

Jobbskifte

Tryggve Eng Kielland er ansatt som Spesialrådgiver for Internasjonalt arbeid i Krefteforeningen. Han er statsviter fra UiO og kommer fra stillingen som rådgiver i Krefteforeningens forskningsseksjon.

– Gratulerer med ny jobb! Hva skal du gjøre?

– Takk! Krefteforeningen jobber i all hovedsak for å fremme kreftsaken i Norge, og bruker kun 1-2 prosent av våre midler på internasjonalt arbeid. Min jobb blir å bidra til at norske utviklingspolitiske myndigheter og andre aktører på feltet får øynene opp for at kreft og andre ikke-smittsomme sykdommer. I følge FN utgjør en av de aller største truslene mot menneskelig utvikling og at det derfor er nødvendig å adressere disse i nasjonale og globale utviklingsagendaer.

– Hva tror du blir de største utfordringene i den nye jobben?

– I tillegg til at det er behov for å

øke det generelle kunnskapsnivået om ikke-smittsomme sykdommer og hvilken innvirkning de har på utviklingsspørsmål, antar jeg at den største utfordringen blir å få kommunisert at inntreden av disse sykdommene i nasjonale og globale utviklingsagendaer ikke må oppfattes som en uønsket konkurranse til etablerte problemstillinger innenfor bistand. Tiltak mot dem er nødvendig isolert sett for å motvirke kreft og de andre ikke-smittsomme sykdommene, men er også helt nødvendig å adressere for at det skal være mulig å nå de eksisterende tusenårsmålene.

Afghansk hjelpeprosjekt var spionprogram

EN TIDLIGERE etterretningsmedarbeider har avslørt av et falskt hjelpeprogram ble brukt til å lure afghanske kvinner til å samle informasjon for NATO-tropper. Ifølge den britiske avisa The Times ble kvinner i den sørlige afghanske provinsen Oruzgan gitt telefonkort og materiale og utstyr til å sy og brodere med. De trodde de var med på et program for å hjelpe kvinner med å starte opp små forretninger, men var egentlig

en del av et spionprogram. Lederen for programmet, legen Hila Achekzai, jobbet nemlig for amerikanske og australske tropper.

Det er Achekzai selv som nå avslører dette. All informasjon hun fikk fra kvinnene i «hjelpeprosjektet» ble gitt videre til vestlige soldater og brukt til å lokalisere Taliban-opprørere.

– Kvinnene hadde ingen anelse om hva som foregikk. Hvis de hadde hatt

det, ville aldri blitt med på prosjektet, sier Achekzai til The Times.

– Å bygge relasjoner med fattige kvinner, som trolig ble med på prosjektet fordi de desperat prøvde å hjelpe sine familier, gjennom et falskt bistandsprosjekt som samler etterretning om opprørere er svært kritikverdigg, sier Heather Barr. Hun jobber med Afghanistan i organisasjonen Human Rights Watch. ■

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com
Even Tømte
even.tomte@gmail.com
Espen Røst
espenrost@gmail.com
Anne Håskoll-Haugen
haaskoll.haugen@icloud.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg
Redaksjonsråd:
Eva Bratholm
Vegard Bye
Anne Karin Sæther
Ola Flyum

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 9. april 2013

Opplag denne utgaven:

18 800 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.
20. mai 2013

Rekordmange oppdrag

I 2012 har den norske beredskapsstyrken NORCAP sendt et rekordstort antall personell til FN. De fleste er nordmenn. **Av Hege Opseth**

I fjor sendte NORCAP ut fagpersonell til 348 oppdrag for FN og andre internasjonale organisasjoner, en økning fra 311 oppdrag i 2011. Det er Flyktninghjelpen som administrerer ordningen.

– Det har vært en økning i behovet for krisepersonell. På kort varsel sender vi ut folk som kan hjelpe FN-organisasjonene i deres viktige arbeid for sivilbefolkningen i ulike konflikt- og katastrofeområder, sier Benedicte Giæver, leder for Flyktninghjelpens beredskapsstyrke NORCAP.

Krisa påvirker

Hun forteller at den internasjonale finanskrisen påvirker etterspørselen etter NORCAPs fagpersonell. – Finanskrisen gjør at giverland som tidligere har støttet FNs høykommissær for flyktninger og andre FN-organisasjoner nå kutter i sine bidrag. Effekten av dette ser vi blant annet i Syria og nabolandene der flere FN-organisasjoner nå er i ferd med å gå tomme for penger til å lønne sine ansatte. De mangler også penger til å kjøpe mat, telt og andre livsviktige artikler til

mennesker på flukt, sier Giæver.

For flere FN-organisasjoner har løsningen vært å be om hjelp fra beredskapsstyrker utenfor FN-systemet.

FNs høykommissær

Spesielt FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har vært hardt presset med store flyktingestrømmer både i Syria og nabolandene rundt. Det har også vært store behov i Sør-Sudan og i Mali. Behovet for krisepersonell til UNHCR har økt jevnt de siste to årene, fra 35 utsendte i 2010 til 55 utsendte i 2012.

Ekspertene som kommer fra Norge og fra land i Sør hentes inn for å støtte FN-organisasjonene med alt fra leirdrift og logistikk til ingeniører med ekspertise på vann- og sanitærløsninger som hindrer utbrudd av sykdommer. ■

Flyktingleirene i Niger er blant de som har hatt behov for NORCAP-personell det siste året. På bildet sitter maliske Salei Omar med sin nyfødte datter Sakina på fanget.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Nå får du BISTANDSAKTUELT på smarttelefon

www.bistandsaktuelt.no

